

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Naczelny Dyrektor Narodowego Banku Polskiego — Dr Witold Trąpczyński

Członkowie:

Dr Mirosław Orłowski

Mgr Adam Cegielski

Mgr Paweł Czartoryski

Dr Stefan Perczyński

Mgr Roman Seidler

Irena Oczechowska

Redaktor Główny

— Sekretarz Redakcji

TREŚĆ:

Sytuacja ekonomiczna Polski w lutym 1948 r. str. 1
Ważniejsze pozycje bilansowe banków biletowych. „ 20
Z bieżących zagadnień gospodarczych:
Przegląd rynków zagranicznych Dr Stefan Per-
czyński. „ 21
Dział artykułowy:
Organizacja obrotu bezgotówkowego w Z.S.R.R.
(część I-sza) Prof. Dr Sł. Rozmaryn. „ 25

Źródła finansowania ruchu inwestycyjnego w Polsce
— Dr K. Secomski. „ 30
Reforma walutowa na Węgrzech w 1946 roku
— Mgr Alf. Siebeneichen. „ 37
Szkice rozwoju finansów radzieckich — Sew.
Żorawicki. „ 47
Przegląd Ustawodawstwa za styczeń i luty 1948 r. „ 54

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W LUTYM 1948 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań Oddziałów)

Wstęp: Rozwój produkcji przemysłowej kształtował się w miesiącu sprawozdawczym na ogół pomyślnie. Pomimo mniejszej ilości dni roboczych, niektóre przemysły względnie poszczególne zakłady produkcyjne zwiększyły produkcję ilościową w lutym b.r. w porównaniu do okresu poprzedniego; odnosi się to w szczególności do branży metalowej, elektrotechnicznej, skórzaney. Miesięczne plany produkcji zostały wykonane z mniej lub więcej poważną nadwyżką przez większość gałęzi, czy zakładów przemysłowych, zwłaszcza jeśli idzie o przemysł węglowy, hutniczy, energetyczny, naftowy, elektrotechniczny i włókienniczy. Duży wzrost wytwórczości i poważne przekroczenie planu miesięcznego zanotowano w przemyśle budowlanym, podlegającym wpływom sezonowym.

W sprawozdaniu za grudzień 1947 podano na podstawie danych prowizorycznych, iż ogólny wskaźnik produkcji przemysłowej przekroczył w końcu roku sprawozdawczego stan przedwojenny o ca 3%. Według danych ostatecznych

I.G.N. wskaźnik ten w grudniu 1947 r. wyniósł ca 120.

Zwiększona podaż dóbr na rynku krajowym wpłynęła dodatnio na rozwój cen wewnętrznych. Ceny artykułów żywnościowych, utrzymujące się początkowo na poziomie miesiąca ubiegłego, wykazały w drugiej połowie lutego b.r. pewną tendencję zniżkową. Lekką zniżkę cen w miesiącu sprawozdawczym notowano również w odniesieniu do wielu artykułów przemysłowych.

Na rynku pieniężnym zanotowano w miesiącu sprawozdawczym wzrost pieniądza żyrowego, spadek natomiast obiegu biletów bankowych i pieniądza bankowego. Podobnie jak w miesiącach poprzednich wzrósł stan udzielonych kredytów zarówno obrotowych jak i inwestycyjnych. Kapitały obce typu wkładów wykazały wzrost i to we wszystkich rodzajach wkładów. Kapitały o charakterze lokat celowych wzrosły na skutek dalszych wpłat Ministerstwa Skarbu.

1. **Przemysł węglowy.** W ciągu 23 dni roboczych w lutym 1948 r. wydobyto łącznie 5,2 mil. ton węgla, co w stosunku do planowanego wydobycia 4,9 mil. ton stanowi 107,2%. Wydobycie na jeden dzień roboczy wyniosło 227,831 ton, a przeciętna wydajność na robotnikodniówkę — 1.175 kg.

Tabela 1

Produkcja przemysłu węglowego z podziałem na Zjednoczenia (w tonach)

Zjednoczenie	Wydobycie		Wykonano plan w % lutym 1948 r.	Wydajność na rob.- dn. w kg. lutym 1948 r.
	styczeń 1948 r.	luty 1948 r.		
Bytomskie . . .	522 970	442 060	112,1	1 296
Chorzowskie . .	639 807	540 040	110,4	1 381
Dąbrowskie . . .	649 008	542 800	110,7	1 080
Dolnośląskie . .	298 345	248 400	109,1	743
Gliwickie . . .	599 538	523 250	105,0	1 139
Jaworznicko- Mikołowskie . .	559 300	500 250	104,5	1 069
Katowickie . . .	608 327	530 150	104,7	1 331
Rudzkie . . .	694 515	578 450	109,8	1 318
Rybnickie . . .	547 365	476 100	103,6	1 147
Zabrskie . . .	571 585	508 300	102,4	1 223

Pod względem wydajności na robotnikodniówkę na pierwszym miejscu utrzymują się Zjednoczenia: Chorzowskie i Katowickie. Największe przekroczenie miesięcznego planu wydobycia osiągnęły Zjednoczenia: Bytomskie (112,1%) i Dąbrowskie (110,7%).

Tabela 2

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu węglowego (w tys. ton) (dane prowizoryczne)

Treść	Styczeń 1948	luty 1948	% wykonania planu w lutym 1948 r.
Węgiel kamienny . . .	5 691	5 240	107
Węgiel brunatny . . .	398	356	117
Brykiety z węgla kamien. Koks przy kopalniach wę- gla kamiennego . . .	61	55	110
	255	241	108

Wydobycie węgla kamiennego i brunatnego oraz produkcja brykietów i koksu spadły wprawdzie nieco w miesiącu sprawozdawczym w porównaniu do stycznia 1948 r. z uwagi na mniejszą ilość dni roboczych, jednak realizacja miesięcznego planu produkcji w lutym b.r. przyniosła ogólnie poważną nadwyżkę, szczególnie w odniesieniu do wydobycia węgla brunatnego.

Wykazane sukcesy osiągnięto między innymi dzięki wytężonej i wydajnej pracy odnośnych załóg. Należy nadmienić, że w ciągu 1947 r. załogi kopalń zasilane były zarówno młodymi górnikami, w liczbie około 23 tysięcy, jak również

i reemigrantami z Zachodu i z ZSRR (około 13.700 osób wraz z rodzinami). Dopływ sił młodych oraz górników kwalifikowanych miał niewątpliwie duży wpływ na wzrost wydajności pracy.

2. **Przemysł hutniczy.** Tablica Nr. 3 przedstawia produkcję najważniejszych artykułów hutnictwa żelaznego w ciągu pierwszych dwóch miesięcy 1948 r.

Tabela 3

Produkcja przemysłu hutniczego w tys. ton (dane tymczasowe)

Produkt	Styczeń 1948 r.	Luty 1948 r.	% wykon. planu w lu- tym 1948 r.
Koks	80	76	105
Surówka	86	85	106
Stal surowa	154	148	113
Wyroby walcowane . .	101	107	111

Widać z tego, że plan produkcji przemysłu hutniczego został w miesiącu sprawozdawczym wykonany z dużą nadwyżką. Podkreślić należy, że w produkcji stali surowej plan został przekroczony o 13%.

Ogólne wydobycie rud żelaznych wyniosło w lutym ca 46 tys. t. Rudy blendowej wydobyto ok. 55 tys. t, rudy galmanowej ok. 14 tys. t.

Produkcja cynku wyniosła w miesiącu sprawozdawczym ca 7,5 tys. t; produkcja ołowiu zaś ca 1,4 tys. t.

Poniżej przedstawiamy zatrudnienie i wytwórczość Zjednoczenia Przemysłu Metali Nieżelaznych w pierwszych dwóch miesiącach 1948 r.

Tabela 4

Zatrudnienie i produkcja Zjednoczenia Przemysłu Metali Nieżelaznych

Treść	Styczeń 1948 r.	Luty 1948 r.
Stan zatrudnienia . . .		
pracownicy umysłowi . .	1 618	2 033
" fizyczni . . .	11 966	14 971
Wytwórczość: (w tonach)		
cynk hutniczy . . .	5 930	5 885
" elektrolityczny . .	1 638	1 397
kwas siarkowy . . .	8 540	8 186
blacha cynkowa . . .	3 283	2 946
Wydobycie rud (w tonach)		
blendowych	61 174	55 643
galmanowych	13 452	14 270

Przyczyną niższej produkcji w lutym niż w styczniu była mniejsza ilość dni roboczych

w miesiącu sprawozdawczym. Mimo to jednak plan został wykonany w lutym ze znaczną nadwyżką, a produkcja niektórych artykułów, np. rud galmanowych była w lutym większa niż w styczniu.

3. Przemysł naftowy wydobyl w lutym 1948 r. ogółem:

ropy naftowej — 10.580 t,

gazoliny surowej — 727 t,

gazu ziemnego — 15,3 mil. m³, wykonując miesięczny plan wydobycia odnośnie ropy naftowej i gazoliny z nadwyżką.

W miesiącu sprawozdawczym przerobiono w rafineriach 11.704 ton ropy krajowej i 4.318 ton ropy importowanej oraz 2.171 ton półfabrykatów. Stanowi to zwiększenie przeróbki ropy w porównaniu ze styczniem 1948 r. o 5.507 ton. W wyniku przeróbki ropy w rafineriach uzyskano łącznie 16.210 ton różnych przetworów.

Tabela 5

Produkcja ważniejszych przetworów przemysłu naftowego w lutym 1948 r.

Wyszczególnienie	Produkcja planowana w tonach	Produkcja osiągnięta w tonach	% wykonania planu
Benzyna	5 301	5 777	109,0
Nafta	2 408	2 853	118,5
Olej gazowy	3 441	2 121	61,6
Olej smarowy	2 225	2 599	116,8
Olej transformatorowy	130	146	112,3
Asfalt	903	1 511	167,2
Smary stałe	655	342	52,1
Parafina	230	208	90,2

Jak z powyższej tabeli wynika, miesięczny plan produkcji benzyny, nafty, oleju smarowego i transformatorowego oraz asfaltu wykonany został ze znaczną nadwyżką. Niewykonanie planu odnośnie produkcji oleju gazowego spowodowane zostało pomocniczym zużyciem tegoż w ruchu rafinerii, odnośnie zaś parafiny — doświadczalną przeróbką ropy perskiej, oraz mniejszym zapotrzebowaniem na rynku.

W lutym czynnych było 2.544 szybów, w tym 2.492 ropno-gazowych i 52 gazowe. W okresie sprawozdawczym prowadzono intensywne wiercenia nowych szybów i pogłębianie już istniejących.

Na koniec lutego b.r. pracowało w przemyśle naftowym ogółem 13.155 pracowników, w tym 11.361 fizycznych oraz 1.794 umysłowych.

4. Przemysł energetyczny wyprodukował w lutym b.r. 605.203 MWh, wykonując plan miesięczny w 107%.

Tabela 6

Produkcja przemysłu energetycznego w lutym 1948 r.

Elektrownie o mocy instalacyjnej ponad 1000 KW

Grupy elektrowni	Liczba zakładów	Faktyczna moc zainstalowana MW	Własna wytwórczość MWh	Rozporządzalna energia MWh
Ogółem: ziemie Dawne i Odzyskane:	236	2 294	605 203	647 656
w tym: elektrownie zawodowe	97	1 192	374 865	365 834
niezawodowe	139	1 102	230 338	281 822
Ziemie Dawne:	161	1 623	436 085	455 550
w tym: elektrownie zawodowe	42	728	236 517	213 259
niezawodowe	119	895	199 568	242 291
Ziemie Odzyskane:	75	671	169 118	192 106
w tym: elektrownie zawodowe	55	464	138 348	152 575
niezawodowe	20	207	30 770	39 531

Na szczególne wyróżnienie zasługuje Zjednoczenie Energetyczne Zagłębia Węglowego, które wyprodukowało 178 KWh przy rekordowo wysokim czasie użytkowania mocy dyspozycyjnej. Dobrze rezultaty osiągnęły ponadto: Zjednoczenie Energetyczne Okręgu Krakowskiego, Zakłady Elektryczne Wybrzeża oraz Zjednoczenie Energetyczne Okręgu Dolnośląskiego. Władze Centralnego Zarządu Energetycznego kładą szczególny nacisk na rozbudowę elektrowni ciepłych, których produkcja w roku 1948 ma osiągnąć 90,7% ogólnej produkcji krajowej.

Zespół miejsko-portowy Gdynia—Gdańsk został już w r. ub. zaopatrzony w trakcję elektryczną dla komunikacji trolleybusowej i tramwajowej. W związku z wielkim nasileniem ruchu, zwłaszcza pasażerskiego, projektuje się realizować na tym odcinku w 1948 r. plany elektryfikacji kolejowej.

5. Przemysł metalowy przekroczył w lutym 1948 r. planowaną produkcję miesięczną w znacznej większości poszczególnych działów wytwórczych, przy czym, mimo zmniejszonej liczby dni roboczych, produkcja ilościowa była wyższa niż w miesiącu poprzednim.

Ogólna produkcja obrabiarek zwiększyła się w lutym w porównaniu do stycznia b.r. o 34 szt. W grupie środków transportowych nastąpiło zwiększenie produkcji wagonów osobowych i towarowych, a przede wszystkim tramwajów. Różnych maszyn rolniczych wyprodukowano o 487 ton więcej niż w styczniu, przekraczając plan miesięczny o 14%.

Tabela 7

Produkcja Zakładów Centralnego Zarządu Przemysłu Metalowego w styczniu i lutym 1948 r.
(według danych prowizorycznych)

Wyszczególnienie	Miara	Wykonano		% wykon. planu w lutym 1948 r.
		styczeń	luty	
Obrobarki do metali i drzewa . .	szt.	226	260	113
Środki transportowe.				
Parowozów norm./tor.	"	19	18	100
" wąsko/tor.	"	7	6	150
Wagony osobowe .	"	14	15	94
Węglarki	"	1 224	1 244	107
Tramwaje	"	1	4	80
Ciągniki (traktory) .	"	63	64	107
Maszyny roln. ogół.	ton	3 056	3 502	114
Liny	"	664	628	106
Nity	"	432	380	124
Śruby, nakrętki . .	"	1 466	1 553	117
Wkręty kolejowe .	"	630	637	141
Puszki do konserw	tys. szt.	118	246	"
Krosna włókiennicze	szt.	62	76	119
Silniki	"	22	20	182

Produkcja wyrobów masowych jak liny, śruby, nity itd., została wykonana z poważną nadwyżką.

Produkcja krosien włókienniczych wzrosła z 62 w styczniu, do 76 w lutym b.r., a plan miesięczny zrealizowano tu z nadwyżką 19 %.

6. Przemysł elektrotechniczny. Wartość produkcji przemysłu elektrotechnicznego w lutym 1948 r. wzrosła, wobec stycznia o 0,5 mil. zł, do 18,8 mil. zł przedwojennych, według cen podstawowych z 1937 r.

Wartość produkcji poszczególnych Zjednoczeń przedstawiona jest w tabeli 8.

Tabela 8

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w lutym 1948 r. w tys. zł przedwojennych

Zjednoczenie	Wartość produkcji		% wykon. planu w lutym 1948 r.
	styczeń	luty	
Maszyn elektrycznych . .	2 820	2 945	118
Aparatów	2 620	2 726	113
Kabli i przewodów . . .	6 460	6 726	107
Ogniów i akumulatorów .	1 900	2 113	108
Lamp elektrycznych . . .	2 300	2 249	112
Sprzętu teletechnicznego .	940	811	85
" radiotechnicznego	1 250	1 216	91

W porównaniu do stycznia b.r. przemysł elektrotechniczny wykazał w miesiącu sprawozdawczym dalszy wzrost wartości produkcji. Plan miesięczny został poważnie przekroczony, z wyjątkiem produkcji sprzętu radio- i teletechnicznego.

Produkcja ilościowa wykazuje w lutym b.r. również znaczne przekroczenie planu, a zara-

zem wzrost w stosunku do miesiąca poprzedniego.

Tabela 9

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w styczniu i lutym 1948 r. dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Miara	Wykonano		% wykonania planu w lutym 1948 r.
		Styczeń	Luty	
Maszyny wirujące . . .	ton	188	212	118
Transformatory energet.	"	163	155	124
Liczniki i zegary . . .	"	14	19	127
Druty miedziane	"	"	158	112
Przewody izolowane . .	"	"	388	109
Kable obolowione . . .	"	766	869	115
Akumulatory	"	363	368	100
Baterie i ogniwa	tys. szt.	"	1 128	142
Lampy i żarówki	"	"	1 152	110
Sprzęt teletechniczny .	ton	35	36	105
" radiotechniczny . . .	"	57	47	94

Wzrost produkcji ilościowej w lutym w porównaniu do stycznia b.r. odnosił się przede wszystkim do maszyn wirujących, liczników i zegarów elektrycznych oraz kabli obolowionych. Pod względem wykonania planu miesięcznego pierwsze miejsce zajęła produkcja baterii i ogniów oraz transformatorów energetycznych.

7. Przemysł chemiczny. Produkcja ilościowa przemysłu chemicznego w miesiącu sprawozdawczym w porównaniu do ubiegłego była nieco mniejsza, niemniej jednak miesięczny plan produkcji został wykonany z pewną nadwyżką w odniesieniu do większości artykułów.

Tabela 10

Produkcja ważniejszych wyrobów C. Z. P. Chem.
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Produkcja w ton.		% wykon. planu w lutym 1948 r.
	styczeń 1948 r.	luty 1948 r.	
Kwas siarkowy 100% . .	7 142	7 354	92,0
" solny 100%	459	380	122,0
Soda surowa	14 791	14 321	114,6
" kalcynowana	9 380	9 076	131,2
" kaustyczna	3 480	3 246	101,3
Karbid	11 170	12 218	136,6
Azotniak	12 879	12 646	131,4
Saletrzak	10 249	11 236	94,1
Superfosfat	17 028	15 694	78,0
Smola surowa	1 147	1 095	110,0
Smoly proparowane . .	3 091	2 849	139,5
" " drogowe	1 291	782	39,1
Pak	5 193	4 814	104,6
Mydło do prania	1 249	1 080	84,0
Opony	254	274	90,0
Barwniki organiczne . .	223	223	130,0
Wyroby lakiernicze . . .	426	385	110,0
Biel cynkowa	419	650	101,7

Pod względem wykonania planu miesięcznego najkorzystniej przedstawia się w lutym b.r. produkcja smoły, sody, karbidu, barwników i azotniaku. Wzrost produkcji ilościowej wykazał m. in. saetrzak, karbid i biel cynkową.

8. Przemysł mineralny osiągnął w lutym b.r. produkcję ogólnej wartości 17 mil. zł według cen podstawowych z 1937 roku.

Tabela 11

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu mineralnego

Nazwa artykułu	styczeń 1948 r.	luty 1948 r.	% wyk. planu
Wapno palone (t)	21 113	31 641	211,0
Cement (t)	61 862	99 302	133,0
Szkło (tys. m ²)	865	918	109,2
Cegła (tys. szt.)	—	5 820	120,9
Papa smołowcowa (tys. m ²)	1 123	1 257	132,3
Klinkier budowl. (tys. szt.)	—	510	181,8

Cementownie polskie wyprodukowały cementu w lutym b.r. o ca 60% więcej niż w styczniu, wykonując plan produkcji w 133%. Przemysł cementowy stale rozszerza swoje możliwości produkcyjne. Tegoroczna produkcja ma przekroczyć zeszłoroczną o 250 tys. t. Przemysł cementowy projektuje przeprowadzić w r.b. szereg poważnych inwestycji. Z Czechosłowacji mamy otrzymać pełne urządzenie dwóch cementowni o rocznej wydajności 350 tys. t każda. W zakładach bydgoskich przewidziana jest budowa magazynów i zbiorników. Uruchomiona zostanie również wielka wytwórnia cementu hutniczego pod Szczecinem.

Cement w hierachii naszego eksportu zajmuje drugie miejsce po węglu. Eksport cementu, głównie do Związku Radzieckiego, Brazylii i Argentyny, osiągnął 30.169 t.

W związku z łagodną zimą i zbliżającą się wiosną zwiększono produkcję szkła, którego plan miesięczny przekroczono o 9%. Realizacja planów miesięcznych przedstawia się najkorzystniej na odcinku produkcji wapna palonego i klinkieru budowlanego. Wzrost ilościowy oraz znaczne przekroczenie planu miesięcznego wykazuje również produkcja papy smołowcowej.

9. Przemysł drzewny. Zakłady przemysłu drzewnego, podległe Centralnemu Zarządowi Przemysłu Drzewnego, wyprodukowały w lutym 1948 r. artykułów ogólnej wartości ca 6 mil. zł przedwojennych według cen podstawowych z 1937 r., wykonując miesięczny plan produkcji w 103%.

Tabela 12

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu drzewnego w lutym 1948 r.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Wykonano	% wyk. planu
Sortymenty tarte:	m ³	5 394	67
a) deski miękkie	„	4 238	67
b) „ twarde	„	1 156	66
Skrzynie	szt.	46 152	116
a) skrzynie duże	„	21 792	—
b) „ małe	„	24 360	—
Mebłe gięte:	„	42 941	106
a) krzesła gięte	„	37 044	113
b) fotele	„	1 262	124
c) inne gięte	„	4 635	—
Beczki	„	8 362	79
a) beczki do płynów	„	3 494	158
b) „ „ ciał stałych	„	4 868	58

Plan produkcji w lutym b.r. odnośnie fabrykacji skrzyń i mebli wykonany został ze znaczną nadwyżką. Niewykonanie planu na odcinku produkcji desek zostało spowodowane trudnościami w transporcie surowca drzewnego z lasów.

W okresie sprawozdawczym państwowy przemysł drzewny zatrudniał ogółem 16.096 pracowników, w tym 14.161 fizycznych i 1.935 umysłowych.

10 Przemysł włókienniczy. Produkcja przemysłu włókienniczego kształtowała się w lutym wprawdzie nieco niżej poziomu styczniowego, wskutek mniejszej ilości dni roboczych,

Tabela 13

Produkcja przemysłu włókienniczego (według danych prowizorycznych)

Przemysł i artykuł	Jedn. miary	Luty 1948 r.	
		Styczeń 1948 r. wykonano	% wyk. planu
Bawełniany			
przędza bawełniana	ton	6 270	6 145 100
tkaniny bawełniane	1000 m	26 405	25 257 109
Wełniany:			
przędza wełniana	ton	2 620	2 435 111
tkaniny wełniane	1000 m	3 439	3 355 114
Włókien lęgowych:			
włókna lęgowe	ton	—	507 100
tkaniny lniane i pakulane	1000 m	2 320	2 310 114
Jedwabn. - Galant:			
tkaniny jedwabne	„	2 181	2 023 104
Dziewiar. - Pończ:			
wyroby dziane	ton	446	405 100
„ „	1000szt	4 521	4 243 116
Konfekcyjny			
wyroby konfekcyjne	„	2 169	2 489 154
Włókien sztucznych:			
jedwab sztuczny	ton	542	529 101
włókna cięte	„	706	683 107

jednak jeśli chodzi o procentowe wykonanie planu miesięcznego, to wszystkie branże tego przemysłu wykonały go z nadwyżką.

Przemysł konfekcyjny wyprodukował w lutym o 320.000 sztuk więcej wyrobów niż w miesiącu ubiegłym, wykonując jednocześnie plan produkcji w 154%. Na uwagę zasługuje również znaczne przekroczenie miesięcznego planu produkcji przez przemysł wełniany, którego sytuacja w ostatnich miesiącach stale się polepsza.

W dziedzinie zaopatrzenia przemysłu włókienniczego należy w pierwszym rzędzie zanotować sukcesy odniesione w działę krajowej produkcji tkanin i artykułów technicznych. Tak np. obić zgrzeblarskich wykonano w lutym r.b. 11 razy tyle, co w lutym r. ub. Wytwórczość taśmy ściernej rozpoczęła w roku ubiegłym (15.000 m) ma wzrosnąć w r. 1948 o 100%.

Ilość wytworzonych biegaczy ma wynieść w roku bieżącym około 51 mil. szt., czyli 210% produkcji zeszłorocznej.

Poza tym planuje się w r. 1948 produkcję 25 mil. szt. igieł czesankowych i rozpinkowych, 150 tys. szt. sprężyn do czółenek, 20 tys. szt. strzemiączek do czółenek oraz 9,5 mil. szt. lic metalowych.

11. Przemysł papierniczy. Produkcja przemysłu papierniczego wytwórczego wykazuje w lutym w porównaniu z ubiegłym miesiącem pewien spadek, spowodowany głównie mniejszą ilością dni roboczych.

Tabela 14

Produkcja przemysłu papierniczego
(dział wytwórczy w tonach)

Wyszczególnienie	styczeń 48 r.	luty 1948 r.	
	Ilość wyprodukowana	Ilość wyprodukowana	% wykonania planu
Miazga drzewna	8 965	7 799	100,2
Celuloza natronowa	3 186	2 994	123,9
„ sulfitowa	6 696	6 240	118,3
Papier	20 711	19 557	113,8
Tektura	2 620	2 164	94,8

Miesięczny plan produkcji ilościowej wykonany został w większości poszczególnych branż z pewną nadwyżką, np. w produkcji celulozy i papieru. Produkcja tektury, zarówno pod względem ilości jak i wykonania planu miesięcznego, kształtowała się mniej pomyślnie.

12. Przemysł skórzaný. Produkcja przemysłu skórzanego w lutym w porównaniu z miesiącem ubiegłym wykazuje na ogół dość znaczny wzrost. Plan produkcji został wykonany

z nadwyżką w poszczególnych działach, z wyjątkiem kuponów pasowych, skór technicznych, pasów pędnych oraz wyprawy skór króliczych.

Tabela 15

Produkcja przemysłu skórzanego
(wg danych prowizorycznych)

A r t y k u ł	Waga lub miara	Styczeń	Luty
		1948	
		Ilość wykonana	
Produkcja garbarska			
ogółem	ton	2 111	2 235
w tym:			
Skóry podeszwowe	„	514	543
Krupony pasowe	„	64	49
Blankowe	„	8	14
Juchtowe	„	74	77
Techniczne	„	40	22
Wierzchnie	1000 m ²	117	117
Pasy pędne	„	32	26
Prod. obuwia ogółem	tys. par	592	629
w tym:			
Obuwie skórzane	„ „	328	354
„ inne	„ „	264	275
Produkcja futrzarska			
Skóry królicze	tys. szt	8	12
„ baranie i jagnięce	„ „	26	31
„ różne	„ „	3	6

Na szczególną uwagę zasługuje wzrost produkcji skór podeszwowych oraz obuwia skórzanego; miesięczny plan produkcji został tu wykonany z poważną nadwyżką.

Przemysł skórzaný zatrudniał w lutym w 111 zakładach 18.348 pracowników, w tym fizycznych 16.168 i umysłowych 2.180.

13. Państwowy przemysł fermentacyjny wyprodukował w lutym b.r. ogółem 114,137 hl oraz 3270 ton artykułów spożywczych o wartości ponad 8 mil. złotych przedwojennych, według cen podstawowych z 1937 r. Ogólny plan produkcji w lutym b.r. wykonany został w 105,6%, przy czym odnośnie piwa w 104%, wina w 122%, octu w 119% oraz słodu w 98%. W porównaniu z miesiącem ubiegłym produkcja słodu w lutym b.r. wzrosła o 543 ton, zaś produkcja piwa zwiększyła się o 17.500 hl.

Tabela 16

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu fermentacyjnego

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Produkcja w stycz 48 r.	Produkcja w lutym 48 r.	% wykonania planu
Piwo	hl	87 500	105 000	104
Wino	hl	2 310	2 371	122
Ocet	hl	7 050	6 766	119
Słód	ton	2 727	3 270	98

W miesiącu sprawozdawczym przemysł fermentacyjny zatrudniał 7.000 pracowników, w tym 5.644 fizycznych i 1.356 umysłowych.

14. Państwowy przemysł konserwowy wyprodukował w miesiącu sprawozdawczym ogółem 2751 ton artykułów spożywczych wobec 2291 ton w miesiącu ubiegłym. Ogólny plan produkcji w lutym b.r. wykonany został ze znaczną nadwyżką. Jedynie w branży rybnej plan nie został osiągnięty z powodu braku dostaw odpowiedniej ilości surowca rybnego. Udział w produkcji poszczególnych branż przedstawiał się następująco:

- 1) branża mięsna 1 993,7 ton
- 2) „ owocowo-warzywna 562 „
- 3) „ rybna 125 „
- 4) „ chłodnicza 3 „ oraz 30 tys. m²

Ogólna wartość wyprodukowanych w lutym b.r. artykułów przedstawia sumę 5 mil. złotych przedwojennych wg. cen podstawowych z 1937 r.

Tabela 17

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu konserwowego

Wyszczególnienie	Jednost. miary	Osiągnięta produkcja	
		w stycz. 48 r.	w lutym 48 r.
Branża mięsna			
Thuszcz świeży	ton	110	68
Thuszcz topiony	„	63	90
Wędliny	„	138	214
Bekony	„	340	790
Wpłaty peklowane	„	40	44
Konserwy mięsne	„	484	322
Mięso w połówkach	„	665	284
Branża owoc.-warzyw.			
Marmelada	ton	309	303
Kapusta i ogórki kiszzone	„	30	25
Konfitury i dżemy	„	17	20
Soki słodzone	„	66	73
Branża rybna			
Ryby solone	ton	„	73
Konserwy rybne	„	45	49
Ryby wędzone	„	0.6	0.5
Branża chłodnicza			
Powierzchnia chłodzona	m ²	„	23 916
„ nie chłodzona	„	„	6 473
Lód sztuczny	ton	„	3

W miesiącu sprawozdawczym było zatrudnionych w zakładach państwowego przemysłu konserwowego ogółem 4187 pracowników, w tym 3517 fizycznych oraz 670 umysłowych.

15. Państwowy przemysł spożywczy wyprodukował w lutym 1948 roku ogółem 10.569 ton artykułów spożywczych, wykonując miesięczny plan produkcji ze znaczną nadwyżką.

Tabela 18

Produkcja przemysłu spożywczego w lutym 1948 r.

Wyszczególnienie	Produkcja w tonach	% wykonania planu
Zjednoczenie cukiernicze	1 612,9	126
„ drożdżowe	469,5	114
„ olejarskie	5 549,0	125,2
„ Surog. Kawy i Nam. Spożywczych	1 639,0	125,5
Zjednoczenie ziemniaczane	1 300,3	928,8

Wielokrotne przewyższenie planu produkcji odnośnie przemysłu ziemniaczanego nastąpiło wskutek przesunięcia produkcji z miesięcy ubiegłych na miesiąc luty b.r.

Poniższa tabela przedstawia produkcję ważniejszych artykułów przemysłu spożywczego za styczeń i luty 1948 r.

Tabela 19

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu spożywczego

Rodzaj artykułu	Produkcja osiągnięta w ton.	
	styczeń 48 r.	lutym 48 r.
Cukierki i czekolada	1 167	1 058
Makaron	568	554
Drożdże prasowane	383	447
Olej surowy	2 191	2 453
Olej rafinowany	2 462	2 153
Olej utwardzony	185	143
Margaryna	712	800
Surogaty kawy	1 646	1 639
Produkty ziemniaczane	1 556	1 300

W okresie sprawozdawczym przemysł spożywczy zatrudniał ogółem 12.727 pracowników, w tym 10.267 fizycznych oraz 2.460 umysłowych.

16. Rolnictwo. Według nadesłanych z poszczególnych województw meldunków stan zasiewów ozimych przedstawiał się w lutym b.r. zadawalająco. Większe mrozy w drugiej połowie lutego nie wyrządziły poważniejszych szkód w oziminach, a to dzięki równocześnie znacznym opadom śnieżnym.

W miesiącu sprawozdawczym kontynuowano przygotowania do wiosennej akcji siewnej i rozdzielono zboża siewne oraz nawozy sztuczne. Według obliczeń około 60% przyznanych w obecnym okresie nawozów zostało już wśród rolników rozprowadzonych. Wojewódzkie Komisje Siewne rozdysponowały już kredyty przeznaczone na zakup ziarna i nawozów oraz na likwidację odłogów.

Plan na rok 1947/48 przewiduje likwidację odłogów na obszarze 600 tys. ha, w tym na go-

spodarstwa chłopskie przypada 400 tys. ha., zaś na majątki państwowe 200 tys. ha. Należy przewidywać, że dzięki wydatnej pomocy państwa oraz zastosowania pomocy sąsiedzkiej plan likwidacji odłogów zostanie w poważnym stopniu przekroczony.

W roku 1947/48 zostaną przeprowadzone zasiewy na powierzchni 13.900 tys. ha., co w porównaniu z ubiegłym rokiem oznacza zwiększenie obszarów prawie o milion hektarów. Oziminy obejmują 5.650 tys. ha., a uprawy wiosenne 8.250 tys. ha. Plan zasiewów przewiduje największy wzrost obsiewów w województwach: wrocławskim, szczecińskim i olsztyńskim. Również mają zniknąć ostatecznie odłogi w województwach centralnych, na terenach t.zw. „przyczółkowych“, szczególnie w województwach: warszawskim, kieleckim i lubelskim.

Pomoc państwa w tegorocznej akcji siewnej stanowi ca 440 tys. ton nawozów sztucznych oraz 511 mil. zł kredytów dla gospodarstw w województwach centralnych. Ponadto gospodarstwa zniszczone na skutek klęsk żywiołowych otrzymają pomoc w ziarnie siewnym w wysokości 5 tys. ton. Osadnicy na Ziemiach Odzyskanych korzystają ze znacznie większej pomocy. Mają oni otrzymać ponad 44 tys. ton ziarna i różnych nasion oraz około 50 tys. ton ziemniaków sadzeniaków, niezależnie od pomocy kredytowej.

Wykonanie planu likwidacji odłogów w tegorocznej akcji siewnej wiosennej będzie zależało w głównej mierze od szybkiego i terminowego przeprowadzenia orki, co ze względu na jeszcze ciągle występujący brak dostatecznej konnej siły pociągowej jest zadaniem trudnym. Niedobór na tym odcinku ma być zlikwidowany przez orkę traktorową.

W roku bieżącym przewidziany jest udział w pracach polowych około 12 tys. traktorów. Bardzo ważne zadanie w uprawie roli mają spełniać ośrodki maszynowe Z.S.Ch. W roku 1948 zostanie stworzonych 1105 nowych ośrodków, co łącznie z 405 ośrodkami już istniejącymi pozwoli obsłużyć 50% gmin w kraju.

Wielkie zadania, jakie stoją przed rolnictwem, wymagają celem ich realizacji istnienia stałej pomocy fachowej dla gospodarstw chłopskich. W tym celu Z.S.Ch. zwiększył znacznie stan personelu fachowego, wprowadzając w każdej prawie gminie specjalnego instruktora rolnego. Instruktor gminy jest pracownikiem Z.S.Ch.; do jego obowiązków należeć będzie

udzielanie pomocy fachowej rolnikom w zakresie:

- 1) likwidacji odłogów,
- 2) melioracji
- 3) umaszynowienia
- 4) konserwacji pasz i nawozów
- 5) walki z chorobami i szkodnikami oraz
- 6) stosowania odnośnych ustaw i zarządzeń.

W okresie ubiegłej zimy Z.S.Ch. przeszkolił ponad 2 tysiące takich właśnie instruktorów.

W związku z nadchodzącą kampanią siewną odczuwa się duże zapotrzebowanie ze strony rolników na ziarno kwalifikowane. Dzięki korzystnym warunkom kontraktowym rolnicy bardzo chętnie zawierają umowę na uprawę roślin olejnych. Do końca lutego b.r. zakontraktowano około 30 tys. ha. na planowaną ilość 40 tys. ha. Celem zaopatrzenia rolników w dobry materiał siewny, importowano 980 ton lnu oraz pewną ilość konopi. Ilość ta pozwoli na całkowite obsianie zaplanowanych obszarów. Również korzystne warunki dla rolników przedstawiają umowy z przemysłem tłuszczowym na uprawę rzepaku. Poza korzystną ceną przewidziane są premie w postaci pasz i gotowego oleju.

Na odcinku hodowlanym sytuacja w miesiącu sprawozdawczym nieco się poprawia, przede wszystkim odnośnie trzody chlewnej. Zaznacza się tendencja do zwiększenia chowu świń, w związku z możliwościami eksportowymi artykułów mięsnych zagranicę. W związku z tym wzrosły ceny prosiąt, zwłaszcza przeznaczonych na przyszłą produkcję bekonów.

W hodowli drobiu nastał okres prac przygotowawczych do wylęgów. W poszczególnych województwach zorganizowano specjalne zakłady wylęgowe, które mają za zadanie poprawić rasę drobiu, dostosowaną do produkcji większej ilości jaj, nadających się na eksport. W celu zwalczania chorób drobiu, zwłaszcza pomoru, Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych zarządziło niezwłocznie przeprowadzenie szczepień ochronnych. Akcję szczepień przeprowadzać będą terenowe Związki Samopomocy Chłopskiej w porozumieniu z powiatowymi lekarzami weterynarii. Potrzebne szczepionki dostarczą Państwowe Zakłady Weterynarii w Puławach i Zakłady Biologiczno-Farmaceutyczne w Drwalewie.

17. Rybołówstwo. W lutym b.r. połowy bałtyckie dostarczyły 4482 ton ryb wartości 151,3 mil. zł zaś połowy dalekomorskie dały 25 ton, warto-

ści 3 mil. złotych. W porównaniu ze styczniem połowy w lutym b.r. wzrosły o 839,5 ton. Szczególnie dobre wyniki osiągnęły połowy łososa — czterokrotnie wyższe od połowów w styczniu b.r.

W okresie sprawozdawczym importowano z Belgii i Holandii 1672 t śledzia solonego, eksportowano zaś 5687 t łososi i przerobionych dorszy. Eksport łososa stanowi bardzo ważną pozycję w obrotach handlowych artykułami rybnymi. Polski łosoś zarówno mrożony jak i wędzony wysyłany jest na rynki zachodnio-europejskie głównie do Anglii, Belgii i Holandii. Eksport łososa stale zwiększa się; w roku 1936 wyniósł 124 t; w 1947 r. 384 t, zaś na rok 1948 planowany jest wywóz 6—8 tys. t. Eksport dorsza skierowany jest głównie do Belgii i Anglii.

18. Komunikacja. Komunikacja kolejowa notuje w lutym b.r. wzrost ilostanu wagonów czynnych, a to dzięki wyteżonej pracy P.K.P. w dziedzinie remontu posiadanego taboru.

P.K.P. załadowały i przewiozły w lutym b.r. 438.847 wagonów towarowych, wykonując plan w 104%. Jest to duży sukces w porównaniu do lat ubiegłych. W stosunku do lutego 1938 roku wzrost załadunków w lutym b.r. wyniósł 38%, a w stosunku do lutego ub. r. 69%.

Tabela 20

Ruch kolejowy towarowy i pasażerski

Wyszczególnienie	styczeń 1948 r.	lutym 1948 r.
A. Ruch towarowy:		
Ilostan wagonów czynnych	117 793	125 964
Załadowano wagonów . . .	469 589	438 847
Tono-kilometry w tys. . . .	4 637 934	4 617 908
Wpływy z przewozu towarów w mil. zł	3 033	3 043
B. Ruch pasażerski:		
Ilość przewiezionych pasażerów w tys.	27 938	27 227
Wpływy z biletów i bagażu w mil. zł	1 918	1 795

Ruch Państwowej Komunikacji Samochodowej utrzymywał się w lutym b.r. prawie na poziomie styczniowym. Dzięki stałym naprawom nawierzchni dróg, długość linii obsługiwanych wzrosła w miesiącu sprawozdawczym o 196 km.

Na odbudowę i naprawę nawierzchni drogowych w r. 1948 przeznaczono sumę 1.667 mil. zł oraz na budowę nowych dróg kredyt w wysokości 50 mil. zł. Przebudowane zostaną również drogi o złej nawierzchni, na co przewiduje się kwotę 1.700 mil. zł. Największe tego rodzaju

prace dokonane zostaną na trasie: Warszawa—Kraków—Zakopane, Warszawa—Lublin—Zamość, Wrocław—Kraków—Tarnów—Przemyśl.

Wraz z odbudową dróg przystąpiono do odbudowy mostów drogowych; inwestycje na tym odcinku mają wynieść w b.r. 1.625 mil. zł. Największe mosty zostaną zbudowane na Wiśle: w Krakowie, Sandomierzu, Puławach, Modlinie, Toruniu. Na Odrze prowadzone są w dalszym ciągu prace regulacyjne na odcinku od Wrocławia do Kostrzyna, które mają ogromne znaczenie dla podniesienia splawności Odry.

Tabela 21

Państwowa Komunikacja Samochodowa (P.K.S.)

Wyszczególnienie	Styczeń 1948 r.	Luty 1948 r.
Ilość linii	281	281
Długość linii (w km)	21 383	21 579
Ilość samochodów	2 156	2 078
Przewieziono pasaż. (w tys.)	1 406	1 276
Pasażero-kilometry (w tys.)	39 342	39 056
Tonno-kilometry (tys.)	389	364
Wpływy z przewozu towarów (w tys. zł.)	6 773	6 111
Wpływy z przewozu osób (tys. zł.)	158 247	157 105

Polskie Linie Lotnicze obsługiwały w lutym b.r. niezmienną długość linii powietrznej, przy nieco zmniejszonej ilości przebytej drogi. W miesiącu sprawozdawczym notowano niewielki spadek przewozu pasażerów, towarów, bagażu i poczty.

Tabela 22

Polskie Linie Lotnicze „Lot”

Wyszczególnienie	Styczeń 1948 r.	Luty 1948 r.
Długość linii (w km)	7 352	7 352
Ilość lotów	379	368
Przebyta droga (w km)	120 128	122 959
Przewieziono pasażerów	2 385	2 026
„ towarów (kg)	20 563	17 217
„ poczty (kg)	4 567	3 950
„ bagażu (kg)	11 660	10 085

19. Handel Państwowy. — a) Państwowa Centrala Handlowa. Obroty P.C.H. osiągnęły w lutym b.r. 4.021 mil. zł.

Tabela Nr. 23 przedstawia udział poszczególnych central branżowych w ogólnych obrotach P.C.H.

Największy udział w ogólnych obrotach P.C.H. w miesiącu sprawozdawczym wykazały hurtownie spożywczo-przemysłowe (52,2%) i hurtownie produktów rolnych (28,6%). W po-

Tabela 23

Obroty P.C.H. w styczniu i lutym 1948 r.
(dane prowizoryczne)

Nazwa Centrali branżowej	Osiągnięte obroty w mil. zł	
	w stycz. 1948 r.	w lutym 1948 r.
Centralne Biuro Hurtowni Spożywczo-Przemysłowych	2 340	2 098
Centralne Biuro Zakupów i Sprzedaży Produktów Rolnych	1 067	1 151
Oddział Morski	37	29
Centralne Biuro Sprzedaży Wyrobów Cukierniczych	454	434
" " " Drożdży	146	84
" " " Surogat, Kawy i Nam. Spoż.	190	140
" " " Przetworów Ziemiannych	81	63
" " " Olejów Roślinnych	50	10
" " " Win i Octu	20	12
R a z e m	4 385	4 021

równaniu ze styczniem 1948 r. ogólne obroty P.C.H. zmniejszyły się nieznacznie (o 364 mil. zł) i to głównie w związku z mniejszą liczbą dni w lutym. Wzrosły natomiast obroty artykułami rolnymi o ca 100 mil. zł.

Państwowa Centrala Handlowa jest ważnym instrumentem polityki państwowej na odcinku handlu. Ma ona za zadanie zaspokoić potrzeby ludności przy możliwie niskiej marży zarobkowej oraz zwalczać spekulację drogą akcji interwencyjnych.

W planie inwestycyjnym na rok 1948 przewidziany jest kredyt w sumie 620 mil. zł na inwestycje w dziale obrotu ziemiopłodami, przede wszystkim na budowę sieci magazynów zbożowych i mącznych Centralnego Biura Zakupów i Sprzedaży Produktów Rolnych (267 mil. zł) oraz na budowę 15 przechowalni owoców.

Powszechne Domy Towarowe osiągnęły w lutym b.r. 954,8 mil. zł wobec 946,3 mil. zł w styczniu b.r., co stanowi wzrost o 8,5 mil. zł. Plan obrotów w styczniu b.r. wykonany został w 112%. Najważniejszą pozycję w obrotach P.D.T. w styczniu 1948 r. stanowiły artykuły włókiennicze (66,2%) oraz skórzane (9,8%)

Tabela 24

Obroty P. D. T. w styczniu 1948 r. wg. grup towarowych

Nazwa grupy towarowej	Osiągnięty obrót w mil. zł		‰ do ogólnego obrotu
Monopolowa	62,3	6,6	
Spożywcza	88,1	9,3	
Włókiennicza	626,6	66,2	
Żelazna	23,7	2,5	
Papier	10,2	1,1	
Szkło	6,4	0,7	
Chemiczna	32,5	3,4	
Drzewo	1,8	0,2	
Skóra	92,9	9,8	
Różne	1,8	0,2	
Razem	946,3	100,0	

Powszechne Domy Towarowe wykazują coraz silniejszą tendencję rozwojową, o czym świadczy najlepiej stały wzrost obrotów miesięcznych. W chwili obecnej istnieje 60 Powszechnych Domów Towarowych. Plan na rok 1948 przewiduje zorganizowanie 39 nowych placówek P.D.T. co łącznie z już istniejącymi stanowić będzie 99 jednostek. Ilość placówek handlowych P.D.T. w poszczególnych województwach będzie przedstawiała się następująco:

1)	Województwo Białostockie	3
2)	" Gdańskie	4
3)	" Kieleckie	6
4)	" Krakowskie	4
5)	" Lubelskie	4
6)	" Łódzkie	5
7)	" Pomorskie	9
8)	" Poznańskie	14
9)	" Rzeszowskie	3
10)	" Śląsko-Dąbrowskie	15
11)	" Warszawskie	12
12)	" Dolnośląskie	12
13)	" Szczecińskie	5
14)	" Olsztyńskie	3

b) Handel spółdzielczy: W związku z opóźnionym dostarczeniem przez spółdzielczość materiałów sprawozdawczych za luty, umieszczamy dane dotyczące handlu spółdzielczego w styczniu br.

Obroty Związku Gospodarczego Spółdzielni „Społem” w styczniu br. osiągnęły sumę 15.667 mil. zł; w porównaniu z grudniem ub.r. obroty te zmniejszyły się o 20,8%. Obroty Wydziału Spożywczego zmniejszyły się o 11,2%, Wydziału Rolniczego o 61,7%. Wydziału Mleczarsko-Jajczarskiego o 60,8%. W Wydziale Spożywczym największy spadek wykazują obroty Hurtowni P.M.S.

Tabela 25

Obroty „Społem” w styczniu 1948 r. w mil. zł.

Wydziały	Grudzień 1947 r.		Styczeń 1948 r.	
	zewnątrz.	wewnątrz.	zewnątrz.	wewnątrz.
Spożywczy	15 789	7 414	14 019	5 333
Rolniczy i Przemysłowo-Rolny	1 678	1 627	643	725
Mleczno-Jajcz.	1 057	834	414	235
Handlu Zagran.	569	623	38	148
Produkcji	171	420	104	435
Zboż.-Młynarski	475	511	412	327
Gł. Dz. Transp.	31	211	37	106
Ogółem	19 770	11 610	15 667	7 309

Obroty w styczniu br. dokonane zostały w 73% ze spółdzielniami i instytucjami pań-

stwowymi i samorządowymi, w 27% z odbiorcami prywatnymi. Obroty Wydziału Rolniczego i Przemysłowo-Rolnego dokonane zostały z sektorem społecznym w 91%. Wydział Mleczarsko-Jajczarski wykazuje również stałą tendencję zmniejszania obrotów z odbiorcami prywatnymi.

W ramach akcji „Przemysł dla wsi” rozprawiano towary na sumę 1.540 mil. zł. Na zaopatrzenie kartkowe rozprawiano w styczniu 1.274 ton cukru, 1.744 ton tłuszczów, 1.649 ton śledzi oraz 246 ton czekolady.

W Związku Gospodarczym „Społem” nastąpiło dnia 11.I.1948 r. połączenie Wydziałów: Rolniczego i Przemysłowo-Rolniczego. W rezultacie dokonanych przeobrażeń, „Społem” przejęło dostawę materiałów budowlanych na cele budownictwa wiejskiego. Sprzedaż materiałów budowlanych w styczniu zmniejszyła się nieznacznie, a to dzięki słabemu tylko zahamowaniu ruchu budowlanego. W styczniu ustalono plan zaopatrzenia traktorów w paliwo i smary w czasie zbliżającej się akcji siewnej.

W ramach umów eksportowych handel spółdzielczy wysłał między innymi 792 tys. sztuk jaj konserwowanych do Szwajcarii, Szwecji i Anglii.

c) Fundusz Apropowizacyjny.

W okresie sprawozdawczym podaż trzody chlewnej była dość duża, dzięki czemu zapotrzebowanie rynku krajowego oraz eksportu na artykuły mięsne zostało całkowicie pokryte. Odczuwało się natomiast w dalszym ciągu brak podaży mięsa wołowego. Notowana już od dłuższego czasu niedostateczna podaż mięsa wołowego zmusiła Fundusz Apropowizacyjny do podjęcia akcji opasania bydła. W związku z tym Fundusz Apropowizacyjny przystąpił do zawarcia kontraktu z Państwowymi Nieruchomościami Ziemijskimi w sprawie letniego opasu bydła.

Dostateczna podaż świń na rynku umożliwiła zrealizowanie planu zakupów mięsa i tłuszczów prawie w 100%. Państwowy plan apropowizacyjny przewidywał zakup 9.220 ton mięsa i przetworów mięsnych, zakupiono zaś 9.219,6 ton.

W porównaniu ze styczniem br. zakupy mięsa i przetworów mięsnych w lutym br. wzrosły ogółem o 2%. Z zakupionego w lutym br. mięsa rozdysponowano między innymi na cele zaopatrzenia reglamentowanego ludności 7.402 ton.

Zakup mleka dla Funduszu Apropowizacyjnego w styczniu 1948 r. wyniósł 4,7 mil. litrów,

Tabela 26

Zakupy mięsa i przetworów mięsnych przez Fundusz Apropowizacyjny (w tonach)

Rodzaje mięsa i przetworów mięsnych	Zakupione ilości	
	w styczniu 1948 r.	w lutym 1948 r.
Mięso wieprzowe	8 241	8 331
„ wołowe	384	303
Konserwy	291	399
Ślonina	115	123
Boczek	11	22
Sadło	8	13
Razem	9 050	9 191

co stanowi 80% zakupu preliminowanego. W porównaniu z miesiącem grudniem 1947 r. zakup mleka w styczniu 1948 r. na zaopatrzenie reglamentowane zwiększył się o 0,8 mil. litrów. W styczniu 1948 r. poważnie wzrosły również dostawy mleka wolnorynkowego do zakładów mleczarskich, osiągając cyfrę 31,2 mil. litrów co stanowi 106% preliminowanego zakupu. Należy zaznaczyć, że poważny wzrost dostaw mleka nastąpił głównie dzięki wprowadzenia premii w postaci pasz treściwych. Według obliczeń Funduszu Apropowizacyjnego, opartych na sezonowych wskaźnikach dostaw mleka, akcja premiowania zwiększyła dostawy mleka w następujących ilościach:

Miesiąc	Zwyzka w litrach	Zwyzka w %
Listopad 1947 r.	3.248.000	13
Grudzień 1947 r.	6.002.000	37
Styczeń 1948 r.	12.483.000	66
Razem:	21.733.000	33

Przeciętny (ważony) procent zwyczajki w ciągu trzech miesięcy wyniósł 33.

W miesiącu sprawozdawczym podaż zbóż na rynku krajowym była mała. Wskutek tego plan zakupu zbóż został zrealizowany tylko w 76,3%. Ogółem Fundusz Apropowizacyjny zakupił w lutym br. 38.195 ton, wobec planowanej ilości 50.000 ton.

Placówki handlowe sektora spółdzielczego zakupiły dla Funduszu Apropowizacyjnego 59%, zaś sektor państwowy dostarczył 13%, a sektor prywatny 28% ogólnej ilości zakupionych zbóż i przetworów zbożowych. Zakup zbóż połączony był z reguły z akcją premiowania. W lutym br. zakupiono wwiązaniu ze sprzedażą:

tekstylia	—	41% zbóż
węgla	—	17% „
skóry	—	13% „
otrab	—	22% „
nawozów sztucznych	—	2% „
oraz za gotówkę	—	5% „

W okresie sprawozdawczym rolnicy otrzymali w postaci premii 22.943 ton węgla, 39 ton skóry oraz za ca 130 mil. zł tekstylii.

Zakupione przez Fundusz Aprowizacyjny zboże przeznaczone zostało na zaopatrzenie reglamentowane ludności, na akcję interwencyjną na wolnym rynku, dla przemysłu spożywczego, na akcję siewną oraz na potrzeby poszczególnych urzędów i instytucji.

d) **Handel zagraniczny** Polski przybiera coraz większe rozmiary i to zarówno w przywozie jak i w wywozie.

Przywóz w styczniu br. wyniósł łącznie 274.430 ton, przekraczając przywóz w grudniu ub.r. o 25%. Gros importu w styczniu br. stanowiły wytwory pochodzenia mineralnego, roślinnego, metale nieszlachetne, przetwory chemiczne i farmaceutyczne, farby, korek, drewno, papier i wyroby papiernicze. Ograniczenie importu śledzi, tłuszczu, oleomargaryny, serów jest zjawiskiem pozytywnym ze względu na rozwój naszego przemysłu spożywczego i rybactwa.

Eksport styczniowy wzrósł w stosunku do grudnia ub.r. o 154 tys. ton i osiągnął 2.423 tys. ton. Najpoważniejszą pozycją naszego wywozu w miesiącu sprawozdawczym stanowiły wytwory pochodzenia mineralnego, węgiel i cement. Notowano przeszło dwukrotny wzrost eksportu cukru i in. artykułów spożywczych. Pewien wzrost wykazał wywóz metali nieszlachetnych i wyrobów z nich. Wywóz wyrobów chemicznych, farmaceutycznych i farb zmalał w omawianym miesiącu, wzrósł natomiast eksport wyrobów kamieniarskich, ceramicznych, szklanych, narzędzi instrumentów precyzyjnych i naukowych.

W dniu 4 lutego br. podpisano umowę handlową z Norwegią. Łączna wartość eksportu z Norwegii do Polski wyniesie 58 mil. kor. norw. Lista towarów eksportu z Polski do Norwegii obejmuje przede wszystkim węgiel i koks. Łączna wartość polskiego eksportu do Norwegii ma wynieść ca 86 mil. kor. norw. Dodatkowo dla Polski saldo obrotów handlowych, wynikające z porównania wartości obu list towarowych, zostanie częściowo użyte na spłatę kredytu udzielonego nam przez Norwację, częściowo zaś wyrównane przez Norwację w wolnych dewizach.

Na podstawie protokołu Komisji Mieszanej z dnia 4.II.br. nastąpiły zmiany w stosunkach umownych z Jugosławią.

W dniu 5 lutego zawarto umowę nową z Finlandią. Umowa przewiduje poważne zwiększenie dotychczasowej wymiany towarowej między obu krajami. Import polski z Finlandii oceniany jest na niższą kwotę; różnica wartości dostaw wzajemnych ma być Polsce uiszczona w wolnych dewizach.

Zrzeszenie Prywatnych Eksporterów i Importerów zawarło umowę z Czechosłowacją na dostawę 40 tys. szt. gęsi; pierwszą partię wysłano w końcu lutego br.

Porty Gdańsk Gdynia przeładowały w lutym 301 tys. ton, z czego 80 ton w przywozie, 721 tys. ton w wywozie. Zniżka obrotów wynikała w związku z okresem zimowym, wstrzymującym żeglugę na pewnych obszarach. Ilość czynnych urządzeń przeładunkowych w lutym wynosiła 68 w porównaniu do 65 w styczniu. Z ważniejszych prac na ukończeniu jest budowa magazynu oraz montaż dwóch nowych dźwigów w Gdańsku.

Zjednoczenie Stoczni Polskich wykonało plan lutowy w 128% — główny nacisk pracy Stoczni położony był na przygotowania pod budowę nowych statków.

W porcie Ustka załadowano w lutym 39.811 ton węgla. Uruchomienie wkrótce 3-ch nowych transporterów do ładowania węgla oraz dźwigu elektrycznego o nośności 1,2 ton, ma zwiększyć przeładunek miesięczny portu ustckiego do 40.000 ton węgla.

W lutym otwarto regularną linię żeglugową, Gdynia — Szczecin — Kopenhaga — Malmö — Göteborg — Oslo.

20. Praca, płace i ceny. a) Na rynku pracy zanotowano w miesiącu sprawozdawczym lekkie ożywienie. W związku ze zbliżającym się sezonem budowlanym poszczególni przedsiębiorcy budowlani, chcąc zapewnić sobie dostateczną ilość robotników w pełnym sezonie, rozpoczęli już w lutym br. angażowanie potrzebnych im pracowników przy pomocy Urzędów Zatrudnienia, przyczyniając się tym samym do częściowego zlikwidowania bezrobocia sezonowego.

Tabela Nr 27 przedstawia działalność Urzędów Zatrudnienia, ich oddziałów i instytucji zastępczych w poszczególnych obwodach na dzień 29 lutego 1948 r.

Tabela 27

Ogólny stan rynku pracy na dzień 29. II. 1948 r.

Obród	Zarejestrowano poszukujących pracy		Zgłoszono wolnych miejsc		Zapośredniczono		Pozostało wolnych miejsc łącznie z poprzednim miesiącem	
	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet
Białystok	722	458	673	196	424	137	3 927	525
Bydgoszcz	5 601	2 251	4 593	1 686	4 195	1 479	526	273
Gdańsk	5 591	2 521	5 865	1 746	4 127	1 424	1 693	387
Katowice	20 848	10 160	18 313	6 083	15 625	5 441	6 100	1 031
Kraków	4 067	2 008	2 247	899	1 997	827	1 318	497
Lublin	1 174	626	509	230	395	189	52	15
Łódź	7 331	5 619	5 856	3 819	5 565	4 031	1 552	1 046
Olsztyn	1 401	618	1 466	599	1 311	507	336	64
Poznań	5 306	3 220	3 419	2 014	2 938	1 796	1 159	810
Radom	4 119	1 592	2 511	712	2 390	685	293	86
Rzeszów	923	210	817	199	639	115	484	115
Szczecin	3 779	1 424	4 004	1 206	3 133	951	1 386	341
Warszawa	5 137	3 133	3 869	927	1 800	440	251	67
Wrocław	9 326	4 800	9 120	4 301	8 573	3 889	2 544	597
Razem:	83 225	38 640	63 262	24 627	53 112	21 911	21 626	5 854

Przy analizie stanu rynku pracy na podstawie sprawozdania Min. Pracy i Opieki Społecznej, zwraca uwagę fakt zmniejszającej się liczby poszukujących pracy.

Urzędy Zatrudnienia zarejestrowały w miesiącu styczniu br. 131.750 poszukujących pracy. Liczba ta spadła w miesiącu sprawozdawczym do 121.965. Jednocześnie zgłoszono wolnych miejsc w lutym 87.889 wobec 87.418 w marcu, zaś zapośredniczono w lutym 75.023 w tym 53.112 mężczyzn.

Największe nasilenie przejściowego bezrobocia rejestrowanego, obserwuje się na Śląsku, gdzie jednak notuje się coraz większą poprawę.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, doceniając znaczenie polityki pełnego zatrudnienia, również w martwym sezonie zimowym, rozszerza coraz bardziej zakres robót interwencyjnych na terenie całej Polski. Specjalne ekipy pracowników departamentu zatrudnienia Min. Pracy i Opieki wyruszają w teren, badając na miejscu potrzeby lokalnych rynków pracy. W wypadku stwierdzenia pogorszenia sytuacji na odcinku zatrudnienia, następuje natychmiast interwencja odpowiednich organów.

W dalszym ciągu odczuwa się na rynku pracy brak księgowych, bilansistów i techników — kalkulatorów. Z drugiej strony nastąpił tu całkowity prawie zanik płynności elementu pracowniczego, głównie dzięki stabilizacji warunków gospodarczych w kraju.

b) W miesiącu sprawozdawczym ruch cen wykazywał charakter niejednorodny. W pierwszej połowie miesiąca ceny artykułów żywno-

ściowych utrzymywały się na poziomie ub. miesiąca, następnie jednak zaznaczyła się pewna zniżka cen, z wyjątkiem masła, którego cena lekko zwyżkowała w związku ze zmniejszonym dowozem tego artykułu do miasta, na skutek silnych w tym czasie mrozów.

Lekka zniżka cen, jaką zanotowano w miesiącu sprawozdawczym, jest bezpośrednim wynikiem dostatecznego zaopatrzenia rynku w artykuły spożywcze i przemysłowe. Szereg artykułów pierwszej potrzeby jak zboże, mąka, chleb, materiały włókiennicze wykazują już od dłuższego czasu powolną zniżkę. Wzmoczenie produkcji przez przemysł państwowy oraz gruntowna reorganizacja Państwowej Centrali Handlowej i jej decentralizacja wpłynęły dodatkowo na rozszerzenie zasięgu odbiorców i upłynienie remanentów towarowych. Dwukrotnie niemal zwiększenie podaży towarów przez P. C.H. zmusiło wszystkich spekulantów do ujawnienia posiadanych towarów.

Dla lepszego zobrazowania ruchu cen w omawianym okresie może służyć niżej umieszczone zestawienie cen artykułów spożywczych.

Powyższe zestawienie cen wolnorynkowych artykułów żywnościowych wykazuje, że największe wahania cen między poszczególnymi dzielnicami kraju zachodzą obecnie w handlu mlekiem, masłem i ziemniakami. Najmniejsze wahania obserwuje się natomiast w sprzedaży chleba, mąki, wołowiny, kiełbasy i cukru. Na ogół najniższe ceny wolnorynkowe artykułów żywnościowych notowano w Częstochowie, Radomiu, Białymstoku, na Lubelszczyźnie oraz częściowo w Rzeszowie i Olsztynie.

Wskaźnik cen tłuszczów na wolnym rynku, obliczony przez Instytut Gospodarstwa Narodowego, zniżkował o 2%, ziemiopłodów poza zbożami o 1%, oraz przetworów zbożowych o 1%. Zwyżkę natomiast 2%-ową wykazała herbata i kawa. Wskaźnik cen wyrobów gotowych spadł o 1%. Ceny odzieży i obuwia obniżyły się o 1%, a urządzeń i sprzętów domowych o 2%.

Na rynku zbóż nie zanotowano żadnych zmian. Ceny pszenicy i zboża wynosiły odpo-

wiednio w Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi i w Toruniu — zł 3.600 i 2.400. Zjawisko to, korzystne ze względów ogólnogospodarczych, jest wynikiem działalności Funduszu Apropowizacyjnego, który mając w swych rękach prawie wszystkie obroty zbożem — reguluje jego podaż na terenie poszczególnych województw — wpływając w ten sposób na kształtowanie się cen zboża oraz produktów rolnych.

Tabela 28 Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach (w złotych)¹⁾

Miejscowość	Czasokres	Chleb żytni	Mąka pszenna 70%	Groch	Ziemiaki	Masło	Wołowina	Wieprzow.	Świnina	Kiełbasa	Jaja	Mleko	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt.	1 l.	1 kg
Warszawa	I. 48.	38	90	83	11,8	520	197	258	320	303	24	50	180
	II. 48.	39	96	86	11,6	563	215	264	320	309	19	48	180
Łódź	I. 48.	39	101	85	12,5	528	185	283	326	310	25	45	178
	II. 48.	37	90	93	12,5	633	193	287	320	310	21	46	178
Lublin	I. 48.	40	70	-	12	450	190	300	310	310	19	35	180
	II. 48.	38	80	95	10	575	200	280	350	300	14	35	180
Poznań	I. 48.	35	75	-	9,1	473	170	280	350	360	23	35	180
	II. 48.	35	75	-	10	600	180	270	340	350	16	35	180
Katowice	I. 48.	37	71	73	11,8	600	200	290	360	300	22	45	180
	II. 48.	37	71	79	11	650	210	275	340	300	18	45	178
Kraków	I. 48.	36	114	88	17,5	573	253	225	330	325	18	45	177
	II. 48.	39	109	90	16	708	215	260	330	375	16	45	177

¹⁾ Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

21. Rynek pieniężny. a) Dynamika środków pieniężnych. Stan i dynamikę środków pieniężnych objętych bilansem N.B.P. oraz powstałych w bankach operacyjnych, K.K.O., P.K.O. i w spółdzielniach oszczędnościowo-pożyczkowych ilustruje załączona tabela Nr. 29.

Dynamika środków pieniężnych kształtowała się w miesiącu sprawozdawczym nieco odmiennie. Tendencja spadku obiegu pieniądza gotówkowego, jaka zarysowała się w miesiącu poprzednim utrzymuje się również w okresie spra-

wozdawczym. Stan biletów bankowych obniżył się w miesiącu sprawozdawczym w cyfrach absolutnych o 612 mil. a w procentach przy podstawie ultimo 1947 r. o 1%.

Pieniądz żyrowy łącznie z natychmiast płatnymi zobowiązaniami N.B.P. wykazał w miesiącu sprawozdawczym zupełnie odmienną dynamikę niż w miesiącu poprzednim. Stan pieniądza żyrowego powiększył się w cyfrach absolutnych o 2.403 mil., a w procentach przy podstawie ultimo 1947 r. o 6%.

Tabela 29 Dynamika środków pieniężnych (w mil. zł)

1	2	3	4	5	6	7
Stan na ultimo m-ca	Bilety bankowe w obiegu	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Pieniądz żyrowy	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Pieniądz bankowy	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100
Grudzień 1947 r.	91 483	100	35 993	100	61 675	100
Styczeń 1948 r.	90 802	99	34 127	95	58 268	94
Luty 1948 r.	90 190	98	36 530	101	55 795	90

Pieniądz bankowy banków operacyjnych, K.K.O., P.K.O. i spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych wyniósł na ultimo lutego 55.795 mil. W porównaniu ze stanem na ultimo stycznia spadł w cyfrach absolutnych o 2.473 mil., a w procentach o 4%. Kreowany pieniądz bankowy na skutek z jednej strony wykazanego wyżej spadku pieniądza bankowego, z drugiej zaś strony na skutek wzrostu pokrycia w gotówce i na rachunkach żyrowych w N.B.P., wykazał spadek o 4.902 mil. do 46.599 mil.

b) Operacje kredytowe. Stan i dynamikę kredytów udzielonych przez banki operacyjne, K.K.O. oraz N.B.P. (kredyty bezpośrednie) w miesiącach grudniu 1947 r. oraz w styczniu i w lutym 1948 r. przedstawia tabela Nr. 30.

Ogólny stan kredytów udzielonych na finansowanie życia gospodarczego wzrósł w miesiącu sprawozdawczym w porównaniu ze stanem z miesiąca poprzedniego w cyfrach absolutnych o 17.072 mil., a w procentach o 7% (przy pod-

Tabela 30 Ogólny stan kredytów udzielonych na finansowanie życia gospodarczego (w mil. zł)

1	2	3	4	5	6	7
Stan na ultimo m-ca 1947/8	Kredyty obrotowe	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Kredyty inwestycyjne	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Razem	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100
Grudzień 1947 r.	141 259	100	86 459	100	227 718	100
Styczeń 1948 r.	147 596	104	91 167	105	238 763	105
Luty 1948 r.	159 108	113	96 727	112	255 835	112

stawie z ultimo 1947 r.) do kwoty 255.835 mil., w tym kredyty krótkoterminowe wzrosły o 11.502 mil. (o 9%) do 159.108 mil., a średnio-terminowe o 5.560 mil. (o 7%) do kwoty 96.727 mil.

c) Operacje bierne. Tabela Nr. 31 ilustruje stan kapitałów obcych typu wkładów lokat celowych oraz środków uzyskanych z N.B.P. w bankach operacyjnych i K.K.O. oraz dynamikę tych pozycji obliczoną przy podstawie z ultimo 1947 r.

Stan kapitałów obcych typu wkładów wzrósł w miesiącu sprawozdawczym w porównaniu z miesiącem poprzednim w cyfrach absolutnych

Tabela 31 Kapitały obce banków operacyjnych i K.K.O. (w mil. zł)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Stan na ultimo m-ca 1947/8	Kapitały obce typu wkładów						Lokaty celowe	Wskaźnik stanu ult 1947 = 100	Środki uzyskane z N.B.P.	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100
	à vista	wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	terminowe	wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	razem	wskaźnik stanu ult. 1947 = 100				
Grudz. 47	52 018	100	6 312	100	58 330	100	36 953	100	85 522	100
Styczeń 48	51 178	98	7 469	118	58 647	101	40 109	108	88 944	104
uty 48	53 382	103	8 754	139	62 136	107	46 175	125	94 384	110

o 3.489 mil., a w procentach przy podstawie z ultimo 1947 r. o 6% do kwoty 62.136 mil. Wzrost dotyczy zarówno wkładów a vista, jak i wkładów terminowych. Pierwsze powiększyły się o 2.204 mil. (o 5%) do 53.382 mil., drugie natomiast wykazały o wiele silniejszą dynamikę, wzrastając w procentach o 21%, a w cyfrach absolutnych o 1.285 mil. do kwoty 8.754 mil.

Lokaty celowe wzrosły w miesiącu sprawozdawczym silniej niż w miesiącu poprzednim. Stan ich bowiem powiększył się w procentach o 17% (przy podstawie z ultimo 1947 r.), a w miesiącu poprzednim o 8%. Wzrost w cyfrach absolutnych wyniósł 6.066 mil.

Środki uzyskane przez banki operacyjne i K.K.O. w N.B.P. wzrosły o 5.440 mil. (o 6%) do 94.384 mil. Ogólny stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. zmniejszył się w miesiącu sprawozdawczym o 0,3% do 49,4%.

Szczegółowy stan oraz dynamikę lokat celowych i środków uzyskanych z N.B.P. z rozbiciem na poszczególne banki podaje tabela Nr.

32 zamieszczona w dalszej części sprawozdania, dotyczącej działalności poszczególnych banków operacyjnych.

d) Działalność poszczególnych banków operacyjnych. Stan operacji czynnych i biernych, wysokość lokat celowych, wielkość środków pieniężnych uzyskanych z N.B.P. oraz stopień refinansowania akcji kredytowej z rozbiciem na poszczególne banki operacyjne, K.K.O. i Spółdzielnie Oszczędnościowo-Pożyczkowe, podaje tabela Nr. 32.

Bank Gospodarstwa Krajowego (B.G.K.). Ogólna suma udzielonych kredytów przez B.G.K. wzrosła w miesiącu spra-

Tabela 32 Akcja czynna i bierna banków operacyjnych i K.K.O. stan na ultimo lutego 1948 r. (w mil. zł)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Nazwa instytucji kredytowej	Kredyty udzielone	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Kapitały o typie wkładów	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Lokaty celowe	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Środki uzysk. w N. B. P.	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Stopień refin. akcji w N. B. P.
Bank Gospod. Krajowego	117 582	114	23 224	107	34 206	123	59 620	110	50,7
Państwowy Bank Rolny	29 220	119	11 075	106	7 374	146	13 292	125	45,5
Bank Gospodar. Spółdz.	31 333	108	8 572	93	3 050	122	20 280	107	64,7
Bank Handlowy w W-wie	2 076	92	2 115	139	166	101	410	94	19,7
Bank Związku Spółek Zarobkowych . . .	2 434	115	1 978	104			713	78	29,3
Polski Bank Komunalny	1 869	104	2 034	106			—	—	—
Komun. Bank Kredytowy	520	114	1 024	112	1 377	104	66	73	12,7
Komun. Kasy Oszczędn.	6 184	112	12 114	112	2	—	3	75	0,05
Razem:	191 218	113	62 136	107	46 175	125	94 384	110	49,4
Spółdzielnie Oszczędn. — Pożyczkowe									
— z sumami bilansowymi ponad 1 mil. zł - dane na 31. I. 1948 r. . . .	1 692		999		212		—	—	—
— z sumami bilansowymi do 1 mil. zł - dane na 31. XII. 1947 r.	196		25		0		—	—	—

wozdawczym w cyfrach absolutnych o 8.317 mil., a w procentach o 8% (przy podstawie z ultimo 1947 r.) do kwoty 117.582 mil., w tym kredyty średnioterminowe o 4.543 mil. do 82.225 mil., a kredyty krótkoterminowe o 3.774 mil. do 35.357 mil.

We wzroście kredytów obrotowych, podobnie jak w miesiącu poprzednim, najsilniej partycypowały kredyty na finansowanie handlu państwowego, następnie przemysłu i budownictwa. Wzrost kredytów inwestycyjnych został wywołany dalszą akcją finansowania Planu Inwestycyjnego 1947 r. i Planu Inwestycyjnego 1948 r.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły w procentach o 5% (przy podstawie z ultimo 1947 r.), a w cyfrach absolutnych o 1.129 mil. do kwoty 23.224 mil., przy czym wzrost wykazały wkłady a vista, terminowe i oszczędnościowe, spadek natomiast rachunki bieżące i banki „Loro“.

Lokaty celowe wzrosły w miesiącu sprawozdawczym o 4.011 mil. do 34.206 mil. (o 15% — przy podstawie z ultimo 1947 r.). Stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. uległ dalszej obniżce o 1.6% do 50.7%.

Państwowy Bank Rolny (P.B.R.). Ogólna suma udzielonych kredytów przez P.B.R. wzrosła w miesiącu sprawozdawczym w cyfrach absolutnych o 2.507 mil., a w procentach o 10% (przy podstawie z ultimo 1947 r.) do kwoty 29.220 mil. Wzrost dotyczy zarówno kredytów krótkoterminowych jak i średnioterminowych. Pierwsze wzrosły o 2.134 mil. do 20.403 mil., drugie o 373 mil. do 8.817 mil.

W wykorzystaniu kredytów obrotowych przez poszczególne grupy gospodarcze, pierwsze miejsce zajmuje przemysł rolny 47%, następnie rolnictwo 33%, głównie w kredytach dla gospodarstw rolnych.

Kredyty inwestycyjne zostały najsilniej wykorzystane przez rolnictwo — 51% (kredyty dla gospodarstw rolnych) oraz przez budownictwo — 20%.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły w miesiącu sprawozdawczym w cyfrach absolutnych o 310 mil., a w procentach o 3% (przy podstawie z ultimo 1947 r.) do kwoty 11.075 mil. Wzrost wykazały rachunki bieżące o 192 mil. i banki „Loro“ o 119 mil., spadły natomiast wkłady oszczędnościowe o 1 mil.

Stan lokat celowych powiększył się o 1.281 mil. do 7.374 mil. (o 26% — przy podstawie z ultimo 1947 r.).

Stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. wzrósł o 3,7% do 45,5%.

Bank Gospodarstwa Spółdzielczego (B.G.S.). Akcja kredytowa B.G.S. wzrosła w miesiącu sprawozdawczym w cyfrach absolutnych o 910 mil., a w procentach o 4% (przy podstawie z ultimo 1947) do kwoty 31.333 mil. Kredyty krótkoterminowe wzrosły o 380 mil. do 27.312 mil., średnioterminowe o 530 mil. do 4.021 mil.

Kredyty obrotowe udzielone zostały podobnie jak w miesiącach poprzednich w 89% na finansowanie handlu spółdzielczego, natomiast kredyty inwestycyjne w 63% na finansowanie rolnictwa i w 29% — budownictwa.

Stan kapitałów obcych typu wkładów zmniejszył się w procentach o 5% (przy podstawie z ultimo 1947 r.), a w cyfrach absolutnych o 495 mil. do kwoty 8.572 mil. Spadek powyższy dotyczy jedynie rachunków bieżących, ponieważ inne rodzaje kapitałów obcych wykazały wzrost.

Stan lokat celowych wzrósł w miesiącu sprawozdawczym w procentach o 20% (przy podstawie z ultimo 1947 r.), a w cyfrach absolutnych o 500 mil. do 3.050 mil.

Stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. wzrósł o 1,1% do 64,7%.

Banki Akcyjne: Bank Handlowy w Warszawie i Bank Związku Spółek Zarobkowych. Ogólna suma udzielonych kredytów przez banki akcyjne spadła w miesiącu sprawozdawczym o 67 mil. do kwoty 4.510 mil.

Spadek akcji kredytowej dotyczy jedynie kredytów obrotowych w Banku Handlowym, gdyż w Banku Związku Spółek Zarobkowych stan udzielonych kredytów, zarówno obrotowych, jak i inwestycyjnych, wykazał wzrost.

W Banku Handlowym kredyty spadły o 236 mil. (o 13% — przy podstawie z ultimo 1947 r.) do 2.076 mil., w tym — krótkoterminowe spadły o 287 mil. do 2.025 mil., a średnioterminowe wzrosły o 1 mil. do 51 mil.

W Banku Związku Spółek Zarobkowych stan udzielonych kredytów wzrósł o 219 mil. (o 10% — przy podstawie z ultimo 1947 r.) do kwoty 2.434 mil., z czego na wzrost kredytów obrotowych przypada 205 mil. (do 2.294 mil.), a na wzrost kredytów inwestycyjnych 14 mil. (do 146 mil.).

W wykorzystaniu kredytów przez poszczególne grupy gospodarcze partycypuje w obydwóch bankach akcyjnych przede wszystkim handel i przemysł, a następnie w Banku Związku Spółek Zarobkowych — rzemiosło.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły w obydwóch bankach akcyjnych o 564 mil. do 4.093 mil., w tym w Banku Handlowym o 457 mil. (o 30% przy podstawie z ultimo 1947 r.) do 2.115 mil., a w Banku Związku Spółek Zarobkowych o 107 mil. (o 6%) do 1.978 mil.

Stan lokat celowych powiększył się w bankach akcyjnych o 1 mil. do 166 mil.

Stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. wzrósł w Banku Handlowym o 1,8% do 19,7%, spadł natomiast w Banku Związku Spółek Zarobkowych 0,1% do 29,3%.

Banki Komunalne: Polski Bank Komunalny i Komunalny Bank

Kredytowy. Ogólna suma udzielonych kredytów w bankach komunalnych wzrosła w miesiącu sprawozdawczym o 141 mil. do 2.389 mil.

W Polskim Banku Komunalnym kredyty wzrosły w procentach o 5% (przy podstawie z ultimo 1947 r.), a w cyfrach absolutnych o 87 mil. do kwoty 1.869 mil., w tym kredyty krótkoterminowe o 46 mil. do 601 mil., a kredyty średnioterminowe o 41 mil. do 1.268 mil.

W Komunalnym Banku Kredytowym stan udzielonych kredytów powiększył się o 54 mil. (o 12% przy podstawie z ultimo 1947 r.) do 520 mil., przy czym kredyty obrotowe wykazały spadek o 4 mil. do 315 mil., a inwestycyjne wzrost o 58 mil. do 205 mil.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły w bankach komunalnych o 375 mil. do 3.058 mil. w tym: w Polskim Banku Komunalnym o 199 mil. (o 10% przy podstawie z ultimo 1947 r.) do 2.034 mil., a w Komunalnym Banku Kredytowym o 176 mil. (o 20%) do 1.024 mil. Lokaty celowe wzrosły w bankach komunalnych łącznie o 271 mil. do 1.377 mil.

Stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. spadł w Komunalnym Banku Kredytowym o 7,7% do 12,7%. Polski Bank Komunalny natomiast spłacił w miesiącu sprawozdawczym całkowicie swoje zadłużenie z tytułu kredytów refinansowych.

Komunalne Kasy Oszczędności (K.K.O.). Stan kredytów krótkoterminowych udzielonych przez Komunalne Kasy Oszczędności wzrósł w miesiącu sprawozdawczym w procentach o 5% (przy podstawie z ultimo 1947 r.), a w cyfrach absolutnych o 277 mil. do kwoty 6.184 mil.

W wykorzystaniu kredytów przez poszczególne grupy gospodarcze, podobnie jak w miesiącach poprzednich, pierwsze miejsce zajmuje rolnictwo — 40%, następnie budownictwo — 16%, handel — 14%, przemysł 12%, rzemiosło — 9%, inne — 9%.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły w miesiącu sprawozdawczym o 1.606 mil. (o 15% przy podstawie z ultimo 1947 r.) do kwoty 12.114 mil., głównie w pozycjach banki „Loro“ i rachunki bieżące.

Lokaty celowe umieszczone w miesiącu sprawozdawczym w Komunalnych Kasach Oszczędności wyniosły 2 mil.

Nieznaczny stopień refinansowania akcji kredytowej w N.B.P. powiększył się w porównaniu z miesiącem poprzednim o 0,02% do 0,05%.

Spółdzielnie Oszczędnościowo-Pożyczkowe. Dane cyfrowe dotyczące działalności czynnej i biernej Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych z uwagi na niemożność uzyskania danych za miesiąc sprawozdawczy podajemy, jeśli chodzi o spółdzielnie i sumami bilansowymi ponad 1 mil. zł na ultimo stycznia 1948 r., a z sumami bilansowymi do 1 mil. zł na ultimo grudnia 1947 r.

Spółdzielnie Oszczędnościowo-Pożyczkowe udzielają krótkoterminowych kredytów na finansowanie potrzeb drobnego rolnictwa oraz rzemiosła.

Stan udzielonych kredytów przez 848 spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych z sumami bilansowymi do miliona złotych, wyniósł na dzień 31 grudnia 1947 r. — 196 mil. Natomiast stan udzielonych kredytów przez Spółdzielnie Oszczędnościowo - Pożyczkowe (379 jednostek) z sumami bilansowymi przekraczającymi milion złotych wyniósł na dzień 31 stycznia b.r. — 1.692 mil.

Kapitały obce typu wkładów wyniosły dla pierwszego typu Spółdzielni 25 mil. (w tym wkłady na książeczkach wkładowych 11 mil., rachunki bieżące 13 mil., banki „Loro“ 1 mil.), dla drugiego typu 999 mil. (w tym wkłady na książeczkach wkładowych 165 mil., rachunki bieżące 782 mil., banki „Loro“ 52 mil.).

Lokaty celowe zgrupowane głównie w Spółdzielniach z sumami bilansowymi ponad milion złotych wyniosły na ultimo stycznia b.r. 212 mil.

Na zakończenie omawiania działalności instytucji kredytowych, chcemy zwrócić uwagę na zarządzenie Ministerstwa Skarbu z dnia 27 lutego b.r. zezwalające na kredytowanie handlu detalicznego na terenie całego kraju.

Otóż w myśl powyższego zarządzenia, finansowanie handlu detalicznego na obszarze całego Państwa, zostało powierzone Bankowi Związku Spółek Zarobkowych, Komunalnym Kasom Oszczędności i tym spółdzielniom kredytowym, którym Ministerstwo Skarbu udzieli zezwolenia na wnioszek Związku Rewizyjnego R.P.

Natomiast Bank Handlowy może finansować jedynie na Ziemiach Odzyskanych te przedsiębiorstwa handlu detalicznego, które z kredytu w Banku Handlowym na zasadzie dotychczasowych przepisów już korzystały.

Narodowy Bank Polski (kredyty bezpośrednie). Stan kredytów dla przemysłów bezpośrednio kredytowanych przez N.B.P. powiększył się w miesiącu sprawozdawczym o 4.986 mil. Wzrost powyższy wywołany był

przede wszystkim powiększeniem się kredytów na zaopatrzenie, gdyż kredyty na produkcję i zbyt wzrosły stosunkowo słabiej. Wzrost kredytów na zaopatrzenie wynosił 3.682 mil., na produkcję 1.007 mil., a na zbyt tylko 297 mil.

Obligo poszczególnych przemysłów kształtowało się następująco. Przemysł hutniczy wykazał stosunkowo nieznaczny wzrost obliiga, gdyż o 222 mil. Wzrost powyższy wywołały w głównej mierze kredyty na zaopatrzenie i częściowo na produkcję, natomiast kredyty na zbyt wykazały spadek. Powiększenie się obliiga przemysłu hutniczego w sektorze zaopatrzenia wywołane zostało znacznym importem metali kolorowych, które przemysł hutniczy sprowadza nie tylko na potrzeby własne, ale również dla innych przemysłów. Zadłużenie przemysłu węglowego wzrosło w lutym o 501 mil. Wzrost kredytów w przemyśle węglowym wywołany został wyłącznie zwiększeniem się kredytów eksportowych w sektorze zbytu. Natomiast kredyty na zaopatrzenie wykazały spadek, który wiąże się ze znacznym usprawnieniem inkasa przez Centralę Zaopatrzenia. Również obniżył się stan kredytów na produkcję, co osiągnięte zostało przez stabilizację wydatków przy jednocześnie zwiększających się wpływach.

Przemysł włókienniczy wykazał wzrost obliiga o 837 mil., spowodowany wyłącznie wzrostem kredytów na zaopatrzenie, natomiast kredyty na produkcję i zbyt uległy obniżeniu. Przemysł włókienniczy opierając w znacznej mierze swoją produkcję na surowcach importowanych, wykorzystuje najpoważniej kredyty importowe. Ostatnio wzrost kredytów zaopatrzeniowych powstał na skutek otwarcia akredytyw na zakup bawełny w Z.S.R.R. oraz w Stanach Zjednoczonych. Spadek obliiga produkcji i zbytu w przemyśle włókienniczym nastąpił głównie dzięki poprawie inkasa i upłynnieniu remanentów.

Przemysł sprzętu i taboru kolejowego wykazał spadek zadłużenia o 340 mil. na skutek wpłat Ministerstwa Komunikacji. Wzrost obliiga przemysłu cukrowniczego o 1.273 mil. ma charakter przejściowy, gdyż spowodowany został odprowadzaniem różnic cen komercyjnych na rzecz Min. Przemysłu i Handlu.

Zadłużenie Przemysłu metalowego wzrosło o 487 mil. na skutek powiększenia się kredytów na produkcję, natomiast kredyty na zaopatrzenie i zbyt wykazały spadek. Wzrost obliiga sektora produkcji związany jest z samym charakterem produkcji w przemyśle metalowym. Przemysł metalowy produkuje przeważnie dob-

ra inwestycyjne a spłata należności za powyższe dobra opiera się o kredyty inwestycyjne i w związku z tym następuje pewne opóźnienie wpływów. Również pewną rolę odgrywa tu fakt produkowania maszyn rolniczych i rowerów, których zbyt ma charakter wybitnie sezonowy, co powoduje przejściowo zamrożenie środków pieniężnych.

Przemysł chemiczny wykazał spadek obliiga o 223 mil. spowodowany spłatami kredytów Zjednoczenia Przemysłu Nawozów Sztucznych, dokonany na skutek znacznych wpływów należności za rozproszdzone nawozv. Pewien wpływ miał również fakt obniżenia wykorzystania kredytów przez Biuro Sprzedaży Produktów Gumowych.

Obligo przemysłu skórzanego wykazało wzrost o 2.229 mil. wyłącznie na odcinku zaopatrzenia. Przemysł skórzany zmuszony jest do znacznego importu barwników i chemikalii, gdyż artykułów powyższych brak jest na rynku krajowym. W związku z tym oraz w związku z dalszym importem obuwia z Czechosłowacji kredyty importowe uległy znacznemu wzrostowi. Sektor zbytu wykazał natomiast spadek obliiga.

e) Rachunki żyrowe N.B.P. Zamieszczona tabela Nr. 33. ilustruje stan oraz dynamikę obrotów i pozostałości na rachunkach żyrowych N.B.P. Pozycja „pozostałości na rachunkach żyrowych“ zamieszczona w omawianej tabeli, obejmuje również rachunki żyrowe specjalne.

Tabela 33

Stan obrotów i pozostałości na rachunkach żyrowych N. B. P.

Stan na ultimo miesiąca	*) Pozostałości na r-kach żyrowych	wskaźnik stanu ult. 47 r. = 100	O b r o t y					wskaźnik obrotów ult. 47 r. = 100	Stosun. obrotów bezgot. w obrot. ogólnych
			gotów. kowe.	wskaźnik obrotów ult. 47 r. = 100	bezugotów. kowe	wskaźnik obrotów ult. 47 r. = 100	R a z e m		
grudzień 47	42 984	100	55 684	100	880 429	100	936 113	100	94,1
styczeń 48	52 349	122	47 136	85	684 437	78	731 573	78	93,6
luty 48	58 776	137	41 656	75	681 133	77	722 789	77	94,2

*) Łącznie z rachunkami żyrowymi specjalnymi

Pozostałości na rachunkach żyrowych uległy dalszemu wzrostowi. Wzrost w cyfrach absolutnych wynosił 6.427 mil., a w procentach 15%. Dynamika pozostałości na poszczególnych rachunkach kształtowała się następująco. Pozostałości na rachunkach żyrowych instytucji państwowych i samorządowych wzrosły najpoważniej, gdyż o 4.305 mil. Również dość znaczny wzrost wystąpił w pozycji instytucje kredytowe, mianowicie o 3.733 mil. oraz zwiększył się stan pozostałości w pozycji sumy zwrotne o 396 mil., natomiast obniżyły się pozostałości przedsiębiorstw państwowych o 829 mil., na-

stępnie osób i firm prywatnych o 98 mil. oraz zmniejszył się stan rachunku przekazy w drodze o 1.080 mil.

Obroty na rachunkach żyrowych wykazały dalszy spadek, jednak o wiele słabszy niż w miesiącu poprzednim. Spadek obrotów w cyfrach absolutnych wynosił 8.784 mil., a w procentach 1%. Podczas gdy w miesiącu poprzednim spadek obrotów wystąpił silniej w obrotach bezgotówkowych, to w miesiącu sprawozdawczym sytuacja przedstawia się nieco inaczej, gdyż obroty gotówkowe obniżyły się o 10%, a bezgotówkowe zaledwie o 1%. W związku z powyższym procentowy udział obrotów bezgotówkowych w obrotach ogólnych wzrósł w porównaniu z miesiącem poprzednim o 0,6% do 94,2%.

Obroty Małej Izby Rozrachunkowej, następnie obroty z P.K.O., obroty czekami potwierdzonymi, przekazami bankowymi i przekazami żyrotelegraficznymi wykazały tendencję spadkową.

f) Bilety skarbowe. Zgodnie z rozporządzeniem Min. Skarbu z dnia 9.2.1948 r. rozpoczęto w miesiącu sprawozdawczym sprzedaż biletów skarbowych IV emisji. Jednocześnie wznowiona została sprzedaż biletów II i III emisji, które to bilety na skutek upływu terminu płatności zostały w międzyczasie wymienione na gotówkę.

Stan sprzedaży biletów skarbowych poszczególnych emisji, po uwzględnieniu wymiany na gotówkę, przedstawiał się na ultimo lutego na-

stępująco. Sprzedaż biletów I emisji pozostała w wysokości niezmienionej w porównaniu ze stanem sprzedaży na ultimo stycznia i wyniosła 1 mil., sprzedaż biletów II emisji wyniosła 65 mil. wzrastając w miesiącu sprawozdawczym o 2 mil., sprzedaż biletów III emisji wyniosła 7.681 mil. zmniejszając się na ultimo lutego o 418 mil., a sprzedaż biletów nowej IV emisji wyniosła w omawianym okresie 160 mil. Łącznie Skarb Państwa osiągnął ze sprzedaży biletów skarbowych 7.907 mil., co w porównaniu z wpływami osiągniętymi w miesiącu poprzednim, daje spadek wpływów o 256 mil.

Ważniejsze pozycje bilansowe banków biletowych

(w milionach odpowiednich jednostek monetarnych)

Wyszczególnienie	1 9 4 8			Wyszczególnienie*	1 9 4 8		
	I	XII	XI		I	XII	XI
Narodowy Bank Polski *)				Długi rządowe i oblig. .	3 500	3 500	3 500
Kredyty gospodarcze .	148 721	144 825	134 457	Obieg bank. (nowych i starych)	3 078	3 135	3 068
Obieg biletów banko- wych	90 802	91 483	85 920	Wkłady rządowe . . .	909	704	713
Natychmiast płatne zobowiązania	34 127	35 993	48 393	„ zablokowane . . .	515	567	589
				„ inne	147	123	126
U.S.A.				Narodowy Bank Szwajcarii			
(12 banków Fed. Rez.)				Kurs urzęd. 1 \$ = 4.29 fr. szw.			
parytet menn. 1 \$ = 0,8887 g czystego złota				Złoto	5 604	2 526	2 597
Certyfikaty złote . .	21 701	21 497	21 363	Dewizy	131	102	77
Walory państwowe . .	21 925	22 559	22 208	Pożyczki i dyskonto . .	236	395	182
Dyskonto, poz. przem. i akcepty	327	85	331	Banknoty w obiegu . .	4 150	4 383	4 202
Obieg banknotów . . .	24 156	24 820	24 651	Natychmiast płatne zo- bowiązania	1 200	1 172	1 123
Wkłady banków człon- kowskich	16 919	17 899	16 974				
Wkłady rządowe . . .	2 343	870	1 277	Bank Szwecji			
Inne i zagr. wkłady . .	1 049	961	1 119	Kurs urzęd. 1 \$ = 3,60 k. szw.			
Bank Anglii				Złoto	229	232	222
parytet 1 \$ = 0,248 £				Walory państw. i po- życzki dla Narodowe- go Urzędu Długów . .	2 527	2 753	2 664
Banknoty — w obiegu .	1 269	1 350	1 343	Weksle krajowe i po- życzki	176	186	144
Banknoty — w depart. bankow.	131	101	108	Obieg banknotów . . .	2 734	2 895	2 702
Złote monety i sztaby .	1 399	1 449	1 449	Wkłady państwowe . .	613	631	567
Rządowe dłuż i walory	16	19	19	„ inne	163	268	297
Wkłady publiczne . . .	291	315	291				
Wkłady banków	93	95	94	Czechosłowacki Bank Narodowy			
Bank Francji **)				parytet 1 \$ = 50 kor. cz.			
parytet 1 \$ = 119,107 fr.				Złoto i dewizy	5 156	4 790	4 958
Złoto	55 173	55 173	55 173	Dyskonto	10 349	13 698	6 968
Portfel walorów prywat. i publ.	125 760	117 902	150 363	Lombard walorów . . .	2 431	3 432	2 941
Pożyczki rządowi:				Bankn. w obiegu . . .	56 009	58 539	53 718
a) za koszty okupacji niemieck.	426 000	426 000	426 000	Rachunki żyrowe . . .	4 999	7 316	5 599
b) pożyczki tymcza- sowe	120 700	147 400	116 000				
c) pożyczki stałe (3 poz.)	120 000	120 000	120 000	Węgierski Bank Narodowy			
Obieg banknotów . . .	891 546	920 831	879 492	parytet menn. 1 forint = = 0.7570 gr czystego złota			
Salda kred. r-ków bie- żących	83 620	83 213	88 359	Złoto	507	502	487
Bank Belgii				Dewizy	104	99	94
parytet 1 \$ = 43,83 fr.				Dyskonto i walory . .	1 624	1 663	1 485
Złoto	25 980	26 170	26 003	Dług rządowy	340	340	340
Dewizy	13 307	12 031	12 748	Obieg banknotów . . .	1 962	1 992	1 829
Prywatne pożyczki i ra- chunki	3 358	4 013	2 517	Natychmiast płatne zo- bowiązania	317	319	320
Pożyczki rządowi . . .	50 982	50 997	50 906				
Rachunki zablokowane .	78 521	78 552	78 252	Bank Finlandii			
Obieg banknotów . . .	79 736	79 761	78 472	Kurs clearing. 1 \$ = 135.— mkf.			
Prywatne rachunki bie- żące	2 361	2 321	2 475	Złoto	91	3	3
Bank Holenderski				Dewizy	1 395	621	685
parytet 1 \$ = 2,65 guld.				Weksle krajowe	30 915	30 982	31 095
Złoto	584	608	609	Walory krajowe	530	3 497	2 537
Dewizy	368	261	250	Banknoty w obiegu . .	23 258	25 162	25 809
Pożyczki i dyskonta . .	149	160	156	Salda rachunków bież. Salda zagranicznych ra- chunków clearingo- wych	1 182	2 887	633
					2 587	2 270	2 262

*) Dane bardziej aktualne podajemy w dziale: „Sytuacja Ekonomiczna Polski — Rynek Pieniężny“.

**) Ostatni bilans przed reformą walutową z dn. 22 stycznia 1948 r. — po reformie urzędowy kurs dolara

1 \$ = 214 fr. fr.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEN GOSPODARCZYCH

Dr Stefan Perczyński

PRZEGLĄD RYNKÓW ZAGRANICZNYCH

Norwegia. Wysiłki Norwegii na odcinku powojennej odbudowy gospodarczej przyniosły już poważne rezultaty. Jedną z oznak pomyślnego rozwoju gospodarczego kraju może być wzrost produkcji przemysłowej, szczególnie silny w r. 1946. Ogólny wskaźnik produkcji przemysłowej (1938 r. = 100) wzrósł w skali rocznej z 68,9 w 1945 r. do 100,4 w 1946 r., osiągając ponadto w listopadzie 1946 r. poziom 114,6. Produkcja przemysłowa wykazywała wzrost również w 1947 r. Ogólny wskaźnik produkcji przemysłowej osiągnął punkt szczytowy 123,5 w listopadzie 1947 r., spadając następnie w grudniu do 115,0. Silny wzrost wytwórczości przemysłowej zanotowano przede wszystkim w przemysłach, produkujących na rynek wewnętrzny. Ogólny wskaźnik produkcji wzrósł tu w skali rocznej z 80,1 w 1945 r. do 115,1 w 1946 roku i 130,9 w 1947 r. Przemysł, produkujący na eksport, wykazywał podobną tendencję wzrostu wytwórczości, jednak produkcja nie osiągnęła tu jeszcze dotychczas stanu przedwojennego. Wskaźnik produkcji przemysłowej na eksport wzrósł w omawianym okresie trzyletnim z 44,5 do 82,0. Poziomu przedwojennego nie osiągnęły między innymi kopalnie rud, przemysł elektrometalowy i drzewny. Poza dewastacją wojenną czynnikiem utrudniającym rozwój produkcji przemysłowej był brak surowców, trwający w pewnej mierze również w 1947 r.

Pomyślny rozwój notowano również w innych dziedzinach gospodarczych. Zwiększoną działalność wykazują cyfry, odnoszące się do obrotów okrętowych i kolejowych. Obroty handlu detalicznego przejawiały stały wzrost, z wyjątkiem pewnego spadku przejściowego w miesiącach letnich 1947 r. Ogólny wskaźnik obrotów wzrósł pod względem wartości z 120 w 1945 roku do 182 w 1946 r., a następnie do 235 w październiku 1947 r., osiągając rekordową cyfrę 241 w maju 1947 r. W budownictwie nie zrealizowano wprawdzie w pełni nakreślonego planu, niemniej jednak uzyskano tu poważne osiągnięcia. Przyrost liczbowy mieszkań był w 1947 roku wyższy niż w jakimkolwiek innym okresie po 1930 r. Ogólny, pomyślny rozwój gospodarczy wpływał dodatnio między innymi na stan

zatrudnienia. Liczba zatrudnionych, ubezpieczonych na wypadek bezrobocia, osiągnęła szczytowy punkt w październiku 1947 r. w wysokości 571.514 osób, wzrastając w okresie rocznym o 40.462 osoby. W związku ze zwiększonym popytem na pracę notowano w ciągu 1947 r. dość poważny brak pracowników, zwłaszcza w leśnictwie.

Na odcinku cen wysiłki Norwegii po wojnie szły w kierunku ich ustabilizowania, by w ten sposób nie dopuścić do wzrostu płac nominalnych, co mogłoby ujemnie wpłynąć na możliwości konkurencyjne eksportu norweskiego. Wpływ dodatni na rozwój cen, podlegających zresztą kontroli, wywarło zwiększone zaopatrzenie rynku w towary. Podaż żywności, dzięki racjonalizacji, utrzymywana była w granicach dostatecznych. Podaż wyrobów tekstylnych jest jeszcze nadal niewystarczająca, jakkolwiek stale wzrasta. Sytuacja opałowa w 1947 r. była również lepsza niż w latach poprzednich. Ogólny wskaźnik cen hurtowych (1938 = 100) przejawiał jednak tendencję stałego, chociaż nieznacznego wzrostu; wyniósł on w grudniu 1945 r. — 166,0, 1946 r. — 172,6, 1947 r. — 177,9. Największą stałość cen hurtowych notowano w okresie ostatnich czterech miesięcy 1947 r., kiedy odnośne wskaźniki wahały się w granicach 177,6—177,9. Stabilizację cen w tym okresie uzyskano między innymi drogą energicznie prowadzonej kampanii obniżki cen — stosowania rygorystycznej kontroli cen. W tym celu obniżono też wysokość stawki podatku obrotowego w sierpniu 1947 r. Dzięki powyższej akcji wskaźnik kosztów utrzymania obniżył się z 162,1 w czerwcu do 157,3 w listopadzie 1947 r. Na początku 1948 r., pomimo kontroli i subsydiów, nastąpił dość znaczny wzrost cen. Wskaźnik cen hurtowych wzrósł z 177,9 w grudniu 1947 r. do 179,8 w styczniu i 180,4 w lutym 1948 r. Jednocześnie wskaźnik kosztów utrzymania wzrósł ponad 160,8 czyli ponad poziom, którego przekroczenie uważane jest za podstawę żądań podwyżki płac. W związku z tym rząd przedsięwziął w 1948 r. dalsze kroki celem obniżenia cen, wzywając jednocześnie przedsiębiorców do obniżki marży zysków. Zapowiedziano również przedłużenie uprawnień, dających Urzędowi

Kontroli Cen szerokie uprawnienia odnośnie regulowania produkcji, dystrybucji, cen i dochodów.

Dużą rolę w życiu gospodarczym Norwegii odgrywa nadal handel zagraniczny, podlegający obecnie ścisłej kontroli. Zezwolenia importowe udzielane są ostatnio, na skutek wyczerpania rezerw walutowych, tylko na podstawowe dla gospodarki norweskiej towary. Wiele produktów, między innymi węgiel, tekstylia, stal, sprowadzane są z zagranicy przez centralne organizacje importowe. Po stronie eksportu Norwegia bazuje głównie na leśnictwie, rybołóstwie oraz usługach shipping'u. W ogólnej sumie przedwojennego eksportu towarów produkty pochodzące z rybołóstwa i leśnictwa stanowiły ca 46%. Produkty mineralne wynosiły 26%, inne branże przemysłowe 19%, reszta zaś przypadała głównie na rolnictwo i hodowlę lisów. Po zakończeniu działań wojennych nastąpiły w strukturze asortymentowej eksportu norweskiego duże zmiany. Udział pierwszej grupy towarowej wzrósł do 55%, drugiej spadł do 15%, trzeciej pozostał prawie bez zmian, natomiast eksport produktów rolnych wyniósł zaledwie minimalną część przedwojenną. Dochody z shipping'u, które przed wojną zwykle pokrywały wartość importowanych do Norwegii towarów, są już obecnie bardzo wysokie. Wyniosły one w 1947 r. ca 1,3 mlrd. koron wobec ca 600 mil. koron w 1946 r. Odbudowa floty handlowej, pociągająca wprowadzić przejściowe zwiększenie importu a zatem wyczerpywanie rezerw dewizowych, postępuje szybko naprzód i osiągnięcie stan przedwojenny prawdopodobnie już w 1950 r. Przed wojną flota ta liczyła 4,8 mil. ton brutto i pod względem tonażu stała na drugim miejscu po angielskiej. W wyniku działań wojennych tonaż norweskiej floty handlowej spadł do 2,35 mil. ton, czyli przeszło o połowę. Należy podkreślić, że zwiększone wpływy z shipping'u w 1947 r. zostały całkowicie zniwelowane przez wzrost importu towarów w tym roku w porównaniu do poprzedniego o 1,6 mlrd. koron.

Wolumen importu osiągnął przeciętną przedwojenną już w końcowych miesiącach 1946 r., natomiast wolumen eksportu kształtował się poniżej poziomu przedwojennego do końca 1947 r., z wyjątkiem czerwca, kiedy wzrósł w stosunku do 1938 r. o 13%. Ogólna wartość importu w 1947 r. w porównaniu do 1938 r. była wyższa przeszło trzykrotnie, podczas gdy eksportu — dwukrotnie. Bierne saldo bilansu

Handel zagraniczny Norwegii w mil. koron

Okres	Import	Eksport	Nadwyżka importu
1938	1 193	787	406
1945	1 206	326	880
1946	2 197	1 201	996
1947	3 817	1 814	2 003
I 1947	280	109	171
III "	308	108	200
VI "	385	239	146
IX "	420	181	239
XII "	309	156	153
I 1948	305	154	91

handlowego wyniosło w 1947 r. 2.003 mil. koron w porównaniu do 996 mil. koron w 1946 r. i 406 mil. koron w 1938 r. Norwegia nie jest w stanie pokryć tak dużego deficytu nawet przy pomocy relatywnie wielkich dochodów z eksportu niewidocznego. Problem ten jest o tyle poważniejszy, że w podobnie ciężkiej sytuacji znajduje się większość krajów, z którymi Norwegia utrzymuje stosunki handlowe. Dotychczas Norwegia pokrywała ujemne saldo handlowe drogą ucieczki do będących w dyspozycji po wojnie rezerw walutowo-dewizowych oraz pożyczek zagranicznych. Jednak rezerwy, jakie stoją obecnie do dyspozycji, są już niewystarczające a zaciąganie pożyczek zagranicą jest coraz trudniejsze. Norwegia stoi dziś przed rozwiązaniem poważnego zagadnienia, jak pokryć oczekiwany deficyt wymiany towarowej z zagranicą w 1948 i 1949 r. Spadek zapasu dewiz i walut zagranicznych zmusił Norwęgę do obciążenia w tzw. budżecie narodowym importu w 1948 r. w porównaniu do okresu ubiegłego o 500 mil. koron, tj. o ca 13%. Dotyczyć to będzie w największym stopniu tekstylii i samochodów. Ponadto wstrzymane zostały podróże prywatne zagranicę, nawet do Szwecji. Redukcja importu w 1948 r. kryje w sobie jednak niebezpieczeństwo wywołania perturbacji na odcinku produkcji przemysłowej, co z kolei może ujemnie wpłynąć na ruch inwestycyjny i konsumpcję w kraju. Życie gospodarcze Norwegii zależało w dużym stopniu od handlu zagranicznego i napływu kapitałów zagranicznych, bez których kraj w przeszłości nie mógłby się tak wysoko rozwinąć i podnieść standardu życiowego społeczeństwa. Brak kapitału realnego, jak surowców i innych środków produkcji pochodzenia zagranicznego, nie stracił nadal na aktualności. Brak ten utrudnia działalność inwestycyjną, związaną z odbudową i rozbudową powojenną aparatu produkcyjnego kraju. Realizowanie

szerszego planu wymaga silniejszego wzrostu importu, czemu znów stają na przeszkodzie wyczerpujące się szybko zasoby dewizowe.

Wzmógł się nacisk na bilans płatniczy w drugim półroczu 1947 r. zmniejszył poważnie rezerwy kruszcowo-dewizowe Norwegii, które na 1.I.1948 r. wynosiły ca 830 mil. koron, do czego można dodać ca 350 mil. niewykorzystanego kredytu zagranicznego. Uwzględniając jednak zobowiązania krótkoterminowe i niezbędny kapitał obrotowy bieżącej wymiany dóbr i usług z zagranicą, realna rezerwa kruszcowo-dewizowa oceniana jest na sumę ca 600 mil. koron. Pomimo stałego wzrostu dochodów z shipping'u i rybołówstwa Norwegia napotka w 1948 r. na olbrzymie trudności wyrównania ujemnego salda wymiany towarowej z zagranicą. Interesujące jest zbadanie składu istniejących rezerw dewizowych oraz kierunku handlu zagranicznego, co pozwoli orientacyjnie ocenić rozwój wymiany towarowej z poszczególnymi krajami w 1948/49 r. Procentowy udział krajów w imporcie norweskim w 1947 r. wyniósł: dla Europy 60%, Ameryki Północnej i Środkowej 30%, (w tym USA ca 22%), Ameryki Południowej 6%, reszta na pozostałe części świata. Eksport norweski skierowany był w tym czasie: do Europy w 75%, Ameryki Północnej i Środkowej w 8%, Ameryki Południowej w 6%; reszta przypadała na inne kraje. Wysokie saldo biernej wymiany towarowej z USA drenuje nadmiernie rezerwy dolarowe Norwegii. Wpływy dolarowe Norwegii w 1947 r. wyniosły \$ 144 mil., a wydatki \$ 244 mil. Wynikły deficyt \$ 100 mil. pokryto następująco: \$ 39,5 mil. na drodze kredytowej, resztę, tj. \$ 60,5 mil. przez zmniejszenie będących do dyspozycji rezerw dewizowo-kruszcowych. Wykazany deficyt okazał się dużo większy, niż przewidywano na początku roku. Drenaż dolarowy, wzrastający stopniowo w ciągu wiosny i lata, przybrał na sile szczególnie w ostatnim kwartale 1947 r. — częściowo wskutek wzmoczonej realizacji dawnych zezwoleń importowych, częściowo zaś z powodu większego, niż oczekiwano spadku dochodów dolarowych w związku z tym, że zainteresowane kraje coraz niechętniej płaciły dolarami za towary i usługi norweskie. W styczniu 1948 r. nacisk dolarowy nieco się zmniejszył, jednak przewiduje się w najbliższej przyszłości znaczne zwiększenie zapotrzebowania na dolary, w związku z ujemnym kształtowaniem się salda wymiany towarowej z krajami strefy dolarowej. Zapasy dolarów, jakimi Norwegia

obecnie rozporządza, są stosunkowo bardzo skromne. Uzyskany kredyt w Banku Importowo-Eksportowym \$ 40 mil. może być użyty na zapłatę pewnych dóbr i usług tylko w USA, przy czym połowa importowanych towarów musi być przewieziona statkami USA. W tych okolicznościach Norwegia zmuszona jest ograniczyć zużycie dolarów na import dóbr i inne cele, zwłaszcza, że możliwości zwiększenia eksportu do USA oraz inne źródła uzyskania dolarów są ograniczone. Gubernator Banku Norweskiego, przemawiając na dorocznym zebraniu, zwrócił szczególną uwagę na poważną sytuację dolarową Norwegii. Wydatki dolarowe na wszystkie cele łącznie mogą wynieść w 1948 roku najwyżej 50% wydatków z roku ubiegłego, nawet jeśli uwzględni się otrzymanie \$ 34 mil., przewidzianych w planie Marshall'a. Jedną z przyczyn kłopotu dolarowego Norwegii było zawieszenie wymienialności funta sterlinga, który po dolarze jest dla Norwegii walutą najważniejszą. Bieżące wpływy sterlingowe w 1947 r. wyniosły £ 48 mil., wydatki zaś £ 73 mil. Deficyt £ 25 mil. pokryto z zasobów sterlingowych — prywatnych i publicznych. Przy pomocy będących do dyspozycji obecnie rezerw sterlingowych Norwegia podobnego deficytu w 1948 r. już nie będzie w stanie pokryć. Duży deficyt dewizowy ma Norwegia również z Holandią i Belgią. W przeciwieństwie do powyższego Norwegia rozporządza nadwyżkami na rachunkach bieżących w odniesieniu do Szwecji, Danii i Francji, chociaż nadwyżek tych nie można uważać za wolne rezerwy dewizowe, gdyż mogą one być użyte tylko w odnośnych krajach. Zrozumiałe jest, że przy tego rodzaju sytuacji kontrolowanie wydatkowania dewiz musiało stać się jednym z najgłówniejszych zadań Banku Norweskiego.

Ogólna suma rezerw złota i dewiz, mimo silnego spadku w ciągu 1947 r., była jeszcze przeciętnie dwukrotnie wyższa niż przed wojną. Jednak, jak już zaznaczono, skład rezerw nie był zsynchronizowany z bieżącymi płatnościami w odniesieniu do poszczególnych krajów. To też ze względu na stały nacisk importowy na rezerwy dewizowe trzeba było koniecznie wprowadzić we wrześniu 1947 r. surową selekcję i rejestrowanie bieżących zezwoleń importowych. Wielkie nadwyżki importowe w 1947 r. wywierały z drugiej strony wpływ dodatni, mianowicie neutralizowały nacisk siły nabywczej na rynku wewnętrznym. Sprzedaż złota i dewiz, zmierzająca do redukcji bankno-

Ważniejsze pozycje bilansowe banku Norweskiego w mil. koron

Stan na koniec okresu	Złoto	Dewizy	Weksle i pożyczki	Papiery wartościowe	Rachunek okupacyjny	Obieg bankn.	Wkłady r-ki żyrowe	
							Państwa	Pozostałe
1938 r.	207	214	117	111	—	477	38	792
1945 r.	356	—	21	7	8 163	1 474	4 832	1 638
1946 r.	406	751	81	84	8 108	1 933	4 432	1 785
I. 1947 r.	403	771	67	78	8 108	1 834	4 600	1 717
III. "	336	619	58	76	8 108	1 864	4 157	1 927
VI. "	339	467	121	74	8 108	1 892	3 187	2 250
IX. "	339	640	72	73	8 103	1 946	3 183	2 487
X. "	339	647	68	73	8 103	1 962	3 248	2 448
XI. "	339	628	84	73	8 103	1 968	3 317	2 381
XII. "	339	488	95	72	8 094	2 088	3 079	2 386
I. 1948 r.	324	529	76	72	8 094	1 985	3 083	2 502

tów w obiegu, wyniosła netto w ciągu 1947 r. ca 330 mil. koron. W całości pozycji, wpływających na zwiększenie obiegu banknotów, największy udział stanowiły rachunki żyrowe, które w ciągu 1947 r. zostały zredukowane o 752 mil. koron. Ogółem obieg banknotów i salda rachunków żyrowych, będących łącznie najprostszym wyrażeniem wolumenu pieniężnego, zmniejszyły się w ciągu 1947 r. o ca 600 mil. do 7.553 mil. koron. W wymienionej sumie 7.553 mil. koron rachunki żyrowe stanowiły 72.4%, wobec 76% na początku 1947 r. i 14%—23% w okresie przedwojennym. Z porównania powyższych liczb stosunkowych widać, że w ciągu 1947 r. aktywna część wolumenu pieniężnego wzrosła, przyczym potencjalne możliwości jej zwiększenia istnieją nadal. Jest to najpoważniejszym źródłem niebezpieczeństwa inflacji w przyszłości, zwłaszcza, że produkcja krajowa brutto w 1948 r. ma wynieść ca 10 251 mil. w porównaniu do 10.318 mil. koron w 1947 r., a jednocześnie planuje się zmniejszenie importu. W tych warunkach utrzymanie obecnego poziomu działalności gospodarczej musi prowadzić do zwiększenia nacisku potencjalnej siły nabywczej na rynku wewnętrznym — na rynku cen. Stosun-

kowo stały poziom cen utrzymywany był dotychczas przy pomocy kontroli cen, subsydiowania cen i racjonowania większości dóbr konsumcyjnych pierwszej potrzeby. Polityka ta musi być kontynuowana również w 1948 r. W budżecie tegorocznym, wykazującym wydatki 2.490 mil. i wpływy 2.277 mil. czyli deficyt 213 mil. koron, przewiduje się na subsydia cen 600 mil. koron — w porównaniu do ogólnej kwoty budżetu przedwojennego 300—400 mil. koron. Należy zaznaczyć, że Bank Norweski nie ma jeszcze takiej możliwości kontrolowania obiegu pieniężnego jak dawniej, a to w znacznej mierze wskutek tego, że rozdęty w czasie wojny przez Niemców wolumen pieniężny wywiera jeszcze dziś swe skutki. W ciągu wojny Niemcy finansowali swoje wydatki w krajach okupowanych drogą emisji banknotów przez odnośne banki centralne. Pozostałością tej polityki okupantów Norwegii jest rachunek okupacyjny Banku Norweskiego w kwocie 8.1 mld. koron. Początkowo zamierzano zmniejszyć tę sumę przez użycie wpływów z danin, dochodzącej do 80% zysków wojennych. Ostatecznie zdecydowano, że wpływy z tego źródła zostaną zatrzymane jako rezerwa na inne cele.

Wkłady i kredyty banków akcyjnych i oszczędnościowych w mil. koron

Stan na koniec okresu	Banki akcyjne				Banki oszczędnościowe			
	Wkłady	Weksle i pożyczki	Papiery wartościowe	Kasa i salda r-ków żyr.	Wkłady	Weksle i pożyczki	Papiery wartościowe	Kasa i salda r-ków żyr.
1938 r.	1 011	1 010	278	64	1 971	681	741	34
1945 r.	3 554	666	3 179	544	4 129	278	2 743	256
1946 r.	3 274	1 120	2 283	709	3 994	439	2 592	186
III. 1947 r.	3 664	1 306	2 241	703	4 104	520	2 641	149
VI. "	3 860	1 422	2 075	987	4 102	575	2 590	145
IX. "	4 225	1 457	2 025	1 336	4 084	635	2 471	165
X. "	4 172	1 484	2 008	1 257	4 059	666	2 429	157
XI. "	4 158	1 505	1 996	1 210	4 021	684	2 391	148
XII. "	3 902	1 542	1 878	1 278	3 977	710	2 301	166

Sytuacja banków prywatnych była w ciągu 1947 r. zdrowa i silna, wyrazem czego mogą być relatywnie niskie zobowiązania z tytułu redyskonta w banku emisyjnym, pomimo ożywionej działalności kredytowej.

Duża płynność, jaka panowała na rynku pieniężnym w ciągu 1947 r. wyraziła się między innymi we wzroście wkładów w bankach akcyjnych oraz w niskim poziomie stopy procentowej. Wkłady oszczędnościowe przejawiały w tym czasie, za wyjątkiem pierwszego kwartału, stałą choć niezbyt silną tendencję spadku. Ogól-

na suma kredytów wekslowych i pożyczek, udzielonych przez banki akcyjne w ciągu 1947 r., wzrosła o 422 mil. koron, czyli o ca 37%. Jeszcze większy wzrost stosunkowy tego rodzaju kredytów wykazały banki oszczędnościowe. Ekspansja kredytowa banków akcyjnych i oszczędnościowych trwała również na początku 1948 r. Portfel papierów wartościowych wykazał w wymienionym okresie tendencję spadkową, zarówno w bankach akcyjnych jak i w bankach oszczędnościowych.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Dr Stefan Rozmaryn

Profesor Uniwersytetu Warszawskiego

ORGANIZACJA OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W Z.S.R.R. (część I)

Podstawy organizacyjne obrotu bezgotówkowego.

Uwagi wstępne

Przedmiotem rozprawy niniejszej, mającej charakter informacyjny, jest **współczesny** system obrotu bezgotówkowego w Z.S.R.R.¹⁾

Zasady, na których oparta jest organizacja obrotu bezgotówkowego w Z.S.R.R., dotyczą **całokształtu gospodarki uspołecznionej**, a więc a) gospodarki państwowej zarówno budżetowej jak i przedsiębiorstw; b) gospodarki spółdzielczej; c) organizacji społecznych (związków zawodowych, Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), stowarzyszeń itp.). Omówiony tu obrót bezgotówkowy nie dotyczy natomiast wpłat i wypłat **ludności**, które w niektórych przypadkach odbywają się również w formach obrotu bezgotówkowego, zorganizowanego jednakże na całkiem innych zasadach i przeprowadzanego przez inne instytucje (Państwowe Pracownicze Kasy Oszczędności)²⁾. Wobec nieistnienia w Z.S.R.R. przemysłu i handlu prywatnego obrót bezgotówkowy ludności nie ma większego znaczenia dla charakterystyki ustroju gospodarczego i obrotu pieniężnego w Z.S.R.R.

Zasady organizacyjne obrotu bezgotówkowego Z.S.R.R. obejmują, jak wyżej wspomniano, całokształt gospodarki państwowej, zarówno **władz i urzędów**, finansowanych przez budżet, jak i **przedsiębiorstw państwowych**, prowadzonych na zasadach gospodarki handlowej (w terminologii radzieckiej: na zasadach „rozrachunku gospodarczego”). Tym niemniej, jak z dalszych rozdziałów wynika, istnieją pewne różnice pomiędzy formami udziału w obrocie bezgotówkowym władz i urzędów (budżetowych) z jednej, a formami, dotyczącymi przedsiębiorstw z drugiej strony. W rozprawie niniejszej główny nacisk położony jest na obrót bezgotówkowy między przedsiębiorstwami. Tak samo istnieją różnice pomiędzy formami udziału w obrocie bezgotówkowym organizacji **spółdzielczych**. Spółdzielnie, należące do systemu spółdzielczości tzw. przemysłowej, spożywców, inwalidzkiej, uczestniczą w obrocie bezgotówkowym w formach takich samych jak przedsiębiorstwa państwowe, podczas gdy dla spółdzielczości kołchozowej istnieją przepisy szczególne, znacznie mniej wymagające.

ROZDZIAŁ I.

Zasada koncentracji obrotu bezgotówkowego.

-W myśl wskazówek polityki bankowej, opracowanych jeszcze przez Lenina³⁾ w Z.S.R.R., obowiązuje zasada pełnej koncentracji obrotu bezgotówkowego w jednej instytucji bankowej.

¹⁾ Najlepszym opracowaniem tego zagadnienia, jednakże tylko od strony ekonomicznej, jest książka M. M. **Usoskin**: Zasady kredytu i rozrachunków, Moskwa, 1939. Całkowicie pominięty jest problem obrotu bezgotówkowego w pracy S. **Gachkel**: Le mécanisme des finances soviétiques, Paris, 1946, a książka **Bogolepowa**: Radziecki system finansowy, Moskwa, 1945 poświęca mu zaledwie kilka wierszy (str. 44).

²⁾ O tym szczegółowo w podręczniku „Prawo finansowe”, Moskwa, 1946, rozdział 22.

³⁾ Dzieła zebrane (3 wyd.), Tom XXI str. 260 i XXII str. 374.

Taką instytucją bankową jest **Bank Państwa Z.S.R.R.**, mający swoje oddziały we wszystkich rejonach Państwa.

Od zasady tej istnieją tylko nieznaczne wyjątki:

a) **Banki Specjalne**, tj. 4 banki inwestycji długoterminowych (Prombank, Torgbank, Selchozbank, Cekombank) obsługują obrót bezgotówkowy; związany z inwestycjami⁴⁾, a także obrót przedsiębiorstw **budowlano-montażowych** (podobnie jak udzielają im kredytu krótkoterminowego).

Tym niemniej, także obrót bezgotówkowy, obsługiwany przez Bank Specjalny, a więc obroty bezgotówkowe, związane z inwestycjami i organizacji budowlano-montażowych, ściśle związany jest z całokształtem obrotu bezgotówkowego, skoncentrowanego w Banku Państwa Z.S.R.R., albowiem rachunki wszystkich innych niebudowlanych przedsiębiorstw prowadzone są w Banku Państwa Z.S.R.R.

b) **Kołchozy** korzystać mogą z obrotu bezgotówkowego albo przez Bank Państwa Z.S.R.R., albo przez **Państwowe Pracownicze Kasy Oszczędności**. W przeciwieństwie bowiem do przedsiębiorstw państwowych i do wszystkich innych organizacji spółdzielczych, artele rolnicze (tj. kołchozy) nie są obowiązane do lokowania swych funduszy w Banku Państwa, lecz mogą posiadać je w formie gotówki, albo też lokować w państwowych kasach oszczędności.

c) **Państwowe Pracownicze Kasy Oszczędności** właściwe są dla obrotu bezgotówkowego **ludności** (uiszczania opłat telefonicznych, za prąd, gaz, wodę itp.).

Uwzględniając powyższe wyjątki, z których drugi jest tylko fakultatywnym, stwierdzić można, że Bank Państwa Z.S.R.R. jest **centrum wszelkiego rodzaju obrotów bezgotówkowych**, władz, urzędów, przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych oraz organizacji społecznych.

ROZDZIAŁ II.

Obligatoryjność obrotu bezgotówkowego

Organizacja obrotu bezgotówkowego w Z.S.R.R. oparta jest na zasadzie **obligatoryjności** form obrotu bezgotówkowego dla ogromnej większości wzajemnych wpłat i wypłat między władzami, urzędami, przedsiębiorstwami, spółdzielniami (z

wyjątkiem kołchozów) i organizacjami społecznymi.

W myśl obowiązujących przepisów:

- a) wpłaty i wypłaty dokonywane być mogą **tylko** w drodze obrotu bezgotówkowego, z tym, że
- b) niektóre wpłaty i wypłaty dokonywane być mogą **tylko gotówką**,
- c) w niektórych przypadkach dopuszczalna jest zapłata albo gotówką, albo w drodze bezgotówkowej.

W szczególności:

a) Ogólną granicą, powyżej której wszelkiego rodzaju wpłaty i wypłaty dopuszczalne są tylko w drodze obrotu bezgotówkowego, jest suma 1000 rubli. Sumy ponad 1000 rubli z tytułu wzajemnych rozrachunków pomiędzy wymienionymi podmiotami (gospodarstwo uspołecznione) mogą być płacone tylko w drodze **rozrachunków bankowych**. Dla szeregu gałęzi gospodarki narodowej ta granica jest niższą, np. w dziedzinie inwestycji (budownictwa kapitalnego) oraz rozrachunków za węgiel, sól, produkty naftowe, zapalki, ryby itp. obowiązuje granica 250 rubli, powyżej której nie-dopuszczalną jest zapłata gotówką. W rozrachunkach pomiędzy klientami, obsługiwanymi przez ten sam Oddział Banku Państwa (tzw. **rozrachunki miejscowe**) ogólna granica wynosi 100 rubli z tym, że dla większych miast (np. Moskwy, Leningradu i Kijowa) obowiązuje granica wyższa. Granice te ustala Bank Państwa Z.S.R.R.

b) Rozrachunki na sumy nieprzekraczające wskazanej pod a) granicy nie mogą odbywać się w formie bezgotówkowej, lecz winny być regulowane gotówką. Innymi słowy: Bank Państwa Z.S.R.R. nie wykonuje zleceń rozrachunkowych na sumy niższe, aniżeli granica, powyżej której obowiązuje obrót bezgotówkowy. Wynika stąd, że dla rozrachunków tych istnieje **obowiązek** regulowania gotówką, a nie jedynie możliwość takiego regulowania.

c) Nie dotyczy to natomiast rozrachunków miejscowych, których suma przewyższa 100 rubli (względnie sumę wyższą dla wielkich miast), a niższych niż 1000 rubli. Mogą one być dokonywane albo gotówką albo w drodze rozrachunków bankowych, a w szczególności czekami rozrachunkowymi lub zleceniami płatniczymi (por. część II, dział II). Tak samo jak niedopuszczalne są dla miejscowych rozrachunków zlecenia inkasowe, Bank Państwa nie otwiera też, np. akredytywy na sumę mniejszą aniżeli 1000 rubli i nie dokonuje wypłat na tej podstawie na sumy mniej-

⁴⁾ **Rozmarny**: Finansowanie inwestycji przemysłowych w Z.S.R.R., Katowice, 1947, str. 11.

sze, niż 1000 rubli. Zasady powyższe nie dotyczą handlu detalicznego, albowiem tutaj obowiązuje reguła opłaty gotówką za kupione towary. Handel zaopatrywać ma bowiem w zasadzie tylko ludność, a nie instytucje i przedsiębiorstwa. Wobec tego, że w ogromnej większości przypadków obowiązuje jedynie obrót bezgotówkowy, Bank Państwa wypłaca przedsiębiorstwu (z jego własnych funduszy) **gotówkę tylko na pewne z góry określone cele**. A mianowicie:

1. na płace pracowników (wszelkim przedsiębiorstwom, organizacjom i urzędowi);
2. na skup produktów rolniczych (specjalnym organizacjom skupu);
3. na wydatki rzeczowo-administracyjne (tzw. „administracyjno - gospodarcze“).

W innych przypadkach właściciel rachunku — przedsiębiorstwo, organizacja, urząd, władza — nie może otrzymać z Banku gotówki, musi więc korzystać z form obrotu bezgotówkowego. Kołchozy mają prawo żądać gotówki za dostarczone towary. W niektórych przypadkach obowiązujące przepisy przewidują możliwość **bezpośrednich (tzw. wzajemnych) rozrachunków** między przedsiębiorstwami; te wzajemne rozrachunki wymagają jednak zgody Banku (o tym por. Część II, dział III).

ROZDZIAŁ III.

Obowiązek posiadania rachunku bankowego

1. Rodzaje rachunków⁵⁾

Każde przedsiębiorstwo państwowe i spółdzielcze obowiązane jest posiadać swój „rachunek rozrachunkowy” w Banku Państwa Z.S.R.R. Każdy urząd lub władza, mające prawo rozporządzania kredytami budżetowymi, posiadają swój „rachunek bieżący” w Banku Państwa Z.S.R.R. Każda organizacja społeczna (związek zawodowy, jednostki organizacyjne komunistycznej partii, stowarzyszenia) obowiązana jest posiadać „rachunek bieżący” również w Banku Państwa Z.S.R.R.

Jedynie kołchozy nie muszą posiadać rachunku w Banku Państwa; jeśli go jednak otworzą, to nosi on również nazwę „rachunku bieżącego”. Przedsiębiorstwa budowlano-montażowe mają „rachunek rozrachunkowy” w bankach specjalnych.

⁵⁾ Bogusławskij, Grebień, Prosiolkow: Operacyjna technika i buchalteria w Banku Państwa Z.S.R.R., 2 wyd., Moskwa, 1946, str. 86 i nast.

Wobec tego, że obroty bezgotówkowe stanowią regułę, organizacja nie mająca rachunku rozrachunkowego, nie mogłaby w ogóle dokonywać jakichkolwiek obrotów, nie mogłaby więc praktycznie w ogóle działać.

Rachunkiem rozrachunkowym nazywa się kontokorentowy rachunek, otwierany przez Bank Państwa przedsiębiorstwom (organizacjom gospodarczym), na który wpływają wszystkie dochody i środki pieniężne przedsiębiorstwa i z którego dokonywane są wszelkie wypłaty przedsiębiorstwa. Rachunek bieżący różni się od rachunku rozrachunkowego tylko tym, że otwierany jest nie przedsiębiorstwom, lecz władzom, urzędowi, kołchozom i organizacjom społecznym. W dalszym ciągu mówimy przede wszystkim o rachunku rozrachunkowym“).

2. Otwarcie rachunku rozrachunkowego.

W celu otwarcia rachunku rozrachunkowego przedsiębiorstwo zwraca się z odpowiednim podaniem do terytorialnie właściwego Oddziału Banku Państwa. W deklaracji przedsiębiorstwo obowiązane się przestrzegać przepisów, ustanawianych przez Bank dla rachunków rozrachunkowych. Do podania musi być dołączony dokument, stwierdzający prawne istnienie przedsiębiorstwa, a więc statut (nadany przez uprawnioną władzę) oraz dokument o tzw. rejestracji państwowej przedsiębiorstwa. W braku takich dokumentów Bankowi nie wolno otwierać rachunków; na odwrót, przy istnieniu ich Bank nie może odmówić otwarcia rachunku. Ponadto przedsiębiorstwo przedstawia spis osób, upoważnionych do dyspozycji rachunkiem, pełnomocnictwa udzielone tym osobom i wzory podpisów. Każdy rachunek rozrachunkowy zindywidualizowany jest nazwą i siedzibą posiadacza, numerem i wskazaniem Oddziału Banku Państwa. Od sum, znajdujących się na rachunku Bank płaci klientom odsetki w wysokości 1½% pro anno.

ROZDZIAŁ IV.

Dyspozycja rachunkiem bankowym

Wszystkimi funduszami, znajdującymi się na rachunku, dysponuje posiadacz i tylko posiadacz.

⁶⁾ Stronę cywilistyczną omawia: podręcznik Prawo Cywilne, Tom II, Moskwa, 1944, str. 179 Nr. 988—995.

Obowiązuje zasada swobody dyspozycji rachunkiem rozrachunkowym. Znaczący to:

- a) wypłaty dokonywane być mogą — z reguły — tylko na polecenie lub za zgodą posiadacza;
- b) Bank obowiązany jest honorować rozporządzenia posiadacza.

Rozporządzenia te dokonywane być mogą, zależnie od okoliczności, czekami gotówkowymi i przelewowymi, albo też w formie poleceń (tzw. „poleceń płatniczych”), zleceń akredytowych, akceptu zleceń inkasowych itp. Od zasady swobody dyspozycji istnieją pewne wyjątki:

- a) W całym szeregu przypadków dopuszczalne jest przymusowe spisanie z rachunku na zaspokojenie określonych wierzytelności, a w szczególności:

1. na podstawie tytułów wykonawczych (sądowych, administracyjnych, arbitrażowych);
2. na podstawie tytułów bankowych (np. w przypadku zwłoki w spłacie kredytu bankowego, niewyrównania zlecenia inkasowego mimo dokonanego akceptu itp.);
3. na podstawie zarządzenia hierarchicznie nadrzędnych organizacji, w przypadkach przewidzianych w obowiązujących przepisach;
4. na podstawie upoważnień udzielonych Bankowi dla bezpośredniego opłacania niektórych podatków za klienta (np. od wyrobów spirytusowych);
5. niektóre zlecenia inkasowe wyjątkowo zaspokajane są przez Bank z rachunku bez potrzeby wyrażenia na to zgody przez posiadacza rachunku (np. opłaty abonamentowe za telefon, radio, energię ciepłą i prąd elektryczny; nawiązki na rzecz kolei za przestoje wagonów u klientów; opłaty za usługi komunalnych przedsiębiorstw użyteczności publicznej itp.).

W okresie wojennym Ministrowie otrzymali prawo polecać przymusowe spisanie z rachunku podległych im przedsiębiorstw dla wyrównania zaległych sum należnych dostawcom tych przedsiębiorstw⁷⁾.

W przypadku braku salda dostatecznego na pokrycie tych należności — przy obiegu wierzy-

telności — istnieje określony porządek zaspokojenia w następującej kolejności:

1. płaca pracowników i należności ubezpieczeń społecznych,
2. należności Skarbu Państwa,
3. amortyzacja i sumy przeznaczone na inwestycje,
4. należności Banku z tytułu niespłaconych w terminie kredytów,
5. inne należności.

W każdym razie 5% codziennych wpływów wolne jest od zajęcia i przeznaczone na konieczne wydatki (dla niektórych przedsiębiorstw, np. organizacji zbytu i zaopatrzenia — 2%).

b) Bank nie jest obowiązany i nie ma prawa honorować rozporządzeń posiadacza rachunku rozrachunkowego w następujących przypadkach:

1. nie wolno dokonywać żadnych wypłat z rachunku rozrachunkowego na cele inwestycyjne;
2. nie wolno wykonywać poleceń wypłaty z rachunku zadatków i zaliczek na dostawy i roboty, chyba, że wypłata ta jest — wyjątkowo — dopuszczona w ustawie (np. spółdzielniom przemysłowym, władzom, urzędom itp.);
3. nie wolno honorować poleceń przelewów bezgotówkowych za towary, nabyte przez przedsiębiorstwo w sieci handlu detalicznego;
4. Bank Państwa kontroluje (na podstawie szczególnych przepisów) wysokość wydawanych w gotówce sum, przeznaczonych na płace pracowników⁸⁾ i na wydatki rzeczowo - administracyjne („administracyjno-gospodarcze”).

Rzecz oczywista, że dyspozycje honorowane są tylko pod warunkiem i w granicach istniejącego salda.

W stosunku do kołchozów ustawa („Statut artelu rolniczego”) podkreśla szczególnie zasadę swobody dyspozycji, postanawiając, że

1. funduszami kołchozu, znajdującymi się na rachunku bieżącym, dysponuje jedynie i wyłącznie Zarząd kołchozu;
2. przymusowe spisanie dopuszczalne jest tylko z mocy wyroku sądowego (nawet dla ściągnięcia zaległych podatków!);

⁷⁾ Rozporządzenie Rady Komisarzy Ludowych Z.S.R.R. z 1.VII.1941 r.

⁸⁾ O tym Rozmaryn; Kontrola Banku Państwa Z.S.R.R. nad placami, w Wiadomościach N.B.P. 1948 Nr 1 (str. 36—45) i Nr. 2 (str. 31—34).

3. zajęcie może dotyczyć tylko 70% każdorazowego salda i wpływów.

Równocześnie jednak ustawa zastrzega, że w żadnym wypadku z rachunku tego nie wolno pokrywać zobowiązań członków kolchozu.

ROZDZIAŁ V.

Ześrodkowanie funduszków na jednym rachunku.

Każde przedsiębiorstwo winno posiadać rachunek rozrachunkowy, ale może posiadać tylko jeden rachunek. Wzbronione jest posiadanie przez przedsiębiorstwo:

- a) kilku rachunków rozrachunkowych w jednym Oddziale Banku Państwa, jak również
- b) pojedynczych rachunków w różnych Oddziałach Banku lub w różnych instytucjach (np. kasach oszczędności, specbankach).

Każda filia, o ile ma charakter samoistnego przedsiębiorstwa (a nie tylko niewydzielonego Oddziału), posiada swój własny rachunek rozrachunkowy w Oddziale Banku Państwa, terytorialnie właściwym ze względu na siedzibę filii. Wyjątki od zasady ześrodkowania wszystkich sum (wszystkich obrotów) na jednym rachunku rozrachunkowym, są następujące:

- a) Na rachunku rozrachunkowym skupiają się tylko **środki obrotowe**, przeznaczone na działalność eksploatacyjną przedsiębiorstwa, nie zaś środki przeznaczone na **budownictwo kapitalne**; te ostatnie sumy, jako przeznaczone na inwestycje, ześrodkowane są w bankach specjalnych⁹⁾;
- b) Podobnie środki, przeznaczone na **remont kapitalny**, ześrodkowane są nie na rachunku rozrachunkowym, lecz na specjalnym „rachunku remontu kapitalnego” w Banku Państwa Z.S.R.R.¹⁰⁾;
- c) Skomercjalizowane Zarządy Główne ministerstw przemysłowych (i niektórych innych) posiadają **trzy różne rachunki rozrachunkowe**:
 1. dla operacji zaopatrzenia,
 2. dla operacji zbytu,
 3. dla innych operacji (np. rozdziału własnych środków obrotowych).
- d) Za zezwoleniem Zarządu Banku Państwa dopuszcza się wyjątkowo otwarcie tzw. „subrozrachunkowych rachunków” dla

pewnych niesamoistnych komórek organizacyjnych; na subrachunek wpływają wówczas określone dochody i z niego dokonywane są określone wydatki; periodicznie jednak przelewa się saldo na główny rachunek rozrachunkowy. Podobne „subbieżące rachunki” istnieć mogą dla niesamoistnych organizacji w systemie związków zawodowych i innych organizacji społecznych.

ROZDZIAŁ VI.

Obowiązek lokowania funduszków

Wszystkie przedsiębiorstwa i inne organizacje obowiązane do posiadania rachunku rozrachunkowego lub bieżącego, winny także **lokować wszystkie swe fundusze** (o ile nie są one przeznaczone na inwestycje) **na tym rachunku**.

Wynikają stąd dwie konsekwencje:

- a) przedsiębiorstwo (organizacja, władza) może posiadać w kasie gotówkę jedynie **w granicach określonych norm**;
- b) wszelkie wpływy gotówkowe (utarg sklepów i zakładów, wpływy poczty, kolei itp.) winny być **niezwłocznie odprowadzone do Banku Państwa Z.S.R.R.**, celem zapisania ich na dobro rachunku rozrachunkowego (lub bieżącego) klienta.

Ad a) Za zezwoleniem i w ustalonych granicach¹¹⁾ przedsiębiorstwa i instytucje mogą posiadać w swych kasach „pogotowie kasowe”.

Jak już wspomniano, gotówkę potrzebną na wypłatę płac i na wydatki administracyjno-gospodarcze klient otrzymuje z Banku (oczywiście, o ile ma na swym rachunku pokrycie); niewydatkowana w ciągu trzech dni gotówka winna być **zwrócona do Kas Banku**. (Do 1943 obowiązywał termin 5-dniowy).

Ad b) Obowiązuje zasada, że wszystkie wpływy gotówkowe winny w tym samym dniu być odprowadzone do Kas Banku Państwa. Dotyczy to wszystkich przedsiębiorstw i instytucji, mających utarg lub inne znaczne wpływy gotówkowe, a więc przedsiębiorstw handlu detalicznego, kas kolei, przystani wodnych, oddziałów pocztowych, restauracji, przedsiębiorstw usługowych

⁹⁾ Rozmaryn: Finansowanie inwestycji przemysłowych w Z.S.R.R., Katowice, 1947, str. 11.

¹⁰⁾ Tamże, str. 28.

¹¹⁾ Granice te ustalają: Ministerstwo Finansów Z.S.R.R. — dla przedsiębiorstw i instytucji związkowych, Ministerstwo Finansów Republik Związkowych — dla przedsiębiorstw i instytucji republikańskich, obwodowe (krajowe) władze finansowe — dla wszystkich innych przedsiębiorstw i instytucji.

itp. Obowiązek ciąży na kliencie Banku. Bank pomaga w zbieraniu gotówki od swoich klientów, organizując specjalną uzbrojoną straż konwojową, która odbiera gotówkę na miejscu. Ponadto Bank utrzymuje specjalne kasy wieczorne i punkty inkasowe (na rynkach, w domach towarowych). W miastach odprowadzanie gotówki odbywa się codziennie (niekiedy dwa razy dziennie), na wsi co kilka dni — przez Bank lub pocztę.

Przedsiębiorstwo ma prawo zachować z utargu w swej kasie podręcznej tylko sumę, konieczną na wydatki dnia następnego i na saldo kasy w dniu następnym. Instrukcja postanawia dla większości przedsiębiorstw, że zachować one mogą na wydatki następnego dnia tylko od 3 do 25% wpływów (utargu) w zależności od rodzaju przedsiębiorstwa i jego siedziby (miasto, wieś). Dla niektórych przedsiębiorstw (np. zakładów zastawniczych, punktów skupu itp.) określa się tę granicę indywidualnie, w porozumieniu z Bankiem Państwa.

Wyższe normy ustanawia się też dla przedsiębiorstw skupu produktów rolniczych. Przedsiębiorstwa handlowe i zakłady gastronomiczne mają prawo wypłacać płace personelu z utargu, tak jednak, aby wypłaty te za miesiąc w sumie

nie przekroczyły norm wyżej omówionych. Nie wolno z utargu jednego sklepu pokrywać potrzeb innego sklepu tego samego przedsiębiorstwa, albo przedsiębiorstwa w całości. Obowiązek odprowadzania gotówki gwarantowany jest sankcją karną¹²⁾.

Kołchozy są jedynymi organizacjami gospodarstwa uspołecznionego nie obowiązany do lokowania wszystkich swych zasobów pieniężnych w Banku Państwa (wzgl. Specbanku); obowiązane są natomiast lokować w Selchozbanku swoje tzw. „fundusze niepodzielne“, tj. fundusze celowe i rezerwowe. Organizacje budowlano-montażowe obowiązane są lokować swe fundusze w banku specjalnym (Prombank, Torgbank, Selchozbank, Cekombank), w którym prowadzony jest ich rachunek rozrachunkowy (Rozdział I).

Bank Państwa ma prawo kontrolować na miejscu kasy przedsiębiorstw i instytucji oraz badać księgi i dokumenty w celu stwierdzenia, czy przedsiębiorstwo lub instytucja czynią zadość ciążącym na nich obowiązkom. Za nieuznanie w tym samym dniu rachunku klienta wniesionymi przezeń wpłatami gotówkowymi, Bank płaci klientowi nawiązkę w wysokości 1% za każdy dzień zwłoki. (d.c.n.)

¹²⁾ Art. 109 K.K. R.S.F.R.R.

Dr K. Secomski

ŹRÓDŁA FINANSOWE RUCHU INWESTYCYJNEGO W POLSCE

1. Uwagi wstępne. Zagadnienia, związane z planowaniem inwestycji i ich kierunkami, są corocznie przedmiotem szczegółowych rozważań i analiz. Przy tej okazji poświęca się również sporo uwagi sprawom finansowania inwestycji i źródeł pokrycia planu inwestycyjnego.

Posiadamy w tym zakresie poważne doświadczenia z ubiegłych dwóch lat; równocześnie zostały dokonane ściślejsze ustalenia zasad pokrycia finansowego wydatków inwestycyjnych w roku bieżącym. Na tle tego przekroju trzyletniego celowe będzie dokonanie analizy wydajności poszczególnych źródeł finansowych, w których znajduje swe podstawy ruch inwestycyjny w Polsce. Ważne też będzie wysnucie pewnych wniosków co do roli i znaczenia, jakie posiadają dotychczasowe źródła finansowe.

Wypadnie jednak uczynić na wstępie kilka rozróżnień częściowo formalnych, które jednakże są niezbędne dla wyjaśnienia szerokości poruszonego tematu. Zagadnienia finansowe w dziedzinie inwestycji zająbają się bezpośrednio z cało-

kształtem planu gospodarczego i jedynie w tych ramach mogą być oceniane. W szczególności zatem należy podkreślić, że w ramach planu narodowego występują dwa pojęcia:

- a) pojęcie planu inwestowania, obejmującego całość procesów inwestycyjnych w Polsce, i
- b) pojęcie państwowego planu inwestycyjnego, ujmującego w zasadzie całość inwestycji publicznych, znaczną część inwestycji spółdzielczych oraz ułamek inwestycji prywatnych.

Mówiąc przeto o problemach sfinansowania inwestycji, należy — zgodnie z podanym wyżej rozróżnieniem — odrębnie ujmować:

- a) źródła finansowe całego ruchu inwestycyjnego w Polsce (planu inwestowania) i
- b) pokrycie finansowe państwowego planu inwestycyjnego.

Podobnie jak państwowy plan inwestycyjny stanowi część planu inwestowania, również i pokrycie finansowe państwowego planu inwestycyj-

nego wchodzi w skład ogólnego problemu źródeł finansowych całego ruchu inwestycyjnego w kraju. Wprawdzie — na tle wielkości planu państwowego — jego pokrycie finansowe stanowi główny i zasadniczy dział omawianego zagadnienia, tym niemniej wydaje się celowe rozpatrzyć:

- a) całość ruchu inwestycyjnego i
- b) całość źródeł pokrycia.

Powyższe jest słuszne i z tego względu, że na ogół sprawom pokrycia państwowego planu inwestycyjnego poświęcono wiele uwagi. Natomiast finansowanie inwestycji poza planowych i źródła tej akcji nie były dotychczas w prasie gospodarczej szczegółowiej analizowane.

Podjęcie studiów w tym kierunku staje się tym bardziej wskazane, iż problem finansowania inwestycji należy traktować zawsze w całości tak, jak przecież całością ruchu inwestycyjnego musi interesować się polityka państwa. Wytuczne polityki inwestycyjnej opierają się na śledzeniu procesów inwestycyjnych, występujących zarówno w ramach planu państwowego, jak i poza planem. To samo oczywiście dotyczyć powinno finansowej strony ruchu inwestycyjnego.

Na tym tle ściśle dane cyfrowe państwowego planu inwestycyjnego muszą być uzupełniane szacunkami w odniesieniu do inwestycji, przebiegających poza planem. Nie trzeba nadmieniać o trudnościach, towarzyszących dokonaniu tych szacunków, które, wobec konieczności stosowania wielu przybliżeń, posiadają charakter raczej orientacyjny. W każdym razie jednak szacunki te muszą być przeprowadzane przy stałym ich ulepszaniu, gdyż nie jest możliwe tworzenie bez nich ani wytucznych polityki inwestycyjnej, ani też zasad finansowania procesów odbudowy.

W rozważaniach naszych oprzemy się przeto na przybliżonych ustaleniach wielkości całego ruchu inwestycyjnego w Polsce, po czym dopiero — na tle tych szacunków — przeprowadzimy analizę źródeł finansowych, a zwłaszcza podkreślimy rozległość zjawisk samofinansowania, szczególnie w odniesieniu do inwestycji poza planowych.

2. Planowanie gospodarcze a plan inwestowania. Okres przebytych dwóch lat charakteryzuje się ustawicznym wzmaganiem procesów planowania. Wzrasta nie tylko zakres planowania, obejmującego coraz to nowsze dziedziny, lecz równocześnie występują zjawiska doskonalenia planów, znacznego ich pogłębienia i wzrastającej precyzji. Zjawiska te ze specjalną wyrazistością

odbijały się również na odcinku planu inwestowania.

W miarę jak postępowały naprzód procesy odbudowy, a rozwój życia gospodarczego stawał się żywszy, wzrastała jednocześnie rola planu inwestowania, stanowiącego — obok planu produkcji — najbardziej bezpośrednio działający instrument rozwoju ekonomicznego. Rosnące rozmiary produkcji i dochodu narodowego pozwalały na podwyższenie wielkości nakładów inwestycyjnych, stwarzając tym samym nowe elementy dynamicznego wzrostu dochodu społecznego lat najbliższych.

W powiązaniu przeto z budową całokształtu planu narodowego zarysowały się trzy istotne odcinki planowania inwestycyjnego:

- a) planowanie ruchu inwestycyjnego jako całości,
- b) planowanie optymalnych kierunków inwestycji (bezpośrednio w ramach planu państwowego, a pośrednio w stosunku do inwestycji poza planem),
- c) planowanie strony finansowej planu inwestowania, z wyodrębnieniem źródeł pokrycia wydatków planowych oraz ram samofinansowania inwestycji poza planowych.

Te trzy główne odcinki planowania inwestycyjnego zazębiają się ściśle z najistotniejszymi działami planu narodowego. I tak planowanie ruchu inwestycyjnego jako całości stoi w bezpośrednim związku z planami produkcji, a więc z planowaniem wielkości dochodu społecznego. Ustalenia pod tym względem są decydujące dla określenia poziomu dopuszczalnych inwestycji. W związku z tym — obok planowania wielkości dochodu narodowego — rodzi się kapitalny problem planowania jego podziału w sensie ekonomicznym, a więc wydzielania części dochodu, przeznaczonego na inwestycje, i części, podlegającej spożyciu. W odniesieniu do tej ostatniej specjalnego znaczenia nabiera sprawa planowania podziału dochodu w sensie społecznym, a więc zabezpieczenia interesów świata pracy, którego potrzeby muszą być zaspokojone zgodnie z kryteriami sprawiedliwego społecznie podziału.

Oczywiście, wszystkie te trzy funkcje planowania: a) wielkości dochodu narodowego, b) jego podziału w sensie ekonomicznym (inwestycje, spożycie) oraz c) w sensie społecznym (świat pracy) tworzą organicznie całość i nie mogą być rozdzielone. Teoretyczne jednak uwypuklenie ich roli pozwala na jaśniejsze sprecyzowanie ko-

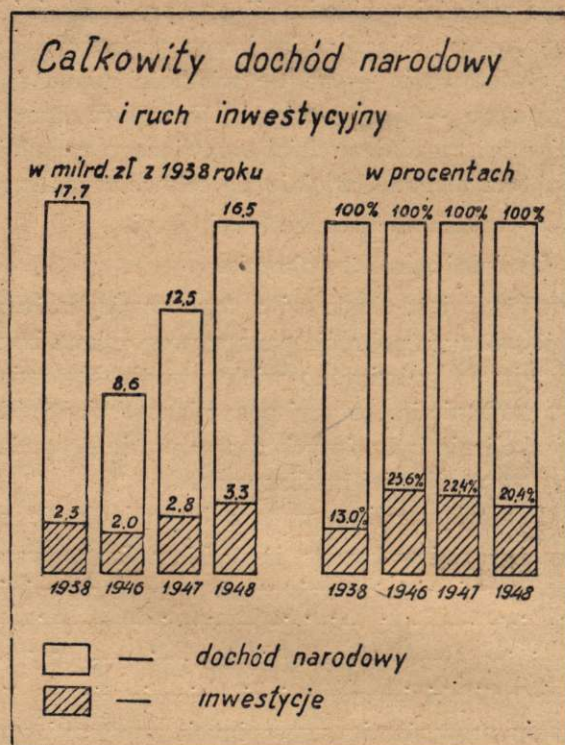
lejszych zadań realizacyjnych oraz na istotne powiązanie z planowaniem inwestycyjnym.

Drugi dział tego planowania, mianowicie planowanie optymalnych kierunków inwestycji (wielkościowo sprecyzowanych w planie podziału dochodu) wytycza nie tylko główne linie prowadzonej akcji odbudowy, ale równocześnie stanowi rozstrzygnięcia dla zasadniczych odcinków rozwoju ekonomicznego. Struktura gospodarcza ulega na tym tle przekształceniom, zgodnie z założeniami o przebudowie kraju i o nadaniu mu charakteru przemysłowo-rolniczego. W zakresie państwowego planu inwestycyjnego wybór kierunków i realizacja inwestycji odbywa się bezpośrednio, natomiast w odniesieniu do inwestycji poza planem państwo posługuje się metodami oddziaływania pośredniego, aby w ten sposób wpłynąć na wybranie pożądanych kierunków inwestowania ze strony jednostek prywatnych.

Wreszcie trzeci dział planowania inwestycyjnego, tj. jego strony finansowej, należy jako całość do ustaleń polityki finansowej. Jej wytyczne uwzględniają w odnośnej części aspekt finansowy ruchu inwestycyjnego. Równocześnie pokrycie planu inwestycyjnego, będącego ścisłą i wiążącą częścią ogólnego planu inwestowania, wchodzi w ramy państwowego planu finansowego. Ten dział planu finansowego, po stronie dochodowej i wydatkowej, mimo braku bezpośredniego łączenia wpływów i wydatków inwestycyjnych, wiąże państwowy plan inwestycyjny z całością gospodarki finansowej państwa.

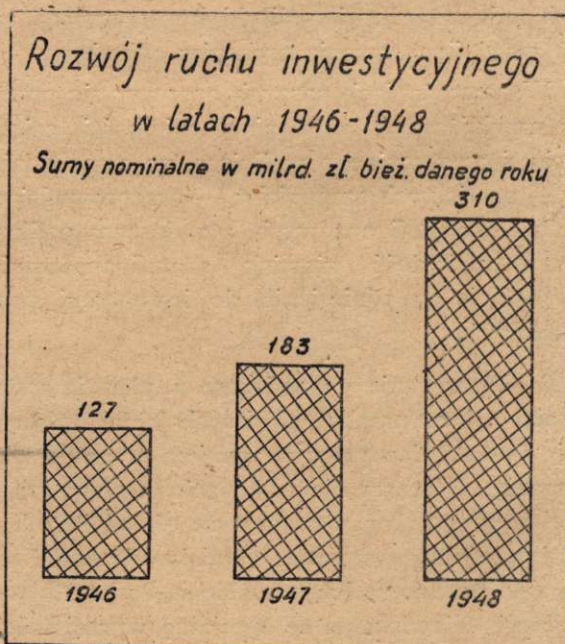
3. Ruch inwestycyjny na tle dochodu narodowego. Wydzielenie odpowiedniej części dochodu społecznego na rzecz realizacji procesów inwestycyjnych posiadało podstawowe znaczenie dla określenia tempa odbudowy naszej gospodarki w okresie powojennym. Ustalenia wielkości nakładów inwestycyjnych zostały przewidziane dla lat 1947—49 w planie trzyletnim, dla roku 1946 częściowo określił je trzykwartalny plan inwestycyjny. Po uzupełnieniach szacunkowych uzyskano ogólny obraz kształtowania się ruchu inwestycyjnego w poszczególnych latach.

Zgodnie z naszym poprzednim założeniem, wstępem do szczegółowej analizy źródeł finansowania inwestycji jest podana niżej — na podstawie liczb podstawowych do Planu Odbudowy — globalna wycena dochodu narodowego i planu inwestowania.

W ramach przedstawionych wyżej cyfr przebiega całość procesów inwestycyjnych, a więc zarówno część ścisła, ujęta w granicach corocznych państwowych planów inwestycyjnych, jak też ich część wyceniana, przebiegająca poza planem państwowym.

Dla zobrazowania źródeł finansowych przejdziemy obecnie do cyfr, charakteryzujących wielkość nakładów inwestycyjnych w trzyleciu 1946—7—8 w złotych bieżących. Abstrahując na razie od kwestii zmiennego kształtowania się kosztów inwestycyjnych, podajemy następujące

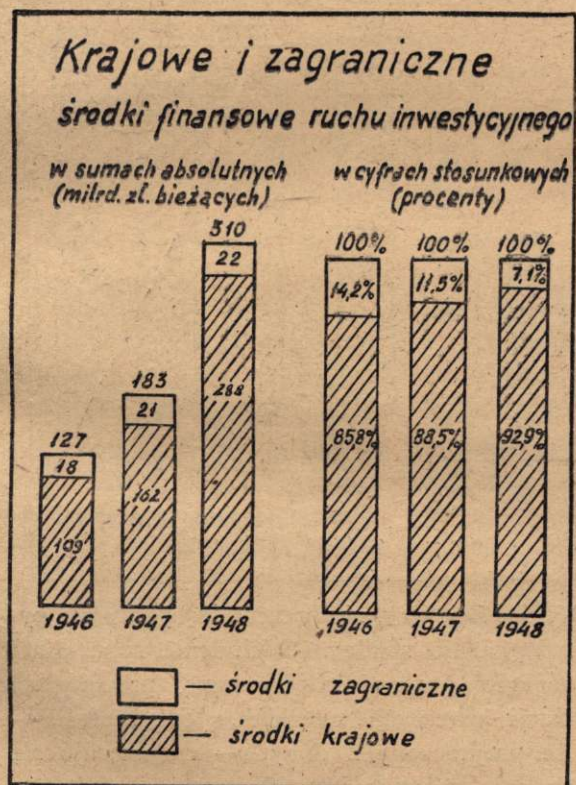

dane szacunkowe (wg materiałów C.U.P.) w sumach nominalnych.

W oparciu o podane wyżej cyfry należy obecnie zanalizować, w jaki sposób następuje finansowe pokrycie tak ogromnych nakładów inwestycyjnych, w jaki sposób przebiega mobilizacja tych wielkich środków, i jakie są główne źródła finansowania oszacowanego poprzednio ruchu inwestycyjnego.

4. Rodzaje źródeł finansowych. Pokrycie finansowe wydatków inwestycyjnych może być rozpatrywane z różnych punktów widzenia. Stąd też istnieje możliwość sporządzenia szeregu klasyfikacji źródeł finansowania inwestycji.

Jako pierwszą z tych klasyfikacji można wymienić podział na krajowe i zagraniczne środki finansowe. Powyższe obrazuje nam następujący wykres.

Plan trzyletni przewidywał udział kredytów zagranicznych w realizacji odbudowy na ok. 20% globalnej sumy nakładów. Podane wyżej odsetki są niższe, gdyż zawierają łącznie bezpośrednie kredyty zagraniczne i dostawy o charakterze inwestycyjnym. Odpowiednią rolę odgrywają oczywiście również i kredyty zewnętrzne surowcowe (zwłaszcza jako narzędzia wewnętrznej mobilizacji finansowej) oraz dostawy nieodpłatne konsumpcyjne. Tego typu uzupełnienia zewnętrzne powodują pośrednie zwiększanie udziału środków zagranicznych w ogólnym planie inwestowania.

Uwzględniwszy dodatkowo grę mnożników, których wysokość podamy niżej dla poszczególnych lat w tablicy zbiorczej, otrzymamy stosunkowo dużą zgodność przewidywań planu trzyletniego, mimo iż nie nastąpiła słusznie oczekiwana pomoc kredytowa Międzynarodowego Banku dla Odbudowy i Rozwoju Ekonomicznego.

Brak ten został w dużym stopniu wyrównany przez poważną rozbudowę kredytów handlowych, uzyskiwanych przy zawieraniu układów o wymianie. Jak wynika z cyfr absolutnych dla poszczególnych lat (1946 r. — 18 miliardów zł, 1947 r. — 21 miliardów zł, 1948 r. — 22 miliardy zł), środki finansowe zewnętrzne, rzeczywiście uzyskane, oraz przewidywane ich wykorzystanie w roku 1948 utrzymują się na dość wyrównanym poziomie. Kownoczesnie jednak — przy poważnie rosnącym dochodzie społecznym — wzmożła się skala nakładów krajowych i na tym tle relatywna rola kredytów zagranicznych staje się mniejsza. Innymi słowami, udział środków własnych w odbudowie jest wyraźnie większy.

Zagadnienie to jasno rysuje się przy zestawieniu cyfry środków zewnętrznych z sumami państwowych planów inwestycyjnych, co uwiadacznia tabela:

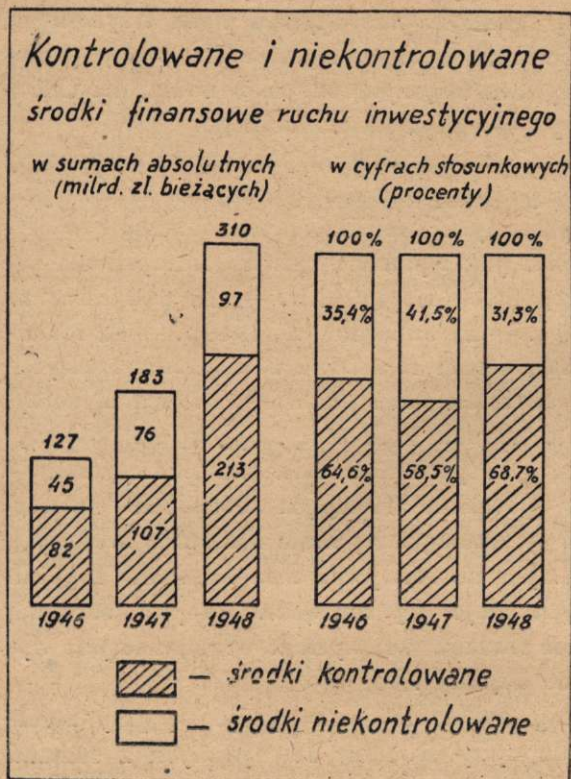
w miliardach zł bieżących

Rodzaj środków	Plan 1946 r.	Plan 1947 r.	Plan 1948 r.
Krajowe	40,4	115,0	193,8
Zagraniczne	18,0	21,0	22,0
Razem	58,4	136,0	215,8
Odsetek środków zagranicznych	31%	15,4%	11,3%

Wzrost akcji odbudowy kraju w oparciu przede wszystkim o środki wewnętrzne jest niewątpliwy, tym niemniej dopływ kredytów zagranicznych, zwłaszcza wspomnianych poprzednio kredytów handlowych, jest wciąż poważny. Osobno należy podkreślić wielką rolę, jaką w zakresie kredytów zewnętrznych odegra układ gospodarczy z Czechosłowacją, oraz pomoc kredytowa Z.S.R.R., skoncentrowana na odcinku inwestycyjnym.

Jako drugi przekrój źródeł finansowych ruchu inwestycyjnego, należy rozpatrzeć w ujęciu generalnym środki kontrolowane i niekontrolowane. Nakłady planu państwowego są prawie w całości oparte o środki finansowe kontrolowane. Przeciwnie, inwestycje poza planowe tylko w nieznacznej części finansowane są ze środków, objętych ramami kontroli. Przeważnie mamy tu zresztą do czynienia z zasadą samofinansowania.

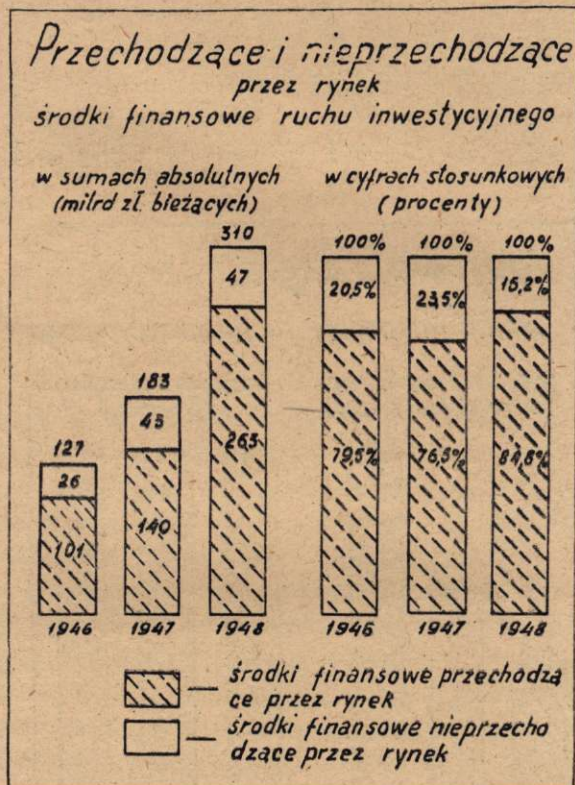
Ogólne dane szacunkowe zawiera poniższy wykres:

W miarę pogłębiania się planowania inwestycyjnego coraz bardziej wzrasta zakres środków kontrolowanych. Równolegle przy tym rozszerza się i sam zasięg państwowego planu inwestycyjnego, zwłaszcza w odniesieniu do nieobjętych planem inwestycji publicznych. Na tym tle zrozumiałą jest wykazana w r. 1948 tendencja relatywnego wzrostu środków kontrolowanych. Odmiennosc obrazu w r. 1947 tłumaczy się wysokim szacunkiem w tym roku inwestycji poza planowych, zwłaszcza wiejskich, nie przechodzących przez rynek (przyrost inwentarzy żywych, część budownictwa etc.). Dodać wreszcie należy, że i rosnąca dyscyplina finansowa oraz coraz pełniejsza gospodarka finansowa publiczna przyczynia się do odpowiedniego wzrostu udziału środków kontrolowanych.

Trzecim generalnym przekrojem źródeł finansowych będzie podział na środki finansowania inwestycji przechodzących i nie przechodzących przez rynek. Oczywiście, w stosunku do tych ostatnich ma miejsce w pełni samofinansowanie lub po prostu ocena bezpośrednio włożonych w odbudowę wartości własnej pracy, lub usług transportowych (własny sprzężaj). W szczególności do inwestycji, nie przechodzących przez rynek, zaliczono zatem: a) wzrost wartości inwentarza żywego w majątkach rolnych, w go-

spodarstwach lasów państwowych, w samorządowych i społecznych ośrodkach rolnych oraz w gospodarstwach chłopskich, b) $\frac{1}{3}$ wartości budownictwa wiejskiego (nie przechodząca przez rynek robocizna i transport własny). Mimo iż polityka finansowa interesuje się całością środków, a więc i możliwościami akumulowania wartości inwestycyjnych, nie przechodzących przez rynek, to jednak główną domeną jej działania są środki finansowe, związane z rynkiem. O ich rozmiarach na odcinku inwestycyjnym mówi nam następujący wykres:

Udział środków, nie przechodzących przez rynek, wykazuje spadek. Odchylenie roku 1947 wyjaśniono poprzednio wyższym przebiegiem realizacji inwestycji wiejskich. Jednocześnie — na tle przytoczonych danych — zarysowuje się wielka rola państwowego planu inwestycyjnego, jako skutecznego instrumentu polityki inwestycyjnej. Plan ten bowiem w roku 1946—48 objął ok. 81% ruchu inwestycyjnego, przechodzącego przez rynek.

Jako końcową analizę naszych przekrojów statystycznych podajemy niżej tabelę, ilustrującą 5 głównych źródeł finansowania ruchu inwestycyjnego. Do źródeł tych zaliczono: kredyty skarbowe, kredyty bankowe, środki własne kontrolowane, środki własne niekontrolowane oraz kredyty zagraniczne. Rozmiary powyższych środków w sumach nominalnych były następujące:

w miliardach złotych bieżących

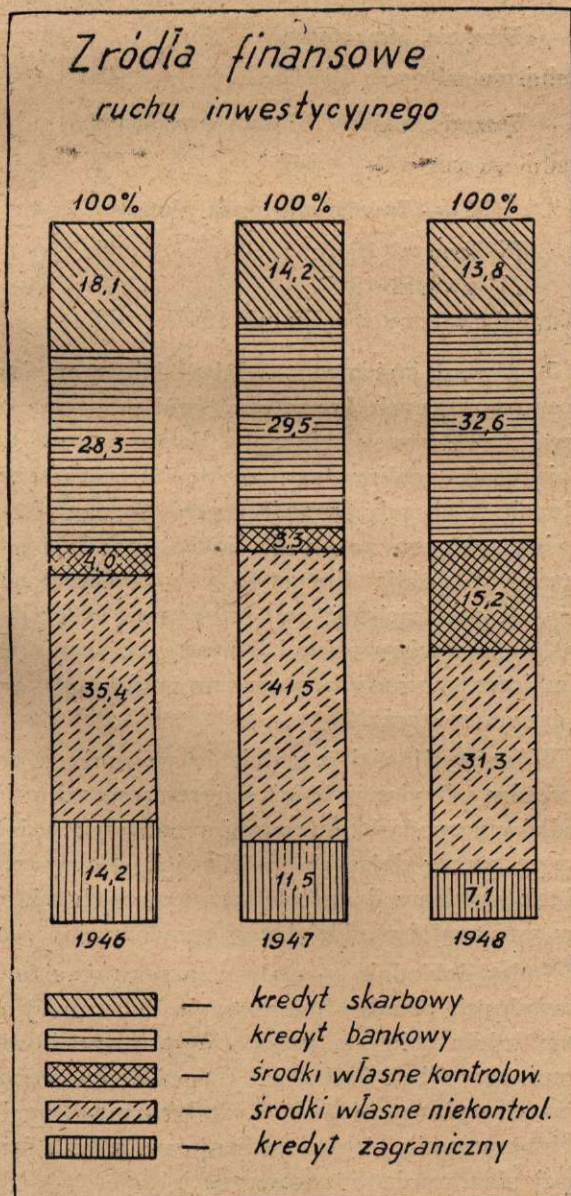
Rodzaj źródeł finansowych	1946	1947	1948
Kredyty skarbowe	23 ¹⁾	26 ³⁾	43
Kredyty bankowe	36 ²⁾	54 ³⁾	101
Środki własne kontrolowane	5	6	47
„ „ niekontrolowane	45	76	97
Kredyty zagraniczne	18	21	22
Razem	127	183	310

¹⁾ Po uwzględnieniu sum budżetowych I kwartału, przeliczonych wg wskaźnika cen IV kwartału 1946.

²⁾ Po uwzględnieniu funduszy poza planem inwestycyjnym i zużytych na cele inwestycyjne kredytów obrotowych.

³⁾ Bez planów dodatkowych (które wyrównywały w zasadzie tylko różnicę kosztów).

Wnioski ogólne pozwala nam wysnuć wykres, ilustrujący udział procentowy poszczególnych środków finansowania inwestycji.

W odniesieniu do roku 1948 należy zauważyć, że udział kredytów bankowych, dość wysoki, został ograniczony na tle wprowadzenia w życie nowego systemu finansowego. Środki tego systemu, jako kontrolowane środki własne, służą już bezpośredniemu finansowaniu inwestycji przemysłowych. Tym więc również tłumaczy się tak silny wzrost w 1948 r. udziału procentowego kontrolowanych środków własnych.

Drugim zjawiskiem, które wymaga wyjaśnienia, jest fakt pewnego ograniczenia roli kredytów skarbowych i niekontrolowanych środków własnych. Jest to tylko pozorne, gdyż tabela udziałów procentowych nieco zniekształca obraz rzeczywisty, wobec zmniejszenia się inwestycji poza planowych w 1948 r. (głównie wiejskie inwestycje, nie przechodzące przez rynek) oraz innych pozycji. W rzeczywistości rola kredytów skarbowych i całości środków własnych, zwłaszcza gdy uwzględnimy dalszy wysiłek w ramach planów dodatkowych, wybitnie wzrosła. Ukazuje się to szczególnie przy zestawieniu pozycji kredytów skarbowych, bankowych i środków własnych w ramach globalnych cyfr państwowych planów inwestycyjnych. Widoczne to jest z poniższej tabeli:

w miliardach złotych bieżących

Rodzaj źródeł	Plan 1946 r.	Plan 1947 r.	Plan 1948 r.
Kredyty bankowe	24,8	72,2	101,5
„ skarbowe	13,4	27,8	42,7
Środki własne	2,2	15,0	49,6
Razem	40,4	115,0	193,8 ¹⁾
Procentowy udział kredytów skarbowych i środków własnych łącznie	38,6%	37,2%	47,6%

¹⁾ Po włączeniu dodatkowych kredytów sejmowych.

Dane powyższe świadczą o przenoszeniu się w ramach państwowego planu ciężaru finansowania inwestycji na kredyty skarbowe i środki własne. Automatycznie oznacza to w istniejących warunkach finansowych ociążenie banków i zmniejszenie się naporu na bank emisyjny.

Charakterystyczne pod tym względem jest łączne zestawienie wysiłku całego trzylecia 1946—7—8 w dziedzinie finansowania inwestycji. Globalna cyfra nakładów w tym okresie sięga kwoty 8.150 milionów zł. z 1938 r. (po przeprowadzeniu drobnych korektur z tytułu mnożników). Jest to zatem suma nakładów, odpowiadająca cyfrze 2,7 miliardów dolarów, a więc kwocie w naszych warunkach — ogromnej. Jednocześnie suma ta obrazuje — w większości — skalę

wysiłków aparatu bankowo-skarbowego w dziedzinie finansowania odbudowy kraju. Należy również podkreślić rosnącą tu z roku na rok dynamikę nakładów finansowych (1946 r. — 0,7 miliarda dolarów, 1947 — ponad 0,9 miliarda dolarów, 1948 — 1,1 miliarda dolarów).

Równocześnie podajemy niżej udział procentowy omawianych pięciu głównych źródeł finansowania w ruchu inwestycyjnym rozpatrywanego trzylecia łącznie.

Rodzaj źródeł finansowych	Suma zainwestowana w mil. zł z 1938 r. za lata 1946 - 7 - 8	Udział procentowy
Kredyty skarbowe	1 340	16,4
„ bankowe	2 700	33,1
Środki własne kontrolowane	640	7,9
„ „ niekontrolowane	2 250	27,6
Kredyty zagraniczne	1 220	15,0
Razem	8 150	100,0

Jak z powyższego zestawienia sumarycznego staje się widoczne, zakres kontrolowanej gospodarki finansowej sięga w omawianym trzyleciu blisko 73% całości nakładów, a więc niemal ¾ planu inwestowania. Uwzględniając fakt, że w niekontrolowanej części finansowania planu mieszczą się głównie inwestycje nie przechodzące przez rynek, dochodzimy do wniosku o istotnym rozszerzeniu się gospodarki kontrolowanej, o jej wyraźnym wzroście, jak też o pogłębieniu się dyscypliny finansowej.

Osobno dodać należy, że mimo szerokiego wprowadzenia bezpośredniego finansowania inwestycji w przemyśle (na tle nowego systemu finansowego) — kredyt bankowy wciąż odgrywa zasadniczą rolę, a jego czołowa pozycja świadczy najlepiej o skali wypełnianych przez aparat bankowy obowiązków.

Kończąc naszą analizę cyfrową, musimy nadmienić, że — przy dokonywaniu przeliczeń poszczególnych pozycji finansowych do jednolitego poziomu złotych przedwojennych — posługiwaliśmy się zespołem wskaźników kosztów inwestycyjnych, ustalanych bieżąco dla kolejnych kwartałów. Wskaźniki te, oparte na materiałach statystycznych C.U.P., mają charakter wskaźników przeciętnych dla wszystkich rodzajów inwestycji traktowanych łącznie, a zatem — ze względu na ich przybliżony i orientacyjny charakter — posługiwanie się nimi jest ograniczone. Odnosny wyciąg z tabeli tych wskaźników, niezbędny dla

dokonywanych poprzednio przeliczeń, podajemy niżej:

I. — Inwestycje planowe

1938 = 1

Okres	Wysokość przeciętnego wskaźnika kosztów inwestycji krajowych
II kwartał 1946	35,5
III kwartał 1946	46
IV kwartał 1946	55
III—IV kwartał 1947	96

Wskaźnik przeciętny dla pozycji importowych

IV kwartał 1946	45
IV kwartał 1947	120

Wskaźniki ważone

A. — Inwestycje krajowe

średni za I półrocze 1947	62,5
średni za cały rok 1947	79,6

B. — Pozycje importowe

średni za cały rok 1947	75
-------------------------	----

C. — Pozycje krajowe i importowe łącznie

średni za cały rok 1947	79
-------------------------	----

II. — Inwestycje poza planowe

IV kwartał 1946	85
IV kwartał 1947	110
wskaźnik ważony za cały rok 1947	100

5. Uwagi końcowe. — Jako dalsze punkty przeprowadzanych badań nad źródłami finansowymi ruchu inwestycyjnego w Polsce nasuwa się konieczność analizy tego problemu w poszczególnych sektorach gospodarczych. Poza podkreśleniem różnego znaczenia, jakie posiadają poszczególne źródła finansowe w gospodarce publicznej, spółdzielczej, czy prywatnej, nader doniosłą sprawą jest pełne i istotne wyzyskanie na cele inwestycyjne zasobów gromadzących się w danym sektorze.

W szczególności zagadnienie wciągnięcia do procesów odbudowy w jak najszerszym zakresie środków gospodarki prywatnej przedstawia wciąż jeszcze szereg dalszych możliwości. Poruszone jednak problemy finansowe wymienionych sektorów wymagałyby oddzielnego opracowania.

Nader dokładnie — zwłaszcza przy ustalaniu kwartalnych planów finansowych, były precyzowane źródła pokrycia państwowego planu inwestycyjnego. Obok budżetu i planu kredytowego, kwartalne plany pokrycia wydatków inwestycyjnych przyczyniły się do istotnego zwiększenia ścisłości planowania finansowego.

Na tym tle celowe będzie podanie głównych pozycji pokrycia finansowego w państwowym planie inwestycyjnym, występujących w cyfrach szczegółowych w kwartalnych planach sfinansowania inwestycji, uchwalanych przez Komitet Ekonomiczny R. M.

Pozycje te w uproszczonym schemacie można ująć w następujące grupy:

- I. — środki budżetowe i środki U.N.R.R.A
- II. — „ aparatu bankowego
- III. — „ systemu finansowego
- IV. — „ zagraniczne
- V. — różne środki własne inwestorów.

Spośród środków budżetowych, gromadzonych w ramach powstających nadwyżek budżetu konsumcyjnego, należy wymienić bezpośrednie wiązanie z planem inwestycyjnym takich pozycji, jak Danina na zagospodarowanie Ziemi Odzyskanych, czy też pośrednio łączące się pozycje, jak sprzedaż mienia lub ruchomości. Wpływy uzyskiwane z tytułu rozprawdzanych dostaw U.N.R.R.A. są bezpośrednio przeznaczone na pokrycie wydatków inwestycyjnych w dziedzinie nauki, oświaty, kultury, zdrowia, pracy i opieki społecznej.

Do ośrodków organizowanych przy pomocy aparatu bankowego trzeba zaliczyć wszelkiego

rodzaju kredyty bankowe w oparciu o własne środki banków, poprzednio tworzone fundusze amortyzacyjne i inwestycyjne, różnego typu operacje bankowe, fundusze lokacyjne instytucji, przedsiębiorstw i zakładów ubezpieczeń, niezużyte nadwyżki budżetowe, lokaty celowe Skarbu Państwa, F.I.O.P.Z.O., etc.

W ramach nowego systemu finansowego tworzą się środki finansowe przedsiębiorstw przemysłowych na rachunkach amortyzacyjnych i inwestycyjnych.

Środki własne inwestorów oraz środki zagraniczne występują w różnych formach i odmianach. Już poprzednio podkreślono poważną w tym zakresie rolę kredytów handlowych.

Przedstawiając wyżej zarys zagadnień finansowych w dziedzinie inwestycji, pragnęliśmy podać główne linie rozwoju źródeł finansowania ruchu inwestycyjnego oraz ogólną jego charakterystykę. Dokładna analiza tych problemów wydaje się być specjalnie doniosłą. Sprawa bowiem finansowania działalności inwestycyjnej wymaga dokładnej znajomości zarówno samych źródeł finansowych jak i ich wydajności. Nie trzeba podkreślać, jak wielkie posiada to znaczenie dla równomiernej realizacji planu finansowania inwestycji, a zwłaszcza dla rozszerzenia i pełnego wyzyskania możliwości finansowych na tym odcinku.

Mgr Alfred Siebeneichen

REFORMA WALUTOWA NA WĘGRZECH W 1946 r.

Druga wojna światowa pogłębiła znacznie zaburzenia w systemach pieniężnych, które wystąpiły z większym lub mniejszym nasileniem po pierwszej wojnie w bez małą wszystkich państwach europejskich. Oczywiście musiało to znaleźć swe bezpośrednie odbicie w inflacji pieniężnej, dochodzącej w niektórych państwach do rozmiarów nieraz katastrofalnych. Dążąc do usanowania swych systemów pieniężnych cały szereg państw przeprowadził w okresie ostatnich paru lat reformy walutowe, sięgając do metod różniących się od siebie dość znacznie.

Do rzędu tych państw należały również i Węgry, które po zupełnym załamaniu się przedwojennego pieniądza — pengő — przeprowadziły głęboko sięgającą reformę walutową w dniu 1 sierpnia 1946 r., wprowadzając nowy pieniądz — forint. Pomimo, że od chwili przeprowadzenia tej reformy upłynęło dopiero 20 miesięcy, a więc okres zbyt krótki, aby wyciągnąć ostateczne wnioski z osiągnięć, zamierzonych przez tę re-

formę, wydaje się celowym zapoznać się bliżej z istotnymi cechami tej reformy oraz podać najbardziej charakterystyczne objawy dalszego kształtowania się życia gospodarczego Węgier po przeprowadzeniu sanacji walutowej.

1. Charakterystyka sytuacji przed reformą walutową. Węgry, zajęte po ciężkich walkach przez armię radziecką w roku 1945, weszły na drogę nowego rozwoju, obarczone skutkami polityki poprzednich rządów oraz bezpośrednich działań wojennych.

Już uchwalony w r. 1938 program inwestycji wojennych, przewidujący wydatki na cele dozbrojenia w wysokości 1 miliarda pengő, musiał w silnym stopniu zachwiać walutą kraju. W niemałym stopniu przyczyniły się do tego również dalsze wydatki na cele wojenne w okresie do r. 1945, zależność polityczna od Niemiec, eksploatujących Węgry gospodarczo podczas wojny i wreszcie bezpośrednie skutki zniszczeń wojennych oraz

rabunek mienia węgierskiego przez ustępującą armię niemiecką.

Rezultaty tego stanu rzeczy odbiły się bezpośrednio na stanie obiegu pieniężnego na Węgrzech, który wykazywał coraz to bardziej wzrastającą inflację. Obieg banknotów (na 31 grudnia) wzrósł z 466 mil. pengö w r. 1937 do 765.400 mil. w r. 1945.

Zniszczenia wojenne łącznie ze stratami, poniesionymi na skutek wywieżenia przez ustępujących Niemców zapasów żywności, surowców, produktów gotowych, maszyn, taboru kolejowego i kołowego, floty rzecznej itp., oceniane są na 22 miliardy pengö przedwojennych. Zniszczenia nieruchomości publicznych i prywatnych oraz dróg i mostów mieszczą się w tej kwocie sumą 9,5 miliarda.

Wojna dotknęła zarówno miasta jak i wieś. Straty pogłowia zwierzęcego wyniosły ponad 60%.

	1938	1945
bydło rogate	2.160.000	1.070.000
konie	813.000	329.000
nierogaczna	3.110.000	1.114.000
owce	1.629.000	328.000

Oczywiście, że w związku ze skutkami zniszczeń wojennych zmniejszyły się również zbiory ziemiopłodów i to przeciętnie o 50%. Bezpośrednią przyczyną tego zmniejszenia się zbiorów były straty w stanie bydła, brak sił roboczych oraz ziarna siewnego.

Również produkcja przemysłowa zmniejszyła się katastrofalnie. Skutki zniszczeń środków produkcji i braku surowców pogłębiał bardziej jeszcze brak rąk roboczych, które nie dopływały do ośrodków produkcji przemysłowej wobec złych warunków aprowizacyjnych oraz niskich płac, niewspółmiernych z kosztami utrzymania, wzrastającymi z dnia na dzień na skutek inflacji i wyścigu cen.

Ruch cen od połowy 1945 r. do sierpnia 1946 wykazują podane niżej wskaźniki, obok których podajemy kurs 1 \$ U.S.A. na rynku czarnogieldowym.

W tych warunkach pengö przestał być oczywiście miernikiem wartości. Jednostką rachunkową w lipcu stał się tzw. B-pengö (bilion pengö). Banknotów pengö nikt nie przyjmował, służyły one tylko na opędzanie drobnych wydatków (np. kupno gazety) i opłaty w kasach publicznych (opłaty pocztowe, kolejowe, tramwaj itp.).

To też zamiast zwykłych pengö (Sima-pengö) jako miernik wartości wprowadzono z dniem 1

Okres	Wskaźnik cen sierpień 1939 = 1	Kurs dolara na czarnej giełdzie w pengö
lipiec 1945	105	1 320
październik „	2 431	23 500
styczeń 1946	72 330	795 000
kwiecień „	35 790 361	232 000 000
maj „	11 267 m ^l .	59 000 mil.
15 czerwca „	862 317 „	7 600 000 „
30 „ „	954 bilion.	42 000 bilion.
7 lipca „	3 066 254 „	22 000 000 „
14 „ „	11 426 trylion.	481 500 trylion.
23 „ „	36 018 059 „	5 800 kwadr.
31 „ „	399 623 kwadr.	4,6 kwintyl.

stycznia 1946 r. tzw. adopengö (pengö podatkowe), które emitowano początkowo tylko dla celów podatkowych, przy czym relację adopengö do simapengö ustalano codziennie. Wobec zupełnej deprecjacji simapengö, z dniem 16 lipca 1946 wprowadzono do obiegu adopengö, jako jedyny środek płatniczy. Jednocześnie wydano zarządzenie o wycofaniu z obiegu sima-pengö, które były wymieniane po kursie dziennym na adopengö.

Ta nowa jednostka pieniężna nie uratowała jednak sytuacji i podzieliła wkrótce los sima-pengö; wobec czego również adopengö przestał spełniać rolę waluty obiegowej. Ceny na towary oznaczano w gramach złota, względnie posługiwano się dolarem. Na rynku zapanował prymitywny handel wymienny towaru za towar.

Podczas gdy ilość banknotów w obiegu wzrastała z dniem każdym, wartość obiegu przerachowana wg notowań wolnego rynku, kurczyła się coraz bardziej.

	Obieg banknotów w pengö	Wartość w mil. \$
31 grudnia 1945	765,4 mrd.	2,8
31 stycznia 1946	1 646,0 „	2,1
30 kwietnia „	434 304 „	1,9
31 maja „	65 589 bilion.	1,2
30 czerwca „	6 277 trylion.	0,3
15 lipca „	76 kwadr.	0,3
31 „ „	47,3 „	—

Deprecjacja pengö znajdowała zresztą swój wyraz w cenach płaconych przez Narodowy Bank Węgierski za 1 dolara U.S.A. Cena ta wynosiła:

31 grudnia 1945	104 000	pengö
31 stycznia 1946	379 000	„
30 kwietnia „	139,9	mil. pengö
31 maja „	26 352	„
30 czerwca „	1 835	bilion „
15 lipca „	224 716	trylion „
23 „ „	162	mil. adopengö
31 „ „	2 350	„

Wyżej podane liczby znajdują swój odpowiednik w danych, dotyczących kształtowania się

dochodów i wydatków państwowych w r. 1945. Mianowicie wydatki te w roku 1945 wyniosły 909 mil. pengö, zaś dochody wyniosły 78 mil. pengö, czyli 8,6% wydatków.

Rzecz prosta, że w tej sytuacji natychmiastowe przeprowadzenie reformy walutowej stało się konieczne.

2. Przygotowania do reformy walutowej.

Rząd Węgierski zmuszony był podjąć decyzję o przeprowadzeniu reformy walutowej w warunkach niezmiernie trudnych. Nie tylko bowiem życie gospodarcze kraju znajdowało się w głębokim chaosie, a pieniądz kraju przestał być właściwym miernikiem wartości, lecz ponadto wraz z przeprowadzeniem reformy walutowej chodziło o dalszą przebudowę socjalną węgierskiego życia gospodarczego zapoczątkowaną w r. 1945 przez uchwalenie reformy rolnej.

W myśl postanowień ustawy o reformie rolnej, całkowitej parcelacji podlegają majątki o obszarze powyżej 1.000 morgów katastralnych (holdów; 5 holdów = około 3 ha), względnie nadwyżki ponad 100 morgów w odniesieniu do majątków poniżej 1.000 morgów. Dla osób, biorących udział w walkach wyzwoleniczych, granica maksymalna została podwyższona do 300 morgów.

Reforma rolna nie została nawet dotychczas całkowicie zakończona. Według danych, ogłoszonych w listopadzie 1947 r. reformą rolną objęto 5,6 mil. holdów katastralnych, z czego rozdzielono 3,3 mil. holdów pomiędzy 642.000 osób. Na ziemiach opuszczonych przez wysiedlonych Niemców (350.000 holdów) osiedlono w tym czasie 26.722 rodzin węgierskich. Według ustalonych planów, prace związane z reformą rolną mają być zakończone w 1948 r.

Według danych, ogłoszonych pod koniec roku 1947, porównanie stanu majątków w tym roku z rokiem 1938 dawało następujący obraz:

Wielkość w morgach	Liczba majątków w 38 r.		Liczba majątków w 47 r.	
	w tys.	w ^o o	w tys.	w ^o o
0— 5	1 185	72,5	1 406	68,1
5— 10	206	12,5	288	18,8
10— 20	144	8,8	175	8,5
20— 50	74	4,5	71	3,4
50— 100	15	0,9	15	0,7
100— 200	6	0,3	5	0,3
200—1 000	5	0,3	4	0,2
1 000—3 000	0,7	0,1	0,5	0,0
3 000	0,3	0,1	0,4	0,0
	1 636,0		1 964,9	

Węgierska reforma rolna nie zlikwidowała więc i nie będzie mogła zlikwidować, dla braku odpowiedniego obszaru gruntów uprawnych, gospodarstw karłowatych. Ponadto nie wprowadzono na przyszłość zasady niepodzielności gospodarstw chłopskich. Z tego względu sprawa poprawy bytu drobnego rolnika na Węgrzech musi być związana z wchłanianiem znacznej ilości osób zatrudnionych na roli przez miasta, a przede wszystkim przez przemysł. Ponadto, zarówno zniszczenie rolnictwa przez wojnę jak i konieczność zagospodarowania nowych gospodarstw musi stanowić poważną pozycję planu finansowego państwa przez długie lata.

Nadmienić przy tym należy, że ludność Węgier wynosiła w r. 1946 — 8.656 tys. mieszkańców (wobec 9.320 tys. w r. 1941), zamieszkałych na 93.000 km² (przeciętna gęstość zaludnienia — 93,1 mieszkańców na 1 km²). Gros mieszkańców przypada na ludność wiejską, ludność zaś miejska, według stanu z r. 1941, skupiona jest przede wszystkim w Budapeszcie (35% ludności miejskiej).

Problem odbudowy i rozwoju przemysłu celem wchłonięcia nadmiaru ludności rolniczej komplikował się w chwili przeprowadzania reformy walutowej przez to, że sprawa nacjonalizacji przemysłu, przesądzona w programie politycznym partii lewicowych będących u władzy nie została jeszcze nawet zapoczątkowana. Stało się to dopiero po przeprowadzeniu reformy walutowej, jako wykonanie programu przyszłościowego.

Również aparat bankowy nie wyłączając Narodowego Banku Węgierskiego nie był w owej chwili znacjonalizowany. Postawienie tych banków pod bezpośrednią kontrolą rządową, a zwłaszcza późniejsza nacjonalizacja Narodowego Banku Węgierskiego były przedmiotem walk politycznych pomiędzy partiami jeszcze w r. 1947.

Skoro więc ustroj gospodarki Węgier nie był jeszcze formalnie przesądzony w chwili nieodzownej konieczności przeprowadzenia reformy walutowej, skoro w związku z tym również niemożliwym było równocześnie opracowanie planu gospodarczego i finansowego dla Węgier, jasnym się staje, że rząd węgierski, przeprowadzając reformę walutową nie dysponował zasadniczymi elementami, na których można byłoby oprzeć dokładniejsze przewidywania finansowe, a tym samym i losy przyszłego pieniądza.

Tym niemniej konieczne było dokonanie tego dzieła, a przede wszystkim ustalenie parytetu no-

wej jednostki monetarnej, narzucenie poziomu cen i usług i opracowanie budżetu państwowego na rok 1946/47.

3. Reforma walutowa. Jak widzieliśmy wyżej, dotychczasowa jednostka monetarna przestała praktycznie istnieć i odgrywać funkcje pieniądza. Trzeba więc było stworzyć wszystko od nowa, przeprowadzić pełną reformę walutową (sanację) i ustanowić nową jednostkę pieniężną, bez przejścia przez okres stabilizacji.

Rząd węgierski zdecydował wprowadzenie nowej jednostki monetarnej pod nazwą „forint”, ustalając parytet 1 kg złota = 13.210 forintów*), podczas gdy dotychczasowa jednostka pieniężna miała parytet 1 kg złota = 3.800 pengó. Forint ma więc 44% wartości pengő z r. 1933 (a 29% wartości pengő przed tą datą, od której zaczęto dopłacać do kursu oficjalnego 51,5% premii). Jednocześnie ustalono stosunek forinta do pengő obiegowego w astronomicznej cyfrze 1 forint = 400.000.000.000.000.000.000.000.000 pengő.

Drugą sprawą było stworzenie podstaw ekonomicznych dla stabilizacji przyszłej waluty, a przede wszystkim ustanowienie poziomu cen, ich wzajemnej relacji i podziału dochodu społecznego. Był to jeden z rzadkich wypadków tego rodzaju reformy, kiedy jej twórcy mogli wprowadzić swe zamierzenia, nie będąc skrepowanymi żadnym stanem faktycznym.

Mając na względzie, że w gospodarce narodowej Węgier podstawową gałęzią produkcji jest raczej rolnictwo, jako podstawę kalkulacji przyjęto ceny produktów rolniczych z r. 1938/39, ustalając dla zboża mnożnik 2,1. Podobnie ustanowiono mnożniki dla innych produktów gospodarstwa rolnego oraz we wszelkich innych dziedzinach. Cenę „stabilizacyjną” komornego oznaczono na 40% wysokości przedwojennej, wynagrodzenia robotnika w przemyśle 50—55%. Pragnąc zapewnić kolei rentowność, mnożnik dla taryf przewozowych przyjęto jako 4,1 (zbyt wysoki i następnie obniżony). Dla produktów przemysłowych pierwszej potrzeby zastosowano mnożnik 3,0—3,5—4,1 nie oznaczając mnożników dla artykułów luksusowych. Zauważyć należy, że ceny produktów przemysłowych, ustalone zostały stosunkowo wysoko, co od początku musiało utrudniać eksport towarów węgierskich za granicę.

*) 1 dolar U.S.A. = 11.739,33 forintów.

Co się tyczy polityki emisyjnej, ustalono plafon dla emisji banknotów do 31 grudnia 1946 r. w wysokości 1 miliarda forintów, przy restrykcyjnej polityce kredytowej. Tym niemniej, stosowano tu bardzo ostrożną politykę i wkrótce na rynku dawał się odczuwać ostry brak pieniądza. Jednocześnie podwyższono stopę dyskontową kredytu z 3 do 7%.

Do zarządzeń deflacyjnych należało przede wszystkim rozporządzenie z 1 sierpnia 1946 r. o obowiązku zdeponowania w Narodowym Banku Węgierskim zagranicznych środków płatniczych, złota, zagranicznych papierów wartościowych i niektórych akcji krajowych, najpóźniej do dnia 15 sierpnia 1946 r. Narodowemu Bankowi Węgierskiemu przysługiwało prawo zakupu w każdej chwili zdeponowanych wartości po cenie dnia za uwiadomieniem deponenta. Jednocześnie wydano ustawę, przewidującą za posiadanie walut i złota karę śmierci, a jako najniższy wymiar kary — 10 lat więzienia, konfiskatę majątku, cofnięcie świadectwa przemysłowego i zarekwirowanie lokalu.

Zarządzenia te miały ten skutek, że po prekluzyjnej dacie cena walut i złota na czarnej giełdzie spadła przejściowo poniżej ceny oficjalnej. Według sprawozdania Narodowego Banku Węgierskiego w związku z rozporządzeniem z 1 sierpnia 1946 r. wpłynęło do Banku walut obcych na sumę ponad 8 mil. dol.

Były to tylko wstępne zarządzenia deflacyjne, za którymi nastąpiły w r. 1947 dalsze, jak pożyczka przymusowa, danina majątkowa, podatek od luksusu (bardzo szeroko pojętego) itp. Już zresztą od pierwszej chwili wprowadzono szereg nowych podatków lub podwyższono już istniejące.

Krzecz prosta, że chodziło tu przede wszystkim o zrownowazenie nowo opracowanego budżetu państwowego, który stanowi podstawowy czion reformy walutowej. Jeszcze przed wprowadzeniem tej reformy rozpoczęto opracowywanie preliminarza budżetowego, obliczonego na razie w pengő z r. 1938. Pracę nad preliminarzem zakończono jednak dopiero w grudniu 1946 r. Preliminarz ten obejmował okres od 1 sierpnia 1946 r. do 31 lipca 1947 r.

Preliminarz budżetowy administracji państwowej przewidywał w wydatkach 2.753,2 mil. forintów, w dochodach zaś 2.496,1 mil. frt., a więc deficyt wynosił 257,1 mil. Budżet przedsiębiorstw

państwowych przewidywał 1.667,5 mil. w wydatkach i 1.549,8 mil. w dochodach, czyli deficyt — 117,7 mil. frt.

Wydatki dzieliły się na następujące grupy:

	Administracja	Przedsiębiorstwa
	w milionach forintów	
Wydatki administr. osobowe	454	356
Renty	209	152
Subwencje dla samorządów	127	
Rzeczowe zwyczajne i nadzwycz.	702	998
Inwestycje	92	162
Długi państwowe	2	
Zobowiązania międzynarodowe	1.168	
	2.754	1.668

Dochód budżetu administracyjnego składa się z następujących pozycji:

Podatki bezpośrednie	487 mil.
Podatek obrotowy	457 „
Opłaty	121 „
Podatki spożywcze	177 „
Monopol spirytusowy	135 „
Cła	13 „
Monopol tytoniowy	285 „
„ solny	40 „
Inne monopole	16 „
Dochody Ministerstw	766 „

2.496 mil.

Budżet ten uchwalony został ostatecznie przez parlament w kwietniu 1947 r. Przez pierwsze 9 miesięcy rząd gospodarował na podstawie pełnomocnictw nadzwyczajnych.

4. Trudności okresu przejściowego. Rzecz prosta, że w pierwszych miesiącach równowaga pomiędzy dochodami i wydatkami w budżecie państwowym nie mogła być osiągnięta. W sierpniu 1946 r. dochody wynosiły zalewicie 15% preliminowanej sumy dochodów miesięcznych, we wrześniu, chociaż podniosły się znacznie, lecz dały tylko 60%. Trudna sytuacja rolnictwa, przemysłu, handlu wewnętrznego i zagranicznego wymagały dłuższego czasu dla osiągnięcia równowagi budżetowej. To też starano się przeprowadzić jak najdalej idące oszczędności w wydatkach administracyjnych, usuwając przerosty i zbędne instytucje.

Deficyt pierwszych dwóch miesięcy pokryty został doraźnie przez pożyczkę w Banku Narodowym w wysokości 300 mil. frt.

Tym niemniej wyszły na jaw nowe trudności, gdyż okazało się konieczne wydatne sub-

wencjonowanie związków samorządowych, znacjonalizowanych kopalń węgla i administrowanego przez państwo ciężkiego przemysłu oraz premiowanie nieopłacalnego eksportu. Od kwietnia 1947 r. deficyt ciężkiego przemysłu zaczęto pokrywać kredytami, udzielanymi przez Narodowy Bank Węgierski.

Sytuację bardzo utrudniało katastrofalne położenie rolnictwa na skutek wyjątkowo niepomyślnych warunków atmosferycznych w roku 1946, co miało się powtórzyć również i w następnych latach na skutek niebywalej suszy.

Urodzaje w poszczególnych latach, w porównaniu z 1938 r. wyniosły (w mil. q):

	1938	1945	1946	1947
pszenica	26,9	6,5	11,3	12,0
żyto	8,0	3,0	4,2	4,9
jęczmień	7,2	4,3	4,4	4,1
owies	3,1	1,7	2,0	1,9
kukurydza	26,6	18,7	13,6	24,4
ziemniaki	21,4	16,9	11,4	19,1
buraki cukrowe	9,7	1,7	5,2	12,3

Brak paszy nie pozwolił również na dość szybki wzrost stanu bydła, które trzeba było nawet poddawać przymusowemu ubojowi. Podajemy odnośną statystykę w tys. szt.:

	1938	1945	1946	1947
bydło rogate	2.160	1.070	1.014	1.045
konie	813	329	399	457
nierogaczna	3.110	1.114	1.327	2.106
owce	1.629	328	370	474

To też obowiązek oddawania przez rolnictwo większej części produkcji po cenach maksymalnych, leżących na granicy opłacalności oraz reglamentacja spożycia przy pomocy systemu kartkowego musiała być nadal utrzymana, zwłaszcza na chleb, mąkę, tłuszcze i cukier. Ceny wolnorynkowe były trzykrotnie (i więcej) wyższe od cen kartkowych. Przydziały kartkowe były minimalne i niewystarczające. Racja chleba, wynosząca początkowo 250 gr dziennie, obniżona została od 1 czerwca 1947 r. do 200 g.

Również sytuacja produkcji przemysłowej stwarzała duże trudności, jeśli chodzi o stabilizację waluty. Charakteryzowaliśmy już ogólnie trudności, wynikające ze skutków wojny. Chodziło więc o możliwie prędką odbudowę, zwiększenie produkcji i zaopatrzenie rynku w niezbędne surowce i produkty gotowe. To podniesienie produkcji posuwało się jednak bardzo wolno, gdyż przedsiębiorstwa przemysłowe nie

dysponowały przede wszystkim niezbędnymi kapitałami.

Wydobycie podstawowych surowców wykazywało w r. 1945 i 1946 ogromny spadek produkcji węgla, bauksytu, rudy żelaznej i manganowej, szczególnie do czerwca (bauksyt) względnie sierpnia (rudy żelazne i manganowe) 1946 r.

Podobnie przedstawiała się produkcja podstawowych surowców przemysłu hutniczego i metalurgicznego. Produkcja powojenna surowców i stali była znacznie niższa, niż przed wojną, jakkolwiek wykazuje stały wzrost. Jedynie produkcja aluminium, którą można traktować jako gałąź przemysłu specjalnie rozwijaną w ostatnich latach na Węgrzech, wzrosła 2½-krotnie w stosunku do r. 1938.

Przemysł produktów gotowych w momencie przeprowadzania reformy walutowej szczególnie silnie odbiegał od produkcji przedwojennej i zapotrzebowania wewnętrznego. Przemysł metalowy i maszynowy osiągał zaledwie połowę produkcji z 1938 r., podobnie jak przemysł tekstylny, chemiczny, skórzaný, drzewny, cukrowniczy itp. Gorzelnie i browary wykazywały poniżej 25% produkcji przedwojennej.

W związku z tym stan rynku pracy również był jednym z czynników, sprawiających niemały kłopot gospodarce węgierskiej. W okresie inflacji, a więc zupełnej dezorganizacji życia gospodarczego, bezrobocie dawało się mało odczuwać. Dopiero z chwilą przeprowadzenia reformy walutowej, która dała podstawę do ścisłej kalkulacji, wyplłynęła z całą ostrością kwestia bezrobocia. Już w miesiąc po wprowadzeniu forinta, liczbę bezrobotnych oceniano na 275 tysięcy. Jeśli chodzi o bezrobotnych zarejestrowanych, to według danych Rady Naczelnej Związków Zawodowych przeciętna miesięczna w roku 1938 wynosiła 17.796 bezrobotnych, w r. 1946 — 22.266, lecz w styczniu 1947 r. wyniosła już 53.754, wykazując tendencję wzrastającą.

Zwiększające się bezrobocie i stosunkowo niski mnożnik dla płac robotniczych, ustanowiony przy stabilizacji waluty spowodowały, że jakkolwiek bezpośrednio po reformie walutowej ujawniły się co prawda ukryte dotychczas zapasy niektórych towarów, to jednak nastąpił zupełny zastój w handlu. Mimo to w dalszych miesiącach nastąpiła wyżka cen szeregu towarów przemysłowych, a w szczególności towarów tekstylnych, odzieży i obuwia. To spowodowało zastój w przemyśle, gdyż ani konsument miejski, ani też wiej-

ski nie mógł nabywać potrzebnych mu towarów jako zbyt drogie.

Dla charakterystyki organizacji życia gospodarczego na Węgrzech dodać jeszcze należy, że handel wewnętrzny znajdował się głównie w rękach prywatnych, jakkolwiek ruch spółdzielczy był pozornie szeroko rozwinięty.

Przeważna część handlu hurtowego i przemysłu pozostawała w okresie przeprowadzania reformy walutowej nadal w rękach wielkiego kapitału, przy czym duży udział przypadła na rzecz kapitału zagranicznego. Przedsiębiorstwa przemysłowe znajdowały się przeważnie w rękach prywatnego kapitału bankowego. Również handel zagraniczny znajdował się w rękach towarzystw handlu wymiennego, zorganizowanych przez banki prywatne, które poprzez te towarzystwa dokonywały transakcji w imieniu swoich grup przemysłowych.

Handel zagraniczny Węgier, który przed wojną, w r. 1938, wykazywał w imporcie 410 mil. pengö, w eksporcie zaś — 522 mil., w r. 1945 prawie że nie istniał, gdyż spadł w imporcie do 2,4 mil. i w eksporcie do 1,4 mil. pengö. W całym r. 1946 import wynosił równowartość 65,4 mil. i eksport 76,7 mil. pengö, z czego około 70% po 1 sierpnia 1946, a więc po przeprowadzeniu reformy walutowej.

Poza trudnościami produkcyjnymi, dużą przeszkodą w eksporcie były wysokie ceny towarów węgierskich, co zniechęcało prywatne (a innych nie było) przedsiębiorstwa do sprzedaży towarów za granicą.

Konieczność przyspieszenia rozwoju produkcji stała w sprzeczności z pierwotną tendencją jak najsilniejszego zwięzania akcji kredytowej Narodowego Banku Węgierskiego. Rzecz prosta, że zużycie większych sum pieniężnych, pochodzących z emisji pieniądza na inwestycje, a więc antycypujących dochód społeczny, nie mogło pozostać bez wpływu na wartość pieniądza. Mimo to już w październiku 1946 r. okazała się konieczność rozluźnienia kredytów i dopuszczenia do lombardowania papierów wartościowych.

Spowodowało to przede wszystkim bardzo silną wyżkę kursów tych papierów o 100—300%. Wobec rozpętania się spekulacji, po trzech tygodniach zamknięto giełdę papierów wartościowych na czas nieokreślony i zaprzestano udzielania kredytów lombardowych. W tym samym czasie wzrosła silnie emisja banknotów, (do 842,6 mil. forintów na ultimo października przy

przewidzianej górnej granicy 1 miliarda do końca 1946 r.). Wszystko to spowodowało niepokój co do dalszych losów forinta i, pomimo ostrych sankcji karnych przeciwko czarnej giełdzie, utworzenie się nieoficjalnego kursu dolara, który pod koniec miesiąca doszedł do 19 frt. za 1 \$. Odpowiedzią Narodowego Banku Węgierskiego było gwałtowne zahamowanie kredytów. Ten stan rzeczy przetrwał do początku grudnia.

W tej sytuacji rozpoczęto realizację upaństwowienia podstawowych gałęzi produkcji. W listopadzie 1946 r. ukazały się pierwsze zarządzenia w tym względzie.

Mianowicie utworzono przede wszystkim Sp. Akc. Węgierskich Kopalń Węgla (M.A.S.), która objęła 75% kopalń na terenie całego państwa. Państwo przekazało spółce na okres 99 lat prawo poszukiwania i wydobywania węgla. Kapitał zakładowy w wysokości 100 mil. frt. znajduje się w rękach państwa. Jednocześnie, z dniem 1 grudnia 1946 r., w myśl przepisów o wykonaniu zobowiązań z tytułu odszkodowań wojennych rząd przejął na okres trwania zobowiązań reparacyjnych szereg koncernów pod zarząd państwowy.

W następnej fazie poddano kontroli państwowej przedsiębiorstwa przemiału zboża, a w końcu r. 1947 kopalnie bauksytu i przemysł aluminiowy.

Już w styczniu 1947 r. przejęte koncerny wykazały znaczne postępy w produkcji. W stosunku do przeciętnej z r. 1938, Rimamurány osiągnęła 73,5%, Manfred Weiss — 66%, Ganz — 71,5% i MAVAG — 96% produkcji. Liczba zatrudnionych robotników wzrosła do 125% w stosunku do 1938 r.

W lutym 1947 r. Ministerstwo Rolnictwa przejęło kontrolę fabryk szczepionek. Jednocześnie przejęto pod zarząd państwowy 7 wielkich fabryk przetworów rolniczych (w tym 4 fabryki konserw).

W kwietniu 1947 r. zniesiono górny limit emisji banknotów, przy stanie z emisji ponad 1.250 mil. frt.

W kwietniu 1947 r. na czoło zagadnień finansowych wysunęła się dawno już dyskutowana sprawa upaństwowienia Narodowego Banku Węgierskiego oraz największych banków akcyjnych. Myśl upaństwowienia zwalczana była przede wszystkim przez partię drobnych posiadaczy, w której szeregach koncentrowały się ośrodki dyspozycyjne wielkiego kapitału, związanego z kapitałem zagranicznym, głównie angielskim, francuskim i amerykańskim, którego eksponentami były więk-

sze banki akcyjne. Wykrycie spisku antyrządowego, co wstrząsnęło podstawami partii drobnych posiadaczy, ułatwiło realizację zamierzeń nacjonalizacyjnych. Postanowiono więc upaństwowienie Narodowego Banku Węgierskiego, załatwiając kompromisowo sprawę innych banków, przez poddanie ich na razie kontroli państwowej. Jednocześnie zarządzono, że właściciele akcji lub udziałów instytucji finansowych, poddanych kontroli państwowej, winni zgłosić je do Centrali Instytucji Finansowych w określonym terminie. Przeniesienie prawa własności do tych akcji lub udziałów dopuszczalne jest jedynie za zezwoleniem ministra skarbu.

Stopę dyskontową Narodowego Banku Węgierskiego podwyższono z 7% na 12% p. a.

Rozwijając dalej akcję nacjonalizowania banków prywatnych opracowano w czerwcu 1947 r. projekt dekretu o upaństwowieniu banków, będących na razie pod nadzorem państwa. Nieraz dość znaczny udział w tych bankach kapitału zagranicznego oraz zawile międzynarodowe powiązania tych banków zadecydowały o tym, że banki te mają zachować odrębną osobowość prawną oraz że upaństwowienie ma być dokonane przez odkupienie akcji, nie zaś przez przejęcie en bloc. Państwo ma przejąć na własność również wszystkie przedsiębiorstwa, których 20% kapitału stanowiło własność instytucji upaństwowionych.

Roczny okres po wprowadzeniu reformy walutowej pozwalał na następującą ocenę wyniku stabilizacji. Reforma walutowa nastąpiła w związku z zupełną utratą wartości poprzedniego pieniądza. Wartość obiegu pengö w dniu przeprowadzenia reformy szacowano na 13 mil forintów. Produkcja rolnicza i przemysłowa ani też zapasy towarów nie były w tym momencie wystarczające na pokrycie konsumpcji wewnętrznej. Pomimo jak najdalej idących restrykcji kredytowych, obieg pieniężny wzrastał dość szybko na skutek konieczności zasilania życia gospodarczego w kredyty inwestycyjne i kapitał obrotowy. Poza częściowym przeprowadzeniem reformy rolnej, nie przeprowadzono jeszcze głębszej reformy ustroju gospodarczego, starając się dopiero stopniowo nacjonalizować podstawowe środki produkcji i bankowość. Kapitał prywatny miał bardzo poważne znaczenie w życiu gospodarczym Węgier, przeciwstawiając się nieraz polityce partii rządzących. Obieg pieniężny na dzień 31 lipca 1947 r. wynosił 1.592 mil frt., przy stanie portfelu wekslowego 920,5 mil frt. i przy oszacowaniu dochodu narodowego 14.700 mil frt.

Do tej sytuacji obiektywnej dołączyły się nadto momenty polityczne i spekulacyjne, co wpłynęło na ucieczkę od forinta i podniesienie się kursu dolara na czarnej giełdzie.

Z drugiej strony wprowadzenie nowego pieniądza dało węgierskiemu życiu gospodarczemu miernik wartości, którym poprzedni pieniądz przestał być zupełnie. Pozwoliło to na oparcie gospodarki finansowej oraz kalkulacji przemysłu i handlu na stałej podstawie. Poprawiło to też sytuację klasy robotniczej, jakkolwiek ustalony poziom płac okazał się niedostateczny, zwłaszcza wobec powolnego, lecz stałego ruchu cen wwyż. Ceny hurtowe większości produktów rolnych podniosły się w ciągu roku o 100%. Ceny oficjalne produktów przemysłowych na ogół utrzymano na poprzednim poziomie, jednakże podrożały silnie towary na rynku wolnym, wobec niedostatecznej podaży nawet w stosunku do zmniejszonej siły nabywczej ludności.

5. Trzyletni plan gospodarczy. Śmiało można rzec, że w chwili dokonania reformy walutowej ustrój gospodarczy Węgier nosił wszelkie znamiona ustroju kapitalistycznego. Dopiero kilka miesięcy później polityka partii robotniczych zaczęła przerabiać ten ustrój na model odmienny, walcząc z licznymi przeszkodami natury wewnętrznej i zewnętrznej. Zaczął się dopiero zarysowywać sektor państwowy, składający się z przedsiębiorstw znacjonalizowanych i wziętych pod zarząd państwa. Nie odgrywał większej roli sektor spółdzielczy, gdyż brak mu było wyraźnego oblicza i sprężystego działania. Sektor ten został zorganizowany dopiero w czasie późniejszym. Scenarizowanie znacznej części przemysłu i całego handlu hurtowego w stolicy państwa, w której mieszka ósma część całej ludności Węgier, przy niedorozwoju innych miast, jest niezmiernie charakterystyczny dla życia gospodarczego Węgier. Ośrodek dyspozycji gospodarki kapitalistycznej w postaci prywatnego wielkiego kapitału, wielkiego przemysłu i handlu hurtowego istniał w całej pełni. Zlikwidowano tylko wielką własność ziemską, lecz nie zorganizowano jeszcze ostatecznie nowego życia wsi.

Mimo to, już na początku r. 1947 zaczęto opracowywać trzyletni państwowy plan gospodarczy. W tym celu w marcu 1947 r. partie polityczne wyłoniły podkomisję, która za punkt wyjścia dla opracowania planu wzięła plany gospodarcze partii komunistycznej, partii socjalistycznej oraz narodowej partii chłopskiej.

Ostatecznie przeważało stanowisko partii robotniczych.

Uchwalona ostatecznie przez parlament ustawa o trzyletnim planie gospodarczym postanawia, że w celu przyspieszenia odbudowy gospodarczej i kulturalnej kraju, konsolidacji ustroju demokratycznego i poprawy poziomu życia ludności, należy ustanowić z dniem 1 sierpnia 1947 r. trzyletni plan gospodarczy, aby zapewnić podniesienie sił produkcyjnych, ich racjonalną eksploatację i zgodne działanie poszczególnych gałęzi produkcji. Ustanowienie planu w szczegółach powierzono rządowi, który winien powołać do życia Radę Gospodarki Planowej i Urząd planowania. Te dwie instytucje ustanowione zostały rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1947 r.

Plan gospodarczy przewiduje powiększenie dochodu narodowego do ogólnej sumy 25.705 mil. frt. Plan wzrostu dochodu narodowego w porównaniu z dochodem z roku 1938 wygląda następująco:

Rok	suma doch. w mil. frt.	indeks	indeks
1938	22 517	100	—
1946/47	14 741	65,5	100
1947/48	19 029	84,5	129,1
1948/49	22 414	99,5	152,1
1949/50	25 705	114,2	174,4

Największy wzrost dochodu narodowego przewiduje się w przemyśle, który winien dać w porównaniu z r. 1938 liczbę indeksową 145. Dla rolnictwa natomiast przewiduje się tylko indeks 70.

Plan inwestycyjny przedstawia się jak następuje (w mil. forintów):

Przeznaczenie	Suma ogół. 1947—1950	%	Podział według lat		
			1947/48	1948/49	1949/50
Rolnictwo . .	2 000	30	579,4	651	769,6
Górnictwo i przemysł .	1 745	26,5	554	599	592
Komunikacja, poczta . .	1 676	25,4	427,3	560	688,7
Budownictwo, cele socjalne i oświatowe	1 164	18,1	235,3	375	553,7
ogółem:	6 585	100	1 796	2 185	2 604

Plan produkcyjny w liczbach ogólnych przewiduje następujący wzrost produkcji w poszczególnych działach (w mil. forintów, poniżej cyfry indeksowe):

	1937/8	1947/8	1948/9	1949/50
Rolnictwo	10 434	7 545	8 375	9 430
indeks	100	72,5	80,5	90,7
Górnictwo i hutnictwo	1 153	1 229	1 370	1 545
indeks	100	106,5	118,7	133,9
Przemysł	13 557	11 933	14 702	17 164
indeks	100	88,3	108,5	127

Plan finansowy przewiduje pokrycie kosztów inwestycyjnych z następujących źródeł (w mil. frt.):

Źródło pokrycia	ogółem 3 lata	1947/8	1948/9	1949/50
Państwo i przeds. państw.	4 386,9	1 326,5	1 438,1	1 622,3
Gminy miejskie i wiejskie	1 175,6	269,6	404,3	501,7
Udział Z S R R w tow. miesz. węgiersko-radz.	151,1	42,5	53,1	55,5
Spółdzielnie	280,5	36,0	90,4	154,1
Kapitał prywatny	590,9	121,4	199,1	270,4
razem:	6 585,0	1 796,0	2 185,0	2 604,0

Tak więc lwia część inwestycji ma być pokryta z budżetu państwowego. Stosownie do wymagań planu finansowego, budżet państwowy w okresie obowiązywania trzyletniego planu gospodarczego ma się kształtować w sposób następujący:

(w mil. forintów)

Dochody	ogół. 3 lata	1947/48	1948/49	1949/50
Podatki i monopole . . .	13 190	3 840	4 350	5 000
Podatki nadzwyczajne . .	1 740	525	580	635
Pożyczki wewnętrzne . .	860	190	290	380
Nadwyżki przeds. państw.	497	122	168	207
razem:	16 287	4 677	5 388	6 222
Wydatki				
Wydatki personalne . . .	4 100	1 150	1 350	1 600
Wydatki rzeczowe bież. .	2 700	700	900	1 100
Inwestycje	4 387	1 327	1 438	1 622
Zobowiązania międzyn.	5 100	1 500	1 700	1 900
razem:	16 287	4 677	5 388	6 222

Jak widać z powyższego, węgierski plan trzyletni stawiał sobie ambitne cele, gdyż nie tylko że przewidywał bardzo szybki wzrost dochodu

Tabela III.

w milionach forintów

	Banknoty w obiegu	Natychmiast płatne zobowiąz.	Razem	Kredyty średnio- termin. na rzecz Skarbu Państwa	Kredyty gospodarcze	Kredyty pod zastaw pap. wartościow.
1 sierpnia 1946 r.	—	300,2	300,2	—	300,1	42,8
ultimo VIII. 1946 r.	355,6	146,9	502,5	—	374,3	41,9
IX. „	606,6	41,8	648,4	—	499,1	41,9
X. „	842,7	73,4	916,1	342,1	398,9	0,9
XI. „	937,2	105,4	1 042,6	342,1	456,1	—
XII. „	967,6	160,9	1 128,5	342,1	495,4	—
I. — 1947 r.	1 016,8	122,5	1 139,3	342,1	474,9	—
II. „	1 093,1	115,9	1 209,0	340,3	488,0	—
III. „	1 173,0	110,5	1 283,5	340,3	510,8	—
IV. „	1 258,2	112,0	1 370,2	340,3	576,6	—
V. „	1 407,8	78,7	1 486,5	340,1	665,6	—
VI. „	1 468,4	86,6	1 555,0	340,1	794,4	—
VII. „	1 592,2	93,4	1 685,6	340,1	920,5	—
VIII. „	1 753,7	133,3	1 887,0	340,1	1 178,0	—
IX. „	1 834,4	138,6	1 973,0	340,1	1 291,2	—
X. „	1 868,5	215,7	2 084,2	340,1	1 398,2	—
XI. „	1 829,5	320,4	2 149,9	340,1	1 485,2	—
XII. „	1 992,3	318,8	2 311,1	339,9	1 662,8	—
I. — 1948 r.	1 962,3	316,6	2 278,9	339,9	1 663,9	—
II. „	1 859,4	392,0	2 251,4	339,9	1 630,3	—

narodowego, lecz i duże obciążenie dochodu narodowego przez inwestycje oraz przez pozostałe wydatki budżetowe (bez inwestycji). W odsetkach w stosunku do dochodu narodowego daje to następujący obraz:

Przeznaczenie	1947/48	1948/49	1949/50
Inwestycje	9,51%	9,75%	10,13%
Budżet bez inwest. . .	17,63%	17,63%	17,90%
razem:	27,14%	27,38%	28,03%

nie licząc innych ciężarów publicznych. To też wykonanie tego planu wymagałoby maksymalnego wysiłku ze strony gospodarstwa węgierskiego, jak również państwowego aparatu finansowego.

6. Perspektywy stabilizacji walutowej. Narzuca się siłą rzeczy pytanie, czy reforma walutowa, przeprowadzona na Węgrzech może być uznana za ostateczną. W szczególności interesować nas musi sprawa, czy stabilizacja waluty węgierskiej jest faktem dokonanym.

Jak zaznaczyliśmy na wstępie, zbyt krótki okres czasu dzieli nas od przeprowadzenia reformy walutowej na Węgrzech, aby dać ostateczną odpowiedź na to pytanie. Nie dysponujemy ponadto pełnym materiałem statystycznym, który by nam dawał możliwość ścisłego zaobserwowania zjawisk, zachodzących zwłaszcza na węgierskim rynku kredytowym i pieniężnym w r. 1947.

Dynamikę obiegu środków pieniężnych, emitowanych przez Narodowy Bank Węgierski ilustruje załączona tabela, zawierająca również te pozycje, które głównie i bezpośrednio oddziałują na wzrost lub spadek emisji.

Oдноśne liczby wykazują, że obieg banknotów i natychmiast płatne zobowiązania razem wzięte wzrastają nieprzerwanie do końca r. 1947. Dopiero pierwsze miesiące r. 1948 wskazują lekki spadek.

Przyczyną tego nie są kredyty Narodowego Banku Węgierskiego na rzecz Skarbu węgierskiego, gdyż kredyty te od początku lekko spadają, lecz kredyty gospodarcze, udzielane z emisji na rzecz przedsiębiorstw państwowych i prywatnych.

Dla uzupełnienia obrazu należałoby uwzględnić jeszcze dynamikę pieniądza bezgotówkowego, kreowanego przez banki. Nie posiadamy tu pełnych danych, jednakże pewien obraz dają liczby, obejmujące instytucje bankowe budapeszteńskie, które należą do Centrali Instytucji Finansowych. Dane te obejmują pierwsze półrocze 1947 r.

(w mil forintów)

	Gotówka	Wkłady oszczędności.	Rachunki bieżące	Udzielone kredyty	W tym z własnych środków
31. XII. 46	■	41,2	218,0	■	181,7
31. I. 47	11,2	46,1	229,8	671,5	225,3
28. II. „	16,3	53,2	283,0	712,8	270,8
31. III. „	32,7	61,3	320,4	757,8	303,6
30. IV. „	27,0	79,6	347,7	834,8	346,0
30. VI. „	■	94,6	384,8	■	365,3

Już ten ułamkowy materiał wskazuje na to, że kredyty udzielane przez banki mają tendencję wybitnie wzrastającą. Jeżeli ponadto porównamy wysokość kredytów, udzielonych przez banki z wysokością kredytów udzielonych przez Bank Narodowy, okaże się, że waga tych kredytów jest bardzo duża. Tak np. na ultimo kwietnia 47 r. kredyty gospodarcze Banku Narodowego wynosiły 576,6 mil. frt., podczas gdy kredyty banków prywatnych ze środków własnych — 346,0 mil. frt. одноśne liczby na ultimo czerwca 1947 r. wynoszą 794,4 i 365,3 mil. frt.

Nic też dziwnego, że nawet kredyty, udzielane przez banki z własnych środków podlegały reglamentacji i tylko część tych środków mogła być używana przez banki na kredyty według własnego wyboru. Pozostała część podlegała decyzjom Międzyministerialnego komitetu kredytowego. Poza tym bankom nie wolno było udzielać kredytów handlowych.

Polityka ścieśniania kredytów musiała jednak ustępować koniecznościom życia gospodarczego, przy czym większa część kredytów inwestycyjnych była co miesiąc pokrywana z emisji.

Wzrastająca emisja musiała mieć swój wpływ inflacyjny i nie mogła pozostać bez wpływu na poziom cen. Również w r. 1947 zastosowano cały szereg środków drenażowych, a więc przymusową daninę majątkową, grę w totalizatora nie tylko przy wyścigach konnych, lecz również dla innych sportów, wprowadzono podwójny system cen na towary kartkowe, zależnie od dochodu konsumenta, wreszcie wprowadzono 20%-wy podatek luksusowy na artykuły przemysłowe. Pod pojęcie luksusu podciągnięto bardzo szeroką skalę towarów, prócz przydziałowych. Wszedł on w życie 1 grudnia 1947 r. i właściwie miał na celu zabranie na rzecz Skarbu Państwa części podwyżki cen, która dokonała się w okresie wrzesień—listopad na skutek przyczyn inflacyjnych. W tym okresie bowiem indeks cen wykazał wzrost cen hurtowych o 34,6%, a kosztów utrzymania o 51,4%. Równoległe działały skutki kłeski suszy, które wytworzyły brak podstawowych produktów aprowizacyjnych i wzrost ich cen.

Podwyżka cen żywnościowych dotyczyła również niektórych hurtowych cen oficjalnych, a w szczególności na zboże, fasolę, groch, jaja, masło, ziemniaki oraz na słomę i siano. Podniesiono też niektóre ceny detaliczne, nie tykając jednak cen chleba, mąki, mięsa, mleka i obniżając cenę smalcu i cukru.

Stosując środki drenażowe w postaci podwyższenia podatków i wprowadzenia nowych, rząd węgierski może poszczycić się wykonaniem budżetu państwowego w sposób pomyślniejszy, niż to wynikało z preliminarza. W roku budżetowym 1946/47 rzeczywiste wydatki miały wynieść 4.420,7 mil. frt., dochody zaś 4.045,9 mil. frt. Rzeczywiste wydatki budżetowe przekroczyły przewidywania o 22,8%, dochody zaś o 23,1%. W ten sposób deficyt, zamiast 8,5% kredytów, wyniósł tylko 8,2%.

Preliminarz budżetowy na rok 1947/48 zamiast deficytu przewiduje już przewyżkę dochodów nad wydatkami o 22 mil. frt. przy jednoczesnym poważnym zwiększeniu wszystkich pozycji:

	Dochody Wydatki	
	w mil. forintów	
Administracja państwowa	5.265	4.483
Przedsiębiorstwa państwowe	2.311	2.270
Inwestycje	—	800
razem:	7.576	7.554
nadwyżka		22

Zrównoważenie budżetu opiera się wyłącznie na sile płatniczej społeczeństwa, bez liczenia na jakąkolwiek pomoc zewnętrzną.

W administracji państwowej dochody Ministerstwa Skarbu przewidziano w wysokości 4.821 mil. frt. Na dochody te składają się następujące pozycje:

	w mil. frt.
Podatki bezpośrednie	1.505
Podatek obrotowy i luksusowy	1.840
Opłaty	93
Podatki spożywcze	540
Monopol Spirytusowy	200
Cła	59
Monopol Tytoniowy	517
Mennica i drukarnia państw.	29
Różne	38
	4.821

Wydatki na inwestycje wynikające z planu trzyletniego podzielono: na inwestycje rolne — 288 mil., na górnictwo i przemysł 256 mil., na komunikację — 200 mil. oraz na odbudowę i cele socjalne — 56 mil. frt.

Przy ustalaniu budżetu prelinowano dochód narodowy na 19 mlrd. frt., co stanowi 84,5% dochodu z r. 1938, zgodnie z planem trzyletnim.

Jak widzimy, udział państwa w inwestycjach na rok 1947/48 nie odpowiada planowi trzyletniemu, w którym dla udziału państwa przewidywano sumę 1.327 mil. frt. zamiast obecnie prelinowanych 800 mil. frt. Jest to dowód, że pierwotnie projektowane tempo inwestycji zostało uznane za zbyt szybkie i zagrażające równowadze budżetowej oraz stabilizacji pieniądza.

To samo spostrzeżenie można zrobić i co do innych pozycji, które odbiegają od planu trzyletniego. Np. nadwyżki z przedsiębiorstw państwowych zredukowano z 122 do 41 mil. frt. Jest to tylko urealnieniem przewidywań sprzed pół roku, zbyt optymistycznych i nie opartych na doświadczeniu.

Wolno więc przewidywać, że stabilizacja waluty węgierskiej nie zostanie w ciągu tego okresu narażona na niebezpieczeństwa od strony budżetu. Należy przypuszczać, że również i polityka

kredytowa na inwestycje z emisji pieniądza będzie prowadzona dość ostrożnie, aby nie doprowadzić do inflacji, względnie jej nie pogłębić.

Preliminarz budżetu na rok 1947/48 przedłożony został parlamentowi 14 stycznia 1948 r., a więc z dużym opóźnieniem. W lutym b.r. ujawnione zostały liczby, dotyczące wykonania tego preliminarza za pierwsze półrocze tego roku budżetowego.

Dochody za pierwsze półrocze dały 2.987 mil. frt. (preliminowano na cały rok 7.576 mil.), wydatki zaś wyniosły 2.889 mil. (preliminowano na rok 7.554 mil.), czyli w jednym i drugim wypadku mniej, niż arytmetyczną średnią preliminarza rocznego. Jednakże dochody przekroczyły wydatki o 98 mil. frt.

Inwestycje z budżetu państwowego stanowiły 312 mil. frt.

Osiągnięcie tych rezultatów było możliwe tylko dzięki przyciskaniu śruby podatkowej i bezwzględemu ściąganiu podatków. Jest jednak dowodem zdecydowanej woli rządu przeprowadzenie planu finansowego i gospodarczego w ogólności w oparciu na wewnętrzne siły narodu.

Rzecz prosta, że polityka ta jest mało popularna wśród sfer kapitalistycznych na Węgrzech, które w dalszym ciągu stanowią poważny odłam sfer gospodarczych.

W ciągu pierwszego półrocza wykonanie planu inwestycyjnego dało daleko skromniejsze liczby, niż przewidywano w planie rocznym. Plan przewidywał ogółem 1.796 mil. forintów. W pierwszym półroczu wykorzystano zaledwie 646,2 mil. frt., jednakże kwoty z miesiąca na miesiąc wzrastają. Nie posiadamy jeszcze liczb, charakteryzujących wzrost produkcji na Węgrzech i wykonania planu gospodarczego. Fragmentaryczne dane wskazują na to, że produkcja ta zwiększa się z miesiąca na miesiąc. Wobec tego należy przypuszczać, że przy ostrożnej polityce budżetowej i inwestycyjnej oraz stosowaniu, jak dotychczas, odpowiedniej polityki drenażowej, dalsza inflacja pieniężna na Węgrzech jest możliwa do uniknięcia. Tym samym możliwa jest stabilizacja pieniądza.

Sew. Żórawicki

SZKICE ROZWOJU FINANSÓW RADZIECKICH

Gospodarka socjalistyczna, w rezultacie przerwania przez masy pracujące kapitalistycznego łańcucha w jego najłabszym ogniwie (jakie w 1917 roku stanowiła Rosja carska), przestała

być tylko sferą teoretycznych dociekań a stała się formą, panującą na 1/6 części ziemskiego globu.

Nowe formy społeczno-gospodarcze ogarnęły całe życie ekonomiczne Związku Radzieckiego.

Podobnie jak i inne dziedziny również i finanse tudzież kredyt uległy tam ogromnemu przeobrażeniu. W oparciu o socjalistyczną własność środków produkcji radziecki system finansowy stał się potężną dźwignią socjalistycznego budownictwa.

W gospodarce radzieckiej, której fundamentalną podstawę stanowi planowanie procesów gospodarczych tudzież świadome posługiwanie się prawami ekonomicznymi, takie narzędzia ekonomiczne jak pieniądź czy kredyt, stanowiące w warunkach kapitalistycznych środki eksploatacji mas pracujących, ulegają daleko idącemu przekształceniu i stają się dźwigniami socjalistycznego postępu, realizowanego w interesie mas pracujących.

Pieniądź, system finansowy i kredytowy, oznaczają więc w socjalizmie i kapitalizmie zgoła różne kategorie, zgoła różny układ społecznych stosunków. Pieniądź radziecki, w miarę kształtowania się nowych stosunków, stawiał się coraz bardziej instrumentem planowania, obrotu, organizowania i kontroli zarówno radzieckiej produkcji jak i dystrybucji.

Unarodowienie ziemi, przemysłu, transportu itd. zadecydowało, że pieniądź radziecki przestał być powszechnym ekwiwalentem (jak to ma miejsce w warunkach kapitalistycznych) i został zacydowany podporządkowany zadaniom, jakie wytyczyło budownictwo socjalizmu. Dzięki objęciu przez państwo radzieckie podstawowych ośrodków gospodarki, dzięki zastosowaniu planu w produkcji i podziale dóbr materialnych, zdołano w Związku Radzieckim wyeliminować zżywość i anarchię w produkcji i zastosować świadome regulowanie rynku i cen. W tych warunkach pieniądź, będący pokapitalistycznym spadkiem zmian całkowicie w Związku Radzieckim swą istotę i stał się (na obecnym etapie socjalistycznej gospodarki) formą socjalistycznej zasady dystrybucji wedle wykonywanej pracy tudzież formą więzi i organizacji poszczególnych działów socjalistycznej produkcji.

W gospodarce socjalistycznej, planowi wytyczonemu zgodnie z tendencjami społecznego rozwoju, podporządkowany został całości kształt życia gospodarczego. Planem ogarnięte są tam nie tylko produkcja i inwestycje, ale także finanse i kredyt, przy czym plan finansowy odgrywa w warunkach radzieckich niezmiernie doniosłą rolę. Radziecki plan finansowy ogarnia nie tylko budżet państwowy (zarówno związkowy jak i republikańskie), ale nadto poszczególne plany fi-

sowania przemysłu, rolnictwa, transportu itd. jak i plan kredytowy i kasowy.

Stosowany w Związku Radzieckim plan finansowy pozwala, dzięki swemu zasięgowi, nie tylko na uchwycenie zachodzących w gospodarce radzieckiej zmian, ale nadto daje całkowitą możliwość zarówno przeglądu środków niezbędnych dla pokrycia potrzeb jak i określenia stosunku między inwestycjami a konsumcją. Plan finansowy radziecki umożliwia realizację planów inwestycyjnych tudzież rozdział inwestycji pomiędzy poszczególne gałęzie produkcji.

Oczywista — jak i wszelkie inne formy gospodarcze socjalistycznej formacji tak i w dziedzinie finansów formy współcześnie działające nie zrodziły się od razu w dojrzałej postaci. Proletariat bowiem biorąc władzę w swe ręce znajdował się w dobie rewolucji listopadowej w zgoła innej sytuacji niż ongiś burżuazja w dobie upadającego feudalizmu. Podczas gdy burżuazji starczyło swego czasu tylko uchwycić władzę polityczną i dostosować ją do istniejących już w formie chylącej się do upadku formacji feudalnej elementów gospodarki kapitalistycznej, to proletariat zdobywając władzę polityczną stawiał przed zupełnie nowymi zadaniami, które wymagały stworzenia zupełnie nowej socjalistycznej ekonomiki.

Unarodowienie banków, kolejnictwa, handlu zagranicznego, floty handlowej tudzież całego wielkiego przemysłu stwarzało dopiero przesłanki dla rozwoju nowych form socjalistycznego bytowania.

Budownictwo nowej socjalistycznej rzeczywistości, diametralnie różniące się od wszystkich poprzednich formacji społeczno-gospodarczych nakazywało tworzenie nowych elementów gospodarowania.

Wodzowie rewolucji listopadowej zdawali sobie jednak doskonale sprawę z tego, że szereg pozostałości kapitalistycznego systemu przy zmianie ich wektora kierunkowego będzie mogło być użytych w interesie socjalizmu. Teoretycy marksizmu widzieli jasno i wyraźnie, że nową politykę gospodarczą trzeba będzie, zwłaszcza w pierwszym etapie realizować przy pomocy narzędzi i instytucji wydartych kapitalistycznemu systemowi. Do takich narzędzi zaliczali w pierwszym rządzie pieniądź, banki i kredyt. Lenin i Stalin byli przeświadczeni, że odpowiednia polityka finansowa będzie stanowić nie tylko dźwignię w utrwaleniu władzy radzieckiej, ale nadto skuteczny środek przy budowaniu socjalizmu.

„Pieniądz — pisał Lenin (Pisma t. XXIV) — to skrzep społecznego bogactwa, skrzep pracy społecznej... pieniądz — to resztką wczorajszej eksploatacji... Czyż można go unicestwić od razu? Nie... Trzeba bardzo wielu technicznych i, co trudniejsze i ważniejsze, organizacyjnych zdobyczy, by unicestwić pieniądz“.

Wytyczne dla polityki finansowej władzy radzieckiej zostały sformułowane przez Lenina już w jego słynnych „Tezach kwietniowych“. Wytyczne te zostały też zaaprobowane przez VI Zjazd Partii w sierpniu 1917 roku. Nakreślona podówczas linia przewidywała zaniechanie dalszej emisji pieniędzy papierowych (których Rząd Tymczasowy nie przestawał wypuszczać w wielkiej ilości), zaniechanie spłat długów państwowych (z uwzględnieniem jednakże interesów drobnych subskrybentów), przekształcenie całego systemu podatkowego drogą wprowadzenia podatku majątkowego, podatku od wojennego wzbogacenia, podatków pośrednich od przedmiotów luksusowych, tudzież drogą reform w zakresie podatku dochodowego.

Znalazłszy się w listopadzie 1917 r. u władzy bolszewicka partia i organy radzieckie przystąpiły do realizowania wytkniętego programu. Nie było to rzeczą bynajmniej łatwą. Rosja carska i Rząd Tymczasowy pozostawiły władzy radzieckiej kolosalne wewnętrzne i zewnętrzne zadłużenie, całkowicie zdeorganizowany obrót pieniężny i całkowicie poderwany kredyt. Masa obiegu pieniężnego, która na ultimo grudnia 1913 roku wynosiła 1.665 mil. rubli, wzrosła na ultimo października 1917 roku do 19.557 mil. rubli. Pod koniec 1917 roku siła nabywcza rubla nie przekraczała już 6—7 kopiejek przedwojennych.

Anulowanie długów zagranicznych stwarzało w tych warunkach młodemu państwu radzieckiemu nieco dłuższy oddech i przekreślało przede wszystkim bezpośrednią zależność ekonomiczną od zagranicy, ale skazywało jednocześnie budujący się od podstaw socjalizm w Rosji wyłącznie na własne, szczupłe jeszcze podówczas siły.

Już na tym pierwszym etapie tworzenia się nowej radzieckiej rzeczywistości uznano za jedno z najważniejszych zadań w dziedzinie gospodarczej zaprowadzenie możliwie ścisłej ewidencji tego, co produkuje gospodarstwo narodowe tudzież kontroli nad użytkowaniem wyrabianych produktów.

W tych warunkach banki, stanowiące nerw życia gospodarczego, zostają unarodowione.

Instytucje bankowe stają się monopolem państwa. Następuje rewizja safesów i depozytów oraz i ich konfiskata. Zostaje zapoczątkowany w grudniu 1917 proces scalania banków w jeden Bank Ludowy. (Proces ten zostaje nota bene zakończony dopiero w 1919 roku).

Działano tu wyraźnie w myśl wskazań Lenina, że:

„... Bez wielkich banków socjalizm nie da się zrealizować. Wielkie banki — jak pisał Lenin (Pisma t. XXI) — to właśnie ten „aparat państwowy“, który potrzebny nam jest dla realizacji socjalizmu i który bierzemy w gotowym stanie rzeczy od kapitalizmu. Naszym zadaniem będzie odciąć tylko to, co czyni ten wspaniały aparat zwyrodniałym, by uczynić go jeszcze potężniejszym, demokratyczniejszym i jeszcze bardziej wszechogarniającym. Ilość przejdzie w jakość. Jedyny, największy z największych bank państwowy, z oddziałami w każdym powiecie przy każdej fabryce to już 9/10 socjalistycznego aparatu. To powszechno-państwowa rachunkowość, powszechno-państwowy obrachunek produkcji i dystrybucji wytworów — to coś w rodzaju, jak gdyby, szkieletu socjalistycznego społeczeństwa“.

Przeprowadzona przez władzę radziecką nacjonalizacja ziemi zlikwidowała jednocześnie rzecz prosta wszelakie formy hipotecznego kredytu.

Radykalne posunięcia przedsięwzięte przez władzę radziecką i pierwsze kroki na drodze budownictwa socjalistycznego zmierzały więc zdecydowanie do usanowania stosunków gospodarczych. Wprowadzenie ograniczeń w dziedzinie obrotu pieniężnego (zarówno gotówkowego jak i na rachunkach bieżących), zorganizowanie specjalnych komitetów obrachunkowo-pożyczkowych, a wreszcie 10 miliardowa kontrybucja, nałożona na klasy posiadające, zmierzały do uporządkowania rozprzężonych finansów i położenia pierwszych fundamentów pod budowę nowego aparatu finansowego.

Wojna domowa, narzucona władzy radzieckiej przez białą reakcję, blokada i zbrojna interwencja 21 państw, zmusiły jednak państwo radzieckie do zmiany zapoczątkowanych zabiegów i przestawienia życia całego kraju na tory gospodarki wojennej.

Racjonalne budownictwo nowych form socjalistycznych musiało w znacznej mierze zostać podporządkowane nakazom chwili. W sytuacji, jaka wytworzyła się w rezultacie wojny domo-

wej, staje się koniecznością wprowadzenie monopolu na handel zbożem, zastosowanie przymusu pracy, systemu kartkowego zaopatrującego ludność w produkty w naturze, a wreszcie przejście do systemu zaopatrywania fabryk w surowiec na zasadach dostaw wojskowych.

W rezultacie tych zabiegów na terenie Rosji następuje daleko posunięta naturalizacja stosunków gospodarczych. Poczynają obowiązywać nie tylko ceny sztywne na wszystkie artykuły, ale nadto coraz częściej pojawia się bezpośrednia wymiana w naturze produktów między miastem a wsią. Pomimo jednak tej naturalizacji stosunków, przy ciągle rosnącym deficycie skarbowym (w związku z wydatkami wojennymi) zapotrzebowanie pieniężne wzrasta niepomniernie. Od lipca 1918 do lipca 1921 masa pieniężna wzrasta 54-krotnie.

Budżet okresu wojennego 1918—1920 stanowi w gruncie rzeczy plan dochodów i wydatków państwowych, realizowanych jedynie przy pomocy emisji papierowych pieniędzy. W tych warunkach, w związku z koniecznością przedstawienia wszelkich operacji kredytowych na bezpośrednie budżetowe finansowanie, 19 stycznia 1920 zostaje zlikwidowany Bank Ludowy, a jego funkcje przejmuje Narkomfin (Ludowy Komisariat Finansów). Dalsze trudności związane z gospodarką wojenną powodują zniesienie w lutym 1921 wszelakich podatków pieniężnych i zastąpienia ich tzw. „prodrozwiorstką“.

Jest rzeczą zupełnie zrozumiałą, że w tych straszliwych warunkach wojny domowej i zagranicznej interwencji, w warunkach zniszczeń i głodu, młode państwo radzieckie nie było w stanie realizować wysuwanych w chwili przejęcia władzy postulatów w dziedzinie finansowej i skarbowej. Miejsce normalnej gospodarki pokojowej zajął niepodzielnie tzw. komunizm wojenny. Dopiero likwidacja zbrojnej interwencji obcej umożliwiła rekonwersję gospodarki radzieckiej na tory pokojowe i ponowne podjęcie nakreślonych zadań.

Zapoczątkowana rekonwersja natrafia jednakże na niezmiernie trudne warunki. Produkcja rolna wynosi w tym czasie bowiem zaledwie połowę a produkcja przemysłowa zaledwie siódmą część produkcji przedwojennej.

Życie domaga się więc nakreślenia nowych wytycznych działania. Zostaje wypracowana nowa linia generalna gospodarczej odbudowy, zwana powszechnie „Nową Ekonomiczną Polityką (NEP)”. Wytyczne wypracowane na X Zjeździe Partii zostają rozwinięte na XI Zjeździe Partii

i zapoczątkowana wiosną 1921 roku nowa polityka ekonomiczna rozpoczyna likwidację „naturalnych” stosunków, jakie zapanowały w dziedzinie wymiany w dobie komunizmu wojennego. Rozpoczyna się walka z postępującą deprecjacją waluty, zostają podjęte próby stabilizacji rubla i realizacji bezdeficytowego budżetu. Zapoczątkowana polityka znosi rekwizycje zbożowe i zastępuje je podatkiem w naturze, jednocześnie zostaje przywrócona wymiana pieniężna między miastem a wsią.

W nowo zaistniałych warunkach powstaje znowu zagadnienie opanowania rynkiem i obiegiem pieniężnym przy pomocy normalnych metod gospodarczych. W październiku 1921 WCIK dekretem „O zabiegach w celu uporządkowania gospodarki finansowej” zapoczątkowuje akcję stabilizacji waluty. Zostaje zorganizowany na nowo Bank Państwowy z kapitałem 2.000 miliardów rubli (co w ówczesnej relacji równało się 50 mil. rubli w złocie). Zadania, jakie zostają postawione Bankowi Państwowemu, wiążą się bezpośrednio z koniecznością rozwoju przemysłu, rolnictwa, wymianą towarową, koniecznością koncentracji kapitałów, ustaleniem prawidłowego obiegu, organizacją rozrachunku dla uspołecznionego sektora produkcji tudzież kontrolą przy pomocy rubla wszystkich planów i ich realizacji.

W listopadzie 1921 zostają emitowane nowe znaki pieniężne w relacji 1 nowy rubel = 10.000 starych. Mimo jednakże zapoczątkowanych zabiegów sanowania waluty ceny nie ulegają stabilizacji i w październiku 1922 zachodzi konieczność wymiany ponownej pieniądza w relacji 1 rubel nowy = 100.000 poprzednich czyli 1.000.000 dawnych.

Tym niemniej, zapoczątkowana batalia na odcinku finansowym wydaje swe owoce.

W roku 1922 następuje emisja nowej waluty — czerwoniców. Emisja czerwoniców zapoczątkowuje faktyczną stabilizację. Nowa reforma walutowa przewidywała częściowe pokrycie czerwonicą w złocie. Czerwonce, jako bilety bankowe miały za zadanie obsługę obrotu przemysłowo-towarowego, nie szły więc na pokrycie budżetowego deficytu. 25% pokrycia dla nich stanowił kruszec szlachetny tudzież waluta obca o trwałym pokryciu — resztę zaś dające się łatwo zrealizować towary tudzież krótkoterminowe weksle i zobowiązania.

W rezultacie przeprowadzonej reformy walutowej ceny poczęły się tym razem stabilizować mniej więcej na poziomie 1914 roku. W obiegu

pozostały jednakże jeszcze w znacznej ilości tzw. „sowznaki“, które deprecjonowały się w dalszym ciągu. Reforma walutowa, chociaż zakończona dopiero w 1924 roku, pozwoliła na stworzenie nowego systemu kredytowego.

W latach 1922—1924 przystąpiono też, wobec słabej jeszcze sieci oddziałów Banku Państwowego, do organizacji banków specjalnych, jako instytucji pomocniczych, których zadaniem miała być obsługa poszczególnych gałęzi produkcji, jakkolwiek zachowano dominującą rolę Banku Państwowego, to jednak rozgraniczenie kompetencji nie było ścisłe, wszystkie bowiem banki w tym etapie rozwoju udzielały jeszcze zarówno krótko- jak i długoterminowego kredytu.

W roku 1922 powstaje Bank Kooperatywny Spożywców, bank dla spraw przemysłu (Prombank), bank dla finansowania handlu zagranicznego (Roskombank), przekształcony w 1924 roku w (Wniesztorgbank), w 1924 bank dla spraw elektryfikacji kraju (Elektrobank), w 1925 Centralny Bank Gospodarstw Komunalnych itd.

W ciągu całego okresu odbudowy wzrasta w związku z tym bardzo szybko akcja kredytowa banków. Wzrost kredytu wyprzedza w tym czasie nawet znacznie wzrost produkcji przemysłowej i obrotu towarowego. Zwłaszcza handel państwowy i spółdzielczy znajduje w kredycie mocne oparcie dla walki z sektorem prywatno-kapitalistycznym (NEP wysuwał zadanie przezwyciężenia resztek kapitalizmu w myśl zasady „kto kogo“). Dla wykonania zadań system radzieckich banków musiał zmobilizować ogromne zasoby. Na wkładach i rachunkach bieżących na dzień 1 października 1925 znajdowało się już w posiadaniu banków 1.246 miliardów rubli, gdy ich fundusze własne wynosiły tylko około 642 mlrd.

Wraz z emisją czerwonońców rozpoczyna się, w miejsce stosowanych dotąd dyrektyw, planowanie bankowych kredytów. Reforma pieniężna okazała się walnym zwycięstwem władzy radzieckiej nad rynkowym żywiołem. Jakkolwiek przez jakiś jeszcze czas zostaje zachowany także i kredyt towarowy to w zasadzie potrzeba środków obrotowych zostaje rozwiązana w poszczególnych przedsiębiorstwach uspołecznionych w drodze kredytu bankowego.

W lutym 1924 wypuszczone zostają też nowe bilety skarbowe, a w lipcu tegoż roku zostają wycofane całkowicie dawne „sowznaki“. Dla biletów skarbowych zostaje przyjęta relacja 1 czer-

woniec = 10 rublom, a skarb państwa i wszystkie banki poczynają przyjmować nowe bilety skarbowe bez ograniczeń.

Życie gospodarcze wraca zdecydowanie do równowagi a tempo rozwoju gospodarki radzieckiej wykazuje już na tym etapie wyższość nad formami kapitalistycznego gospodarowania.

XIV Zjazd Partii w grudniu 1925 bierze w tych warunkach zdecydowany kurs na uprzemysłowienie kraju. Wymaga to oczywiście dalszej mobilizacji zasobów pieniężnych, a tym samym i wzmożenia roli banków w procesie akumulacji. Banki radzieckie wywiązują się w zupełności z postawionego im zadania niezbędnej kumulacji środków na inwestycje w ciężkim przemyśle tudzież rozszerzenia środków obrotowych rozwijającej się coraz szybciej gospodarki.

Głębokie przemiany w ekonomice kraju pociągają za sobą zmiany i w sposobie dotychczasowego kredytowania.

W pierwszym okresie NEPu, gdy plan państwowy nie ogarniał jeszcze całej gospodarki narodowej, a w obrocie towarowym znaczne miejsce zajmował także kapitał prywatny, dla krążenia towarów kredyt towarowy posiadał doniosłe znaczenie. Dzięki kredytowi towarowemu przemysł uspołeczniony mógł skutecznie wywierać swój wpływ na kierunek towarowego strumienia i przyspieszenie obrotu towarowego w handlu.

Kredyt towarowy udzielany handlowi przez przemysł opierał się jednakże w gruncie rzeczy na kredycie bankowym, gdyż ostateczne saldo zadłużenia przemysłu w zakresie kredytu towarowego pokrywane było w zasadzie z rachunku kredytu bankowego. Stale postępujący wzrost planowości w radzieckiej gospodarce narodowej uwydatnił dość szybko ujemne strony pośredniego kredytowania obrotów towarowych. Rola regulująca banków przy tym sposobie kredytowania malała, hamując racjonalne planowanie kredytów. W warunkach planowej gospodarki bank powinien bowiem wiedzieć również, na jakie cele kredyt został rozchodowany. To też reformy z 1930 i 1931 roku likwidują całkowicie kredyt towarowy i automatyzm w kredytowaniu. W sektorze uspołecznionym zostaje wprowadzony podatek od obrotu i odliczenia z zysków, jednocześnie zaś poszczególne przedsiębiorstwa zostają wyposażone we własne środki obrotowe. Akcja kredytowa, po dokonanej reformie, wzrasta jeszcze bardziej. Rola Banku Państwowego w dziedzinie rozwoju obrotu towarowego poczęła w związku z tym również bardzo szybko wzrastać.

W czerwcu 1935 roku przyjęto ustawę o kredytowaniu kołchozów.

W realizacji tezy Marksa, że „...system kredytowy będzie mocną dźwignią w okresie przejścia od kapitalistycznego sposobu wytwarzania do wytwarzania opartego na stowarzyszonej pracy — ale tylko jako jeden z elementów w związku z innymi organicznymi zmianami w samym sposobie wytwarzania” (Kapitał), finanse i kredyt radziecki zostały od samego początku mocno oparte o ześrodkowane w ręku państwa i kolektywów zasadnicze środki produkcji i tylko temu przypisać należy wspaniałe wyniki, jakimi radziecki system finansowy i kredytowy mogą się poszczycić.

Jakkolwiek więc współczesny system radziecki finansowy i kredytowy jest rezultatem wieloletnich doświadczeń i przeobrażeń, to jednakże zarówno dzisiaj jak i w swym zaraniu zawsze opierał się on na dwóch podstawowych filarach — na społecznej własności środków produkcji i planowaniu. System radziecki nie był nadto nigdy oderwany od swego społecznego podglebia i w każdym etapie swego rozwoju był funkcjonalnie sprzęgnięty z celami, jakie w danym okresie wytyczał plan i idea socjalistycznego budownictwa.

Dzisiaj zasadniczym punktem styku radzieckiego systemu finansowego z gospodarką jest niewątpliwie pieniężna akumulacja, dokonująca się przede wszystkim w procesie wytwórczym. Wciągając zakumulowane zasoby w tryby finansowego systemu państwo radzieckie uzyskuje możliwość odpowiedniej dystrybucji sum pieniężnych pomiędzy poszczególne działy produkcji i poszczególne rejony Z.S.R.R., zgodnie z ustalonym planem.

Ponieważ w warunkach radzieckich produkt społeczny jest wytwarzany i przechodzi do obiegu w postaci towarowej, wydatki, związane z koniecznością opłacania środków produkcji jak i siły roboczej zostają skompensowane ekwiwalentem pieniężnym, uzyskiwanym ze sprzedaży wyprodukowanych na rynek towarów. W ekwiwalencie tym mieszczą się oczywiście również i wartości, reprezentujące wytworzony w procesie wytwórczym produkt dodatkowy. Powstające w ten sposób z realizacji towarów zasoby pieniężne stają się z kolei przedmiotem planowej dystrybucji. Jakkolwiek w system radzieckich finansów zostają wciągnięte częściowo również i dochody pieniężne społeczeństwa, to jednak zasadniczym źródłem radzieckich finansów pozostają przede wszystkim dochody i zakumulowane zasoby przedsiębiorstw i organizacji.

Radziecki system finansowy zbiera i rozdziela te zasoby tudzież reguluje obieg pieniężny. Stanowi więc w rezultacie jedną z podstawowych metod kierowania życiem gospodarczym kraju tudzież najpoważniejsze ogniwo socjalistycznej reprodukcji.

Doniosłą rolę odgrywa przy tym ustalona odgórnie cena towarów, która zawiera w sobie z reguły koszty własne i pieniężną akumulację. (Przedsiębiorstwa radzieckie oparte są obecnie o zasadę rachunku gospodarczej opłacalności. Każde radzieckie przedsiębiorstwo otrzymuje w tym celu do swego rozporządzenia określone planem zasoby, które winny zabezpieczyć mu, przy racjonalnej gospodarce, wypełnienie nakreślonych planem zadań produkcyjnych. Zasoby potrzebne dla dalszego rozwoju przedsiębiorstwo radzieckie tworzy z reguły samo na bazie własnej rentowności).

Dla radzieckiego systemu charakterystyczne jest też dzisiaj scentralizowane wykorzystywanie funduszu amortyzacyjnego, tworzącego się w poszczególnych przedsiębiorstwach.

W warunkach radzieckich plan finansowy organizuje krążenie środków pieniężnych i zabezpiecza przyspieszenie zarówno produkcji towarów jak i ich ruch w kierunku konsumenta.

W zależności od normatywów i przeciętnego dziennego zapotrzebowania danych gałęzi produkcji na poszczególne rodzaje surowca zostały dla radzieckich przedsiębiorstw szczegółowo opracowane środki obrotowe i rodzaje nieodzownych do produkcji zapasów, tym niemniej jednak w poszczególnych przedsiębiorstwach powstaje co pewien czas nieuchronnie zapotrzebowanie na kredyt.

Charakter i funkcje socjalistycznego kredytu różnią się jednakże z gruntu od charakteru i funkcji kredytu w warunkach kapitalistycznych. Podczas gdy w warunkach kapitalistycznych centralizacja i przemieszczenie kapitałów pieniężnych dokonuje się przy pomocy kredytu, który stanowi *sui generis* postać obrotu kapitału pożyczkowego, w warunkach radzieckich, gdzie nie ma kapitału pożyczkowego, kredyt stanowi jedną z postaci planowego krążenia środków w procesie socjalistycznej reprodukcji. Kołobieg środków przedsiębiorstw socjalistycznych związany jest w warunkach radzieckich ze stałym czasowym wyswobodzaniem się zasobów pieniężnych. U podstaw tego wyswobodzania się zasobów leży produkcja i obrót społecznego produktu, jako towaru. Środki obrotowe przedsiębiorstw systematycznie wyswobodzają się w formie pieniężnej na krótki czas,

odpowiadający okresowi ich pełnego obrotu, by przybrać znów formę materiałową elementów produkcji. Stwarza to możliwość stosowania specyficznych form kontroli nad szybkością obrotu w poszczególnych fazach produkcji i obiegu. Państwo radzieckie wykorzystuje więc kredyt, będący również niewątpliwie pokapitalistycznym spadkiem, w charakterze ważnego narzędzia organizacji planowego krążenia środków w procesie produkcji. Kredyt w warunkach radzieckich jest ważną formą kontroli przy pomocy rubla nad tokiem wykonywania planów produkcji, obiegu towarowego, planu finansowego oraz narastania akumulacji pieniężnej.

Bank Państwowy w Z.S.R.R. wydaje przedsiębiorstwom pożyczki tylko na określone cele i to w granicach planowanych norm i terminów.

Finansowanie budżetowe jest w współczesnych warunkach radzieckich zsynchronizowane z finansowaniem bankowym. Zasadniczym ogniwem radzieckiego systemu finansowego jest budżet państwowy, z którego pokrywane są ważniejsze wydatki państwa. Budżet radziecki akumulował przed wojną 9/10 pieniężnych nagromadzeń uspołecznionej gospodarki. Kasowe wykonanie budżetu realizuje Bank Państwowy. Bank Państwowy jest w warunkach radzieckich kasowym i rozliczeniowym ośrodkiem radzieckiej gospodarki i źródłem krótkoterminowych pożyczek. Obroty na rachunkach Banku Państwowego odzwierciedlają płatności pomiędzy poszczególnymi organami gospodarki, płatności odpowiadające przemieszczaniu się produkcji. Nadto obroty na rachunkach Banku Państwowego odzwierciedlają tworzenie się nagromadzeń i ich rozdział po przez system budżetu państwowego tudzież wewnątrz poszczególnych gałęzi produkcji, a wreszcie wypłatę pieniężnych dochodów pracujących i wydatkowanie tych dochodów na opłatę towarów i usług. Bank Państwowy w Z. S. S. R. jest więc niejako centralną buchalterią socjalistycznego społeczeństwa.

Mechanizm bankowy w warunkach radzieckich uzupełnia więc budżet pozwalając na pełniejsze wciąganie zasobów społecznych w planową dystrybucję.

Również w okresie drugiej wojny światowej budżet i kredyt radziecki odegrały rolę mocnej dźwigni mobilizującej środki i redystrybucję w interesie wojny obronnej. Niezależnie od wzmożenia emisji, przekraczającej zapotrzebowanie obrotu towarowego, gospodarka pieniężna w oparciu o sztywne ceny pozostała względnie stałą.

W czasie wojny budżet i kredyt redystrybowały środki dla finansowania wydatków wojennych, mobilizując dochody bieżące i częściowo nagromadzenia przedwojenne, tudzież realizowały kontrolę produkcji i dystrybucji zgodnie z potrzebami wojennej gospodarki. Ciekawą ilustrację stanowią tu następujące cyfry: Dochody w budżecie z 180 mlrd. spadły na 165 (1940), w 1942 nawet na 108 mlrd. W tym samym jednakże czasie wpływy skarbowe od obywateli wzrosły z 19 mlrd. w 1940 do 44,7 mlrd. w 1942. Wydatki budżetowe wzmożyły się z 174,3 w 1940 do 182,5 w 1942. W roku 1943 dochody wzrosły do 202,7 zaś wydatki do 210 mlrd. rb. Różnica została pokryta emisją. W trakcie wojny dysproporcja między dochodami a wydatkami uległa likwidacji, a w 1944 została całkowicie zlikwidowana.

W pierwszych latach wojny pokrywano niedobory z rezerw. Od 1943 r. rozpoczyna się, wraz ze wzrostem gospodarki wojennej, wzrost kredytów. Jakkolwiek, dzięki sztywnym cenom na artykuły pierwszej potrzeby i na środki produkcji, dzięki centralizacji zasobów materiałowych podporządkowanych planom i wyłączających działanie podaży i popytu, dzięki skupieniu podstawowych towarów żywnościowych w ręku państwa, zdołano utrzymać względną stałość waluty, tym niemniej w obiegu znalazło się pieniędzy więcej niż to było nieodzowne dla towarowego obiegu, a w rezultacie w pewnej mierze obniżyło siłę nabywczą rubla. W czasie wojny obieg pieniężny wzrósł 2,4 razy. Ale i w czasie wojny radziecki pieniądz nie przestał być instrumentem kontroli nad produkcją i dystrybucją.

Rekonwersja na tory pokojowe pociągnęła za sobą konieczność nowych zabiegów. Zadania powojennego rozwoju wiążą się z odbudową i rozbudową. System finansowy stanowi i tym razem mocną dźwignię dla gospodarki socjalistycznej.

14 grudnia 1947 została przeprowadzona jednocześnie ze zniesieniem systemu kartkowego reforma pieniężna. Szybkie przestawienie na tory pokojowe i związany z tym wzrost masy towarowej umożliwiły obniżkę cen, ale znaczna masa pieniędzy w obrocie stwarzała kosztem szerokich mas premię dla elementów spekulacyjnych. Reforma walutowa pozwoliła zapobiec tym konsekwencjom. Reforma ta pozwoliła na przejście do stałej waluty i umożliwiła Z.S.R.R. pierwszemu na wkroczenie na drogę zupełnej stabilizacji życia gospodarczego i wydatnej poprawy sytuacji mas pracujących.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA ZA STYCZEŃ I LUTY 1948 r.

W miesiącu styczniu rb. ukazały się następujące ważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo - gospodarczego:

1. Ustawa skarbowa z dnia 3 grudnia 1947 r. na okres od 1.I.48 do 31.XII.48 r. — Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1.

Ustawa upoważnia Rząd do czynienia wydatków bieżących do kwoty 277.645.407.000 zł. Dochody bieżące przewidziane w kwocie 317.444.150.000 zł. mają być użyte na pokrycie powyższych wydatków bieżących, w pozostałej zaś części 39.798.743.000 zł., stanowiącej nadwyżkę budżetu bieżącego, przeznaczone są na pokrycie wydatków inwestycyjnych. Odnośnie budżetu majątkowego na rok bieżący, Rząd został upoważniony do czynienia wydatków majątkowych do kwoty 47.603.743.000 zł., w tym na obsługę długów państwowych oraz udziałów w bankach do kwoty 5.300.000.000 zł, na wydatki zaś inwestycyjne, stanowiące część państwowego planu inwestycyjnego na rok 1948 w kwocie 42.303.743.000 zł. Na pokrycie powyższych wydatków majątkowych przeznaczona jest nadwyżka budżetu bieżącego oraz dochody majątkowe w kwocie 8 mld. zł.

Kredyty budżetowe otwierane są przez Ministra Skarbu miesięcznie lub kwartalnie. Dotacje i subwencje mogą być wypłacane wyłącznie z budżetu administracji. Jednostki gospodarcze państwowe pozabudżetowe, władne są wypłacać dotacje i subwencje jedynie w granicach przewidzianych w ich planach finansowych. Wzajemne dotowanie się instytucji państwowych objętych budżetem nie jest dozwolone.

W myśl omawianej ustawy, utworzenie nowej instytucji, przedsiębiorstwa czy zakładu, lub uchwalenie nowego przepisu prawnego, powodującego wydatki dla Skarbu lub zawarcie umowy powodującej wydatki ze Skarbu Państwa, może mieć miejsce tylko po uprzedniej ocenie zamierzenia ze strony budżetowej i po uprzednim ustaleniu źródła pokrycia wydatku. Liczba funkcjonariuszów zatrudnionych w administracji państwowej nie może przekraczać ilości etatów osobowych ustalonych w załączniku ustawy, która wszakże przewiduje rezerwę 3 tys. etatów, które mogą być ewentualnie obsadzone na rzecz resortów, na jakie nowe przepisy prawne nałożą nowe zadania lub w przypadku, kiedy zwiększenie etatów może spowodować wydatne zwiększenie dochodów państwowych.

Kredyt na rachunku otwartym w Narodowym Banku Polskim (art. 32 dekretu o Narodowym Banku Polskim z dnia 15.I.1945 r.) stanowi do wysokości 13 mld. zł. kredyt bezprocentowy, powyżej zaś tej sumy kredyt oprocentowany. Wysokość powyższego oprocentowania ustala Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu.

Przedsiębiorstwa państwowe nierozliczające się ze Skarbem Państwa w ramach grupy B budżetu, mają rozliczać się z nim za pośrednictwem gospodarczych rachunków budżetowych. W tym zakresie Minister Skarbu został upoważniony do otwarcia dla poszczególnych części budżetu rachunków gospodarczych:

- a) rachunku amortyzacyjnego i rachunku inwestycyjnego w B.G.K.,
- b) rachunku sum obrotowych i rachunku różnic cen w Narodowym Banku Polskim.

Na rachunkach amortyzacyjnych mają być gromadzone określone części sum przypadających z tytułu amortyzacji w przedsiębiorstwach państwowych, zaś na rachunkach inwestycyjnych pozostała część amortyzacji tych przedsiębiorstw. Na rachunkach natomiast sum obrotowych gromadzone być mają nadwyżki własnych środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych, na rachunkach zaś różnic cen — różnice między cenami rozliczeniowymi a efektywnymi.

W myśl omawianej ustawy Minister Skarbu władny jest wyposażyć Bank Gospodarstwa Krajowego w prawo pokrywania z rachunków amortyzacyjnych wydatków przedsiębiorstw, związanych z nabywaniem sprzętu, inwentarza podlegającego zarachowaniu do majątku stałego oraz wydatków związanych z kapitalnym remontem obiektów majątku stałego, zgodnie z państwowym planem inwestycyjnym na rok 1948.

Ponadto Minister Skarbu został upoważniony do zarachowania w roku bieżącym — 10% wpływów z podatku dochodowego, przypadającego od przedsiębiorstw państwowych, finansowanych bezpośrednio przez Narodowy Bank Polski, na dochody budżetowe, resztę zaś na rachunek sum obrotowych właściwych zjednoczeń i centralnych zarządów.

Wreszcie nadwyżki na rachunkach sum obrotowych oraz rachunkach różnic cen, powstałe po dokonaniu przeniesień przewidzianych w niniejszej ustawie, mają być z końcem roku przenoszone na rachunek inwestycyjny w Banku Gospodarstwa Krajowego.

2. Ustawa z dnia 30 grudnia 1947 r. o zmianie ustawy z dnia 3 lipca 1947 r. o państwowym planie inwestycyjnym na rok 1947 — Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 14.

Nowela powyższa zwiększa ogólną wartość inwestycji objętych powyższym planem o 6 mlrd. zł. Ważnym również jest zmiana tekstu art. 6 ustawy z dnia 3 lipca 1947 r., który obecnie otrzymał następujące brzmienie: „art. 6. 1. Rodzaje nakładów nieobjęte niniejszym planem szczegółowym stanowią nowe inwestycje lub roboty, do których mają zastosowanie art. 15 i 18 dekretu z dnia 25 czerwca 1946 r. o państwowym planie inwestycyjnym (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 200) z tym, iż przewidziane w art. 15 powyższego dekretu uprawnienie Rady Ministrów do włączenia do planu szczegółowego nowych inwestycji, podwyższa się do 20% ogólnej kwoty planu.

2. W przypadku zastosowania przez Radę Ministrów przewidzianych w ustępie 1 uprawnień, podwyżkę ogólnej kwoty planu rozkłada się pomiędzy kredyty skarbowe i bankowe oraz środki własne inwestorów, w stosunku proporcjonalnym do udziału tych grup kredytów w ogólnej kwocie planu. Kwoty środków własnych mogą być powiększone w granicach uchwalonej podwyżki tylko o taki procent, w jakim równocześnie nie zostaną uzyskane kwoty podwyżki kredytów skarbowych bądź bankowych, bądź jednych i drugich łącznie“.

3. Ustawa z dnia 30 grudnia 1947 r. o prowizorium państwowego planu inwestycyjnego na okres od I.I. do 31.III.1948 r. — Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 15.

Na okres prowizorium, do czasu uchwalenia przez sejm państwowego planu inwestycyjnego na rok bieżący, Rząd upoważniony został do poczynienia wydatków inwestycyjnych ze środków Skarbu Państwa i z kredytów bankowych w granicach do 27,5 mlrd. zł oraz do zaliczenia na poczet kosztów inwestycyjnych, objętych planem środków własnych inwestorów o charakterze publiczno = prawnym, do kwoty 8 mlrd. zł.

4. Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 16 stycznia 1948 r. o przejściowym powierzeniu pracodawcom wypłat zasiłków rodzinnych — Dz. U. R. P. Nr 4, poz. 32.

Mamy tu do czynienia z rozporządzeniem wykonawczym do dekretu z dnia 28 października 1947 r. o ubezpieczeniu rodzinnym (Dz. U. R. P. Nr. 66, poz. 414).

Wypłaty zasiłków rodzinnych pracownikom, za których składki ubezpieczeniowe są wymierzone na podstawie deklaracji lub opłacane centralnie powierza się przejściowo pracodawcom, zatrudniającym pracowników, podlegających ubezpieczeniu na wypadek choroby i macierzyństwa. Rozporządzenie powyższe precyzuje zasady i tryb powyższego przejściowego wypłacania zasiłków rodzinnych przez pracodawcę, do czasu przejścia wypłat zasiłków rodzinnych dla poszczególnych pracowników przez ubezpieczalnie społeczne.

W myśl rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 16 stycznia 1948 r. o wysokości zasiłku rodzinnego (Dz. U. R. P. Nr 4, poz. 31) zasiłek rodzinny wynosi miesięcznie:

- a) na jedno dziecko, na które przysługuje zasiłek — 650 zł.
- b) na dwoje dzieci, na które przysługuje zasiłek — 1450 zł.
- c) na każde następne dziecko, na które przysługuje zasiłek, poczynając od trzeciego — 1000 zł.
- d) na żonę (męża niezdolnego do zarobkowania), jeżeli przysługuje zasiłek na dzieci — 500 zł.
- e) na żonę (męża niezdolnego do zarobkowania), jeżeli nie przysługuje zasiłek na dzieci — 300 zł.

W miesiącu lutym r.b. ukazały się następujące ważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo - gospodarczego:

1. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 14.I.1948 r. w sprawie wykonania art. 53 ust. 2 i art. 81 ust. 2 dekretu z dnia 28.I.1947 r. o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych — Dz. U. R. P. Nr 5, poz. 36.

W myśl powyższego rozporządzenia egzekucja należności pieniężnych nie jest dopuszczalna przeciwko przedsiębiorstwom państwowym, rozliczającym się centralnie ze Skarbem Państwa w ramach budżetu państwowego, a mianowicie przeciwko P.A.P., Polskiemu Radiu, P.W.P.W., wszystkim monopolom, P.K.P., Państwowym Zakładom Hodowli Roślin, P.P.T.i.T., Państwowym Zakładom Tele i Radiotechnicznym oraz przeciwko przedsiębiorstwom Państwowego Zakładu Higieny.

W myśl rzeczzonego rozporządzenia pieniądze zagraniczne papierowe, w monetach złotych i srebrnych, złoto w sztabach, w odlewach i w postaci przedmiotów nieposiadających znamion gotowego do użytku wyrobu oraz w stanie nieprze-

robionym w wszelkiej postaci, odsprzedaże się Narodowemu Bankowi Polskiemu lub bankom dewizowym po kursie ustalonym w myśl obowiązujących przepisów dewizowych. Natomiast złoto w postaci gotowej do użytku wyrobów, platyna i srebro, podlegają sprzedaży w trybie przewidzianym dla sprzedaży zajętych ruchomości.

2. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30.I.1948 r. o ustaleniu opłat za nadzór nad zakładami ubezpieczeń za lata 1945—1946 — Dz. U. R. P. Nr 9, poz. 64.

Rozporządzenie ustala opłatę powyższą za rok 1945 w wysokości 3 promille i za 1946 r. w wysokości 1,23 promille od składek brutto zebranych na terenie Polski z ubezpieczeń bezpośrednich oraz od połowy składek brutto zebranych z ubezpieczeń pośrednich w tym samym czasie.

3. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 9.II.1948 r. o wypuszczeniu IV emisji biletów skarbowych — Dz. U. R. P. Nr 9, poz. 66.

Na zasadzie powyższego rozporządzenia Minister Skarbu zarządził emitowanie biletów skarbowych IV emisji w odcinkach po zł 5 tys., 10 tys., 50 tys. i 100 tys. wartości imiennej, seriami po 5 mld. zł. każda, przy tym ogólna suma każdorazowo znajdujących się w obiegu biletów skarbowych IV emisji i biletów skarbowych poprzednich emisji nie może przekraczać 10 mld. zł. Bilety powyższe są wystawiane z 12 miesięcznym terminem płatności.

4. Ustawa z dnia 30.I.1948 r. o obowiązku społecznego oszczędzania — Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 74.

Ustawa wprowadza, celem przyspieszenia odbudowy kraju oraz celem nadania właściwego kierunku inwestycjom indywidualnych gospodarstw i przedsiębiorstw, w myśl ogólnonarodowego planu gospodarczego — obowiązek społecznego oszczędzania. Obowiązkowi powyższemu podlegają osoby fizyczne i prawne jak również spadki wające, o ile podlegają one nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu, a roczny ich dochód podatkowy przekracza 240 tys. zł. Następnie obowiązkowi temu podlegają podatnicy podatku gruntowego, opłacający podatek od podstawy opodatkowania przekraczającej 60 kwintali żyta. Wreszcie obowiązkowi temu podlegają również osoby pobierające wynagrodzenie, o ile ich wynagrodzenie przekracza 240 tys. zł. rocznie.

Wyłączone są od obowiązku społecznego oszczędzania: Skarb Państwa, związki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa państwowe i ko-

munalne lub pozostające pod ich zarządem, przedsiębiorstwa o kapitale mieszanym państwowym i spółdzielczym oraz związków samorządu terytorialnego, spółdzielnie należące do Związku Rewizyjnego Spółdzielni R. P., instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe, osoby prawne, których dochód obracany jest w myśl statutu na cele: naukowe, oświatowe, kulturalne itp. oraz związki zawodowe, o ile dochody osiągane z działalności statutowej obracają w całości na cele przewidziane w statucie.

Środki finansowe uzyskiwane w drodze realizacji obowiązku społecznego oszczędzania mają być gromadzone w Społecznym Funduszu Oszczędnościowym, który dzieli się na fundusz A) prywatnego przemysłu, rzemiosła, handlu i usług, fundusz B) rolnictwa, fundusz C) pracy najemnej i fundusz D) środków publicznych. Zadaniem tego funduszu jest gromadzenie środków na finansowanie inwestycji oraz zasilanie indywidualne uczestników Funduszu w ramach i granicach przewidzianych w ustawie.

Całkowitą gestię Funduszu wykonuje Bank Gospodarstwa Krajowego. Minister Skarbu jednak może przekazać część tej gestii innym bankom oraz instytucjom oszczędnościowym i kredytowym. Szczegóły tej gestii określi rozporządzenie wykonawcze.

Na Społeczny Fundusz Oszczędnościowy składają się wkłady oszczędnościowe uczestników Funduszu, koszty egzekucyjne oraz dodatki za zwłokę przypadające od tychże uczestników oraz inne wpłaty i dochody, jakie zostaną przekazane do Społecznego Funduszu Oszczędnościowego. Odnośnie odpowiedzialności za wykonanie obowiązku uiszczenia składek i wkładów oszczędnościowych zastosowanie mają przepisy o zobowiązaniach podatkowych, dotyczące odpowiedzialności za podatki osobiste. Wkłady oszczędnościowe nie mogą być przedmiotem zajęcia sądowego. Uczestnicy Funduszy Oszczędnościowych otrzymają książeczki oszczędnościowo-inwestycyjne, do których wpisuje się kwoty składek. Książeczki te są imienne i nie przenośne inter vivos. Wkłady powyższe mogą być oprocentowane bądź premiowane. Posiadacz książeczki będzie mógł, poczynawszy od 1949 r. wycofywać 5% wkładu. Kwoty w ten sposób nie wycofane przenoszone będą na wolny rachunek oszczędnościowy, z którego oszczędzający będzie mógł podejmować bez ograniczeń w każdym czasie. Wysokość i sposób oprocentowania względnie premiowania określi rozporządzenie wykonawcze.

Uczestnicy Społecznego Funduszu Oszczędzania są upoważnieni do otrzymywania: pożyczek inwestycyjnych oraz zwrotu składek oszczędnościowych. Uzyskanie pożyczki inwestycyjnej jest możliwe jedynie wówczas, o ile uczestnik wpłacił całkowicie składki oszczędnościowe, przypadające do momentu zgłoszenia wniosku, oraz jeżeli inwestycja, dla dokonania której pożyczka jest wnioskowana została objęta Państwowym Planem Inwestycyjnym. Wypłata przyznanej pożyczki następuje ratami, w miarę postępu prac inwestycyjnych. Tryb uzyskiwania i warunki kredytu inwestycyjnego określi rozporządzenie wykonawcze.

Bank udzielający kredytu obowiązany jest kontrolować, czy pożyczka użyta została na cele, na jakie ją przyznano oraz czy uczestnik przeprowadza inwestycje zgodnie z kosztorysem, czy zachowuje warunki pod jakimi została mu pożyczka przyznana, jak również kontroluje czy kredytobiorca uruchomił odpowiednie środki własne, jeżeli to było zastrzeżone w warunkach pożyczki.

Część składek uczestnika może być zwolniona, jeżeli środki pieniężne mają być przeznaczone na pokrycie jego zobowiązań z tytułu nakładów uprawniających do złożenia wniosku o zwolnienie. Spis tego rodzaju nakładów ustali Rada Ministrów.

Zwrot części wkładu oszczędnościowego następuje w przypadku śmierci członka najbliższej rodziny, urodzin dziecka oraz ślubu uczestnika lub jego dziecka, jak również w przypadku trwałej niezdolności do pracy uczestnika Funduszu lub członka jego najbliższej rodziny, spowodowanej

kalectwem lub nieuleczalną chorobą. Uczestnicy Funduszu B) oraz C) mogą uzyskać zwrot części wkładu także w przypadku utrzymywania dziecka w szkole poza miejscem jego zamieszkania. Ponadto uczestnicy Funduszu B) mogą uzyskać zwrot części wkładu w przypadku klęski żywiołowej oraz strat, w inwentarzu żywym, powodującej w sposób istotny umniejszenie zdolności płatniczej uczestnika. Łącznie suma tego rodzaju zwrotu w ciągu roku nie może przekraczać 50 tys. zł.

W wypadku śmierci uczestnika Funduszu wypłata oszczędności następuje do rąk spadkobiercy w całości, gdy wkład oszczędności nie przekracza 100 tys. zł., w przeciwnym wypadku natychmiastowej wypłacie podlega 100 tys. zł., w roku następnym nie więcej niż 200 tys. zł., a po upływie tego roku reszta.

Uczestnikom, którzy ukończyli 65 lat lub utracili zdolność do pracy oraz nie posiadają dostatecznych środków utrzymania, przysługuje prawo kupna renty dożywotniej za sumę złożoną na książeczce oszczędnościowo - inwestycyjnej, bądź jednorazowo zwrot oszczędności oraz zwolnienie od obowiązku dalszego oszczędzania.

Bank Gospodarstwa Krajowego sporządza corocznie plan finansowy Społecznego Funduszu Oszczędnościowego. Plan ten jest zestawieniem preliminowanego zbioru składek, zamierzonych zwolnień, przewidzianych zwrotów kwot, przeznaczonych na finansowanie Państwowego Planu Inwestycyjnego, z podziałem na inwestycje prywatne i inne. Plan ten zatwierdza Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu.

Nakładem „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Warszawa, Srebrna 12.

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1946 r.

WYCZERPANE

Str. 64

II

Dr JÓZEF SWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYPANSTWOWYCH

1947 r.

Str. 146.

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r.

Cz. I, II, III.

IV

TADEUSZ DIETRICH

„ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ“

1947 r.

Str. 71.

Prenumerata kwartalna zł 180.— Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto N. B. P. Warszawa Nr I — 6753. W treści polecenia pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P.“ prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora

Wydawca: Narodowy Bank Polski

Redakcja i Administracja: Narodowy Bank Polski, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.
